

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

**KİTAB-I MUKADDES VE KURAN'I KERİM'DE
HZ. YAKUB**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ESMA YETİŞKEN KAPLAN

DANIŞMAN

PROF. DR. ALİ RAFET ÖZKAN

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM'DE HZ. YAKUB
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Esmâ YETİŞKEN KAPLAN

Danışman

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN

Doç. Dr. İbrahim YENEN

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YİĞİTOĞLU

KASTAMONU-2019

TEZ ONAYI

Esmâ YETİŞKEN KAPLAN tarafından hazırlanan “**Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yakub**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği/ oy çokluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Doç. Dr. İbrahim YENEN Kastamonu Üniversitesi
Jüri Üyesi (Danışman)	Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN Kastamonu Üniversitesi
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YİĞİTOĞLU Karabük Üniversitesi

24/09/2019

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içerisinde bulunan bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Esmâ YETİŞKEN KAPLAN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KİTABI MUKADDES VE KURAN'I KERİM'DE HZ. YAKUB

Esmâ YETİŞKEN KAPLAN

Kastamonu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN

Kitab-ı Mukaddes ve Kuran-ı Kerim’de Hz. Yakub’u anlattığımız bu çalışmamızda Hz. Yakub’un dinler tarihi açısından önemi ele alınmıştır. O birçok açıdan ilklerin sahibi olup peygamberlik görevinden ziyade sahip olduğu insani vasıfların yüceliğiyle de dikkat çeken bir peygamberdir. Oğlu Hz. Yusuf’tan ayrı kalışına ve evlatlarıyla yaşadığı imtihana gösterdiği sabrı, Allah’a olan sonsuz teslimiyeti, tevekkülü ve tüm olumsuzluklara rağmen inancındaki sarsılmaz boyut onu farklı bir konuma taşımaktadır.

İki kutsal kitapta Hz. Yakub önemli peygamberlerden birisidir. İsrailoğullarının atası oluşu açısından Yahudilikte önemli bir yere sahiptir. Yakub (a.s)’un Yahudi kaynaklarına göre peygamberliği elde ediş serüveni, kardeşi Esav ile mücadelesi bir yana iki ilahi dinde de oğlu Yusuf ve diğer evlatlarıyla olan ilişkileriyle dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Yakub, İbrâni, İsrâil/ İsrâiloğulları, Yahudi, Kitab-ı Mukaddes, Kur’an-ı Kerim

ABSTRACT

M. Sc. THESIS

JACOB IN THE BIBLE AND THE QURAN

Esma YETİŞKEN KAPLAN

Kastamonu University

Social Sciences Institute

Department of Philosophy and Religion Studies

Consultant: Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN

In this study, in which we told Jacob in the Bible and the Quran, the importance of Jacob in the history of religions was discussed. He is the owner of the initials in many respects, and he is a prophet who draws attention with the greatness of his human qualities he possesses rather than his prophetic duty. His patience that he showed towards his separation from his son Joseph and his test with Joseph's older brothers, his endless devotion to Allah, his resignation and the unshaken aspect in his faith against all of the problems carry him to a different status.

Jacob is one of the important prophets in the two holy books. He has an important position in Judaism in terms of being the ancestor of the Israelites. Apart from his struggle with his brother Esau, Jacob's quest to gain prophecy, according to the Jewish sources, draws attention with his relationships with his son Joseph and his other sons in the both divine religions.

Keywords: Jacob, Hebrew, Israel/Israelites, Jewish, the Bible, the Quran

ÖNSÖZ

Peygamberlik anlayışı ilahi dinlerin en temel inanç esaslarından biridir. Dolayısıyla dinin tebliği peygamberlik müessesesiyle yapılmaktadır. Allah'ın elçileri görevlendirildikleri kavimlere Allah'ın emir ve yasaklarını uygulamakla mükelleftirler.

İslam inancına göre Allah katında peygamberlik müessesesinin kutsiyeti değişmez ve peygamberler arasında islam inancı fark gözetmez. İslam inancında bütün peygamberlere Allah'ın elçisi olarak hürmet edilmektedir. Ancak Bakara suresi 253. ayeti kerimede: “İşte bu peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık.” İfadeleri yer almaktadır. Bahsi geçen ayeti kerimeyle peygamberler arasında derece farklılıklarının olduğu aşikârdır.

İnsanlık tarihinde çok önemli izler bırakmış peygamberler olduğu gibi hiç isimleri bilinmeyenler de vardır. Nitekim yüz yirmi dört bin ile zikredilen peygamberlerden birkaç tanesi ihtilaflı olmakla beraber Kur'an'da yirmi sekiz civarında peygamber olduğu gözlenmektedir. Buradan anlaşılan odur ki Allah'ın elçiliği görevi ne kadar kutsal ve yüce olsa da peygamberlerin içinde bulunduğu çağa, topluma ve konuma göre misyonları da belirginleşebilmektedir.

İslam terminolojisinde Ulu'l- Azim olarak zikredilen büyük peygamberleri misyonlarının yüceliğiyle mütalaa etmek gerekir. Ulu'l- Azim peygamberlere birkaç örnek verecek olursak bunlar arasında Hz. Nuh (a.s), Hz. İbrahim (a.s), Hz. Musa (a.s), Hz. İsa (a.s)'nın isimlerini zikretmek mümkündür. Başta İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) olmak üzere isimlerini zikretmiş olduğumuz diğer peygamberlerin Ulu'l- Azim olarak kabul edilmeleri altında yatan ana sebep ise kanaatimizce yüklendikleri evrensel misyondur. Bu peygamberlerin evrensel misyonlarına; Hz. İbrahim (a.s)'ın üç dinin atası olması, Hz. Nuh (a.s)'un ikinci Âdem gibi bir görevi görerek Hz. İsa (a.s)'nın babasız yaratılma özelliği örnek verilebilir. Bu konuda verilebilecek belki de en güzel örnek Hz. Muhammed (s.a.v)'in İslam peygamberi olması hasebiyle “Üsve-i hasene” yani insanlara en güzel örnek oluşudur.

Bazı peygamberler ise yaşadığı coğrafyadaki bir takım özellikleriyle insanların belleklerine kazınmışlardır. Mesela Hz. Eyüp (a.s) sabır timsalinin en güzel örneklerini bizlere göstermektedir. Allahu Teâla Hz. Eyüp (a.s)'ü malı, evlatları ve canıyla sınamasına rağmen o hiçbir zaman Allah'a ibadetten geri durmamış ve sabrının sonucunda Allah ona sahip olduklarından kat kat daha fazlasını nasip etmiştir. Hz. İbrahim (a.s)'in ateşe atılması olayında ve Allah'a verdiği sözden dolayı oğlu İsmail (a.s)'i Allah için kurban etmesi hadisesinde onun bizlere göstermiş olduğu teslimiyet hafızalara kazınan örneklerden bir tanesidir. Yine Hz. Yunus (a.s)'un balığın karnındayken kurtuluşunun sadece Allah'a ait olduğu bilinciyle O'na olan bağlılığının balığın karnından çıkmasına vesile oluşu ve Hz. Yusuf (a.s)'un iffet timsali oluşu verilebilecek en güzel örneklerdendir. Esas araştırma konumuz olan Hz. Yakub (a.s) ise ileride Yahudiliğe evrilecek olan İsrailoğullarının atası olması açısından tarihte öne çıkmaktadır. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür ancak biz bu kadarının örnekleyici olması açısından yeterli olacağı kanaatindeyiz.

İşte biz bu çalışmamızda Hz. Yakub (a.s)'un gerek İsrailoğullarında gerekse diğer ilahi dinlerdeki yeri ve önemi üzerinde durmaya çalışacağız. Tezimiz bir giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın kaynağı, kapsamı, kullanılan metotlar ve konumuzda ilgili olan bazı kavramların açıklaması üzerinde durulmaktadır. Birinci bölümde Kitab-ı Mukaddes açısından Hz. Yakub teferruatlıca ele alınmıştır. İkinci bölümde İslam kaynaklarında Hz. Yakub'un hayatı Kur'an-ı Kerim ayetleri ve temel islam kaynaklarından yararlanılarak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Hz. Yakub'un hayatı Eski Ahit ve Kur'an'a göre karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş olup Sonuç bölümünde ise genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

Bu çalışmamda engin fikir, bilgi ve tecrübelerinden yararlanmış olduğum danışman hocam Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN'a, Prof. Dr. Yaşar YETİŞKEN'e, Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU'ya, Doç. Dr. Yasin MERAL'e, Dr. Öğretim Üyesi Recep ÖZDİREK'e, Dr. Öğretim Üyesi Halil İbrahim HANÇABAY'a, Saide Y. HANÇABAY'a Dr. N. Vildan GÜLOĞLU'na, Arş. Gör. Nuran SARICI'ya, benden hiçbir zaman desteklerini ve dualarını esirgemeyen kıymetli babam Hasan YETİŞKEN'e, anneme, sevgili kardeşim ve YETİŞKEN ailesinin her bir ferdine ayrı

ayrı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca beni sabırla destekleyen eşim Ufuk KAPLAN'a sevgilerimi bildirmek istiyorum.

Esmâ YETİŞKEN KAPLAN

Kastamonu, Eylül 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR DİZİNİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KAYNAĞI, KAPSAMI VE METODOLOJİ	2
1.1. Araştırmanın Kaynağı ve Kapsamı	2
1.2. Metodoloji	4
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. İbrânî	5
2.2. İsrâîl / İsrâiloğulları	10
2.3. Yahudi	22
2.4. Peygamber Kavramı	23
2.4.1. Resul ve Risalet	27
2.4.2. Nebi ve Nübüvvet	29
BİRİNCİ BÖLÜM	33
KİTAB-I MUKADDES'TE HZ. YAKUB	33
1.1. Kitab-ı Mukaddes	33
1.1.1. Eski Ahit (Ahd-i Atik)	35
1.2. Yakub'un Soyu	39
1.3. Eski Ahit'e Göre Peygamberliği Elde Edişi	40
1.4. Yakub'un Evlilikleri ve Çocukları	43
1.5. Yakub'un Lavan ile Yaşadığı Serüven	46
1.6. Yakub'un İsrail Ünvanını Elde Edişi ve İsrailoğullarının Atası Oluşu	49
1.7. Yakub'un Esav ile Karşılaşması	50
1.8. Yakub'un Evlatlarıyla İmtihanı	53
1.9. Yusuf ve Mısır Hayatı	54
1.10. Yakub ve Ailesinin Mısır'a Gelişi	58
1.11. Yakub'un Ölümü	63
İKİNCİ BÖLÜM	67
İSLAM KAYNAKLARINDA HZ. YAKUB	67
2.1. Soyu	67
2.2. Evlatlarıyla İmtihanı	71
2.3. Ahlaki Özellikleri	75
2.4. İsrailoğullarının Filistin'den Mısır'a Göçü	77
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	87
KİTAB-I MUKADDES VE KURAN-I KERİM İN HZ. YAKUB'UN ELE ALINIŞ BAKIMINDAN	
KARŞILAŞIRILMASI	87
3.1. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Yakub	87
3.1.1. Yâkub (a.s)'ın Nesebi	88
3.1.2. Hz. Yakub'un Şeceresi	90
3.2. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'in Hz. Yusuf'a Bakışı ve Hz. Yakub'un Yusuf Kıssası'ndaki Yeri	91
3.2.1. Yusuf (a.s)'ın Rüyası	92
3.2.2. Yusuf'un Kayboluşu ve Hz. Yakub'un İmtihanla Geçen Süreci	93
3.2.3. Yusuf'un Zindandan Saraya Geçişi	97

3.2.4. Kıtılıktan Vuslata	99
3.2.5. Hz.Yakub ve Ailesinin Mısır'a Gelişİ.....	103
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	108
ÖZGEÇMİŞ	113

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.Yahudi Kutsal Kitapları	38
---------------------------------------	----

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.s.	: Aleyhisselam
a.y.	: Aynı yer
b.	: İbn/Bin
Bk/bk	: Bakınız
b.s	: Baskı
c.	: Cilt
çev.	: Çevirmen
DEÜSBE	: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ed.	: Editör
EJ	: Encyclopedia Judaica
ER	: Encyclopedia of Religion
Hız.	: Hazreti
krş.	: Karşılaştırınız
MÖ.	: Milâttan önce
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm/ vefat tarihi
s.	: Sayfa
s.a.v	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Trans. Eng.	: Translate English
trc.	: Tercüme eden
t.y.	: Tarih yoktur.
univ	: University
v.b.	: Ve benzeri
v.dğr.	: Ve diğerleri
v.d	: Ve devamı
Yay	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Yakub İsrailoğullarından İshak'ın oğlu, Yusuf'un babası, beni israiloğullarının atası takdir edilen kıymetli, büyük bir peygamberdir. Yakub peygamberi dinler tarihi açısından incelemenin en önemli sebeplerinden biri Yahudilikte soyun babadan birinci oğula geçmek suretiyle devam ettiği inancına mukabil bu inançtaki kırılmanın Yakub peygamber ile birlikte sapmasıdır. Zira Yakub İshak'ın ikinci oğlu olmasına rağmen annesi Rebeka, onu ilk oğlu Esav gibi tastik ettirmiş, İshak Esav yerine Yakub'u kutsamış ve böylece Yakub annesinin de yardımıyla hileyle ilk oğulluk hakkını ağabeyinden almıştır. Bu olay üzerine kardeşi Yakub'un peşine düşer ve Yakub dayısı Lavan'ın yanına kaçarak uzun yıllar orada sürgün hayatı yaşayarak kardeşinin öfkesinin yatışmasını sağlar.

Yakub peygamber Yahudi tarihinde birçok ilkin de sahibidir. Soyun, asaletin babadan birinci oğula geçme inancındaki değişim onunla yaşanmıştır. Çünkü abisi Esav'ın yerine annesinin hileli takdimiyle kendisini tastik ettirerek peygamberliği almış bu ilklerden birisidir. Bir diğer hususiyet İsrailoğulları kavramının atası olmasıdır. Nitekim Yakub'un İsrailoğullarının atası olmasıyla ilgili Eski Ahit'te şu ifadeler yer verilmiştir: “Bir adam gün ağarincaya kadar onunla güreşti. Yakub'u yenemeyeceğini anlayınca, onun uyluk kemiğinin başına çarptı. Öyle ki, güreşirken Yakub'un uyluk kemiği çıktı.” “Adam, bırak beni, gün ağarıyor dedi.” “Yakub, beni kutsamadıkça seni bırakmam diye yanıt verdi.” “Adam, adın ne? diye sordu.” “Yakub.” “Adam, Artık sana Yakub değil, İsrail denecek. Çünkü Tanrı'yla, insanlarla güreşip yendin.”¹

Yakub oğlu Yusuf'un kardeşleri tarafından ihanete uğraması babasının elinden hile ile alınmasına rağmen öldü haberine inanmayışı, ömrünün sonuna kadar Yusuf'un hayatta olduğuna olan inancını yitirmediği sabır ve tevekkül timsali oluşu ile birlikte sarsılmaz bir bekleyişle çocuklarının ihanetini tölere etmeye çalışması da Yakub peygamberin önemi açısından bir diğer hususiyettir.

¹ Kitab-ı Mukaddes, **Eski ve Yeni Ahit**, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, Ser Ofset Basımevi, İstanbul 1981, Yaratılış, 32/ 24-28.

Kutsal kitaplar Yusuf'un kardeşleri tarafından haset edip kıskanması ve öldürölmek istenmesi açısından müttetikler. Ve yine Yusuf'un gördüğü rüyalar Eski ve Yeni Ahit'te de aynı şekilde yer almaktadır. Babaları Yakub'un da kardeşlerinin yapmış olduğı bu ihanetine karşı evladını korumak için onu defalarca ikaz etmesi Yakub'un ferasetindeki keskinliğı de ortaya koymaktadır. O zaten kardeşlerinin sana bir kötölük yapmasından korkarım demesiyle kardeşlerinin kötölük yapabileceğini ima etmiştir. Nitekim bu ihanet gerçekleştiğinde de ihaneti kalbine gömmüş ve sabırla oğlu Yusuf'u beklemiş dolayısıyla Yakub'un sabrı da takdire şayandır.

Bu tezdeki ana hipotezimiz, Yakub peygamberin unvanlarının haklı taraflarını öne çıkarmaktır. Allah tarafından seçilen peygamberler arasında bir fark olmamasıyla birlikte Yakub peygamber aslında Yahudi tarihinde birçok ilkin öncüsü de olmuştur. Keza onun elçilik görevinden ziyade beşeri özellikleri ve dolayısıyla tarihe yazdığı şanının, peygamberler tarihindeki isminin önde oluşunun ve Yahudi peygamberleri arasındaki önemi bizce bu ilklerden dolayıdır. Tanrı'ın kendisine verdiği bir lütüf olarak ona görünerek onunla güreş tutması tabiri caizse İsrailoğullarının atası olma gibi yüce bir unvanı bir anlamda hak ederek elde etmiş, böylelikle Yahudi tarihinde İsrailoğullarının evrilmesinde önemli bir etkisi olmuştur.

I. ARAŞTIRMANIN KAYNAĞI, KAPSAMI VE METODOLOJİ

1.1. Araştırmanın Kaynağı ve Kapsamı

Çalışmamızda Hz. Yakub ile ilgili kavramlardan bahsettiğimiz giriş bölümümüzde Josephus'un Yahudi tarihi çalışması "*Complete Works of Josephus Antiquities of the Jews*" adlı eserinin yanı sıra R. De Vaux'un *The Early History of Israel* gibi birçok Yahudi tarihi hakkında yazılmış çağdaş çalışmalar da bulunmaktadır. Çalışmamıza ışık tutan diğer kaynaklar; Abdurrahman Küçük, Günay Tümer ve Mehmet Alparslan Küçük'ün yazdığı Dinler Tarihi kitabı, Aynur Çınar'ın Prof. Dr. Cemal Sofuoğlu'na Armağan adlı eseri ve İslam Araştırmaları Dergisinde yer alan Salime Leyla Gürkan'ın "*İsrâil ve Yakub İsimlerinin Etimolojisi üzerine Bir Değerlendirme*" adlı

çalışmasıdır. Bu bölümde yararlandığımız diğer önemli kaynak ise “*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*” dir.

Kitab-ı Mukaddes’de Yakub Peygamber’in hayatının anlatıldığı birinci bölümdeki en temel kaynağımız Eski Ahit’in Yaratılış (Tekvin) Kitabı’dır. Çünkü Yakub Peygamber’in hayatı bu kitabın 25 ila 50. babları arasında anlatılır.

İslam kaynaklarında Hz. Yakub’u açıkladığımız İkinci bölümde, klâsik eserlerden faydalanarak Yakub Peygamber’i tanıtmaya çalıştık. İkinci bölüm temel olarak Kur’ân ayetleri üzerinden Hz. Yakub’u anlattığından, başlıca kaynağımız Kur’ân-ı Kerîm’dir. Yakub Peygamber’le ilgili ayetleri sunarken, bu ayetlerin tefsiriyle ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı’nın hazırlamış olduğu Prof. Dr. Hayreddin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş’ün *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*’i çalışmasından faydalandık. Ayrıca M. Asım Köksal’ın *Peygamberler Tarihi* eserine, Ömer Faruk Harman’ın, İslam Ansiklopedisi’ndeki “Ya’kûb” bölümüne ve Ahmet Cemil Akıncı’nın Hz. İshak ve Hz. Yakub eserine de başvurduk.

Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an’a göre Hz. Yakub’un hayatını karşılaştırmalı olarak ele aldığımız üçüncü bölümdeki kaynaklarımız yine başta Kur’ab ayetleri ve Yaratılış Kitabı’nın 25. Ve 50. Babları arasındadır. Ayrıca bu bölümde Kadir Polater’in Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes’te Yusuf Kısası adlı çalışmasından da yararlandık.

Yakub Peygamber’in Yahudi ve İslâm literâtüründeki yerini kıyaslamalı olarak konu alan bu çalışmamız bir giriş, üç temel bölüm, bir sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde çalışmamızın konusu, amacı ve kapsamı hakkında kısa bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde tezimizde kaynak olarak kullandığımız temel eserleri anlatan bir literâtür çalışması ve kullandığımız metotlardan bahsedilmektedir. Bu çalışmada Yakub Peygamber’in hayatının daha iyi anlaşılması için Ata Peygamberler İbrahim, İshak ve Yakub İbrânî olduğu için, “İbrânî” kelimesi ve İbrânîlerin tarihî kökenlerini açıklanmıştır. Yine bu bölümde Hz. Yakub ile özdeşleşen İsrâil adının etimolojisi ve Yahudi kelimesinin kökeniyle ilgili bilgiler

verilmiştir. Hz. Yakub (a.s) Kur'an-ı Kerim'de adı geçen bir peygamber olduğu için "Peygamber" kavramını ve peygamber kavramıyla ilişkili "Nebi", "Resul" kavramları Yahudilik ve İslam'a göre kıyaslamalı olarak açıklanmıştır.

Birinci bölümde öncelikle Kitab-ı Mukaddesteki Hz. Yakub'un hayatının daha iyi anlaşılabilmesi için Kitab-ı Mukaddes (Eski Ahit ve Yeni Ahit) hakkında temel bilgiler verilmiştir. Bu bölüm tamamen Yahudi dinî literatüründeki Yakub motifini ele almaktadır. Bu bölümde doğumu ve ölümüne kadar geçen süre dâhilinde Yakub'un hayatını genel hatlarıyla aktarılmıştır.

İkinci bölümünde İslâm'daki Yakub algısına ayrılmıştır. Burada önce İslâm literatürü üzerinden Hz. Yakub'un hayatını genel hatlarıyla aktardık. Daha sonra Hz. Yakub'un Kur'an-ı Kerim'de bahsedildiği ayetler ve tefsirlerden yola çıkarak Kur'an'daki Hz. Yakub'u sunmaya çalıştık. Bu bölüm Kur'an'ı Kerim'in Hz. Yakub ve onun oğullarının akidevi özelliğini ön plana çıkarmasının anlaşılması açısından önemlidir.

Üçüncü bölümde Kur'an'daki Hz. Yakub ile Kitab-ı Mukaddesteki Hz. Yakub kıyaslamalı olarak benzer ve farklı yönleriyle ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde de diğer bölümlerde yaptığımız analizleri bir araya getirerek gerek Yahudilik ve gerekse İslam dininde Hz. Yakub'un önemi açıklanmıştır.

1.2. Metodoloji

Biz bu tez çalışmamızda Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Yakub'un ele alınış bakımından benzer ve farklı yönlerine karşılaştırmalı olarak değinecek ve bunların sebebini izah etmeye çalışacağız. Bu sebeple karşılaştırma metodunun yanında yorum yöntemi olarak adlandırılan hermeneutik yöntemi ve fenomenolojik yöntemi kullandık. Çalışmamızda tarih metoduna da yer vererek kronolojik bir yöntemle de Kitab-ı Mukaddes'teki Yakub hikâyesini Kur'an versiyonu ile birleştireceğiz. Böylece Kur'an'da bulunmayan Hz. Yakub'un hayatına yönelik tarihî arka planı ortaya koyacağız.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Toplumların kökenleri ve gelişimleri düşünüldüğünde İsrail'in etnik ve dini kökeni hâlâ tartışmalıdır. Bu bakımdan diğer toplumların aksine İsrail, arkeologlar, tarihçiler, filologların değerli çalışmalarıyla tarih biliminin ışığı altında oluşturulmuş bir millettir. İsrail halkı kendini hem “İsrail Toplumu (*'am Yisra'el* / ישראל עם) veya İsrâiloğulları (*Bene Yisra'el* / בני ישראל)” hem de “Yahudi (*Yehudim* / יהודים)”² gibi isimlerle tanımlar. Böyle bir tanımlama sosyolojik ve tarihsel açıdan tartışmalı olsa da günümüz Dinler Tarihi'nde bu din ve toplum ile ilgili bu isimlendirmeler kullanılmaktadır. Yahudiler kendi milletlerini İbrânî, İsraililer, İsrail'in çocukları/İsrâiloğulları ve Yahudiler gibi farklı kelimelerle tanımlar. Bu kavramlar Yahudi tarihini bilmeyenler için birbirlerinin yerine kullanılabilen eş anlamlı kelimeler gibi görülse de Yahudilerin kendi tarihsel evrelerini tanımlamak için kullandıkları isimlerdir. Yahudilerin kendi milletlerini ifade etmek için kullandıkları adların her birinin karşılık geldiği mana, tarihsel arka plan, teolojik boyut ve sosyo-kültürel ortam farklıdır. Bu bakımdan Yahudilere ait kavramlar olan “İbrânî” , “İsrâil/ İsrâiloğulları” , “Yahudi” kelimelerinin etimolojisi ve tarihsel arka planı hakkında bilgi verilmelidir.

2.1. İbrânî

İbrânî kelimesinin literâtürdeki kullanımına ve etimolojisine yönelik çalışmalara bakıldığında İbrânî ismiyle kastedilen topluluğun, esas anlamıyla sosyal bir grup, milli bir topluluk olduğu, Bâbil sürgünü öncesinde İsrâil cemaatine mensup olan düşük statüye sahip üye ve İsrâiloğulları'nın bağlı olduğu etnik bir grup olduğuna³ dair çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. İbrânî kelimesinin etimolojisine dair görüşlere geçmeden önce bu kelimesinin sözlük anlamını açıklamakta fayda görmekteyiz.

İbrânî kelimesi genel anlamda Yahudilerin atalarının bağlı olduğu Batı Sâmi kavimler topluluğu anlamına gelmektedir. Sözlüklerde ‘Ubr/ ‘Abr ve Benî ‘İbr/ ‘Abr

² Robert M. Seltzer, “Jewish People”, **ER**, ed. Lindsay Jones, 2. bs., Thomson Gale, New York 2005, C: VIII, s. 576.

³ Salime Leyla Gürkan, “İbrâniler”, **TDVİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2016, C: Ek-1, s. 626.

isimli kabilelerden ve Nûh'un oğlu Sâ'm'ın torunlarından olan 'Aber (Eber) adlı bir kişiden bahsedilmekte, 'İbrî veya 'İbrânî ise "Yahudilerin dili / İbranice (İbraniyye)" şeklinde açıklanmaktadır. ⁴Tevrat'ta ilk defa Hz. İbrahim hakkında kullanılmıştır.⁵

İbrânî kelimesinin anlamı ve tarihî kökeni hakkındaki görüşlerden bazıları Tekvin'de yer alır. Tekvin'in Midraş yorumuna bakıldığında İbrahim'in "İbrânî" şeklinde nitelendirilmesinin sebebi farklı şekillerde açıklanmıştır. Bir görüşte kelime "öteki taraf" manasındaki İbrânîce 'eberle ('ever) ilişkilendirilmiş ve İbrahim'in monoteist oluşuna vurgu yapmak suretiyle kelimeye "bütün dünya bir yana, İbrahim bir yana" anlamı verilmiştir. Diğer bir görüş, "bir nehri geçmek" anlamındaki aynı fiil kökünden ('abar/ 'avar; krş. Ar. 'a-b-r) hareketle kelimeyi İbrahim'in nehrin diğer tarafından gelişine bağlamış⁶ ve İbrahim'in nehrin öteki yakasında ikamet edenlerin dilini konuştuğuna işaret edilmiştir. Üçüncü bir görüşe göre ise kelime İbrahim'in Nûh'un torunlarından 'Eber'in ('Ever) soyundan geldiğini ifade etmektedir.⁷

İbrânî kelimesinin kökenine yönelik bir diğer görüş ise kelimeyi Arapça'da yer aldığı şekliyle ('ibr) "nehir kenarı" mânasıyla ilişkilendirmiş, bununla nehir bölgesinde ikamet eden topluluk veya toplulukların kastedilmiş olabileceği ileri sürülmüştür.⁸

Antik Yahudi tarihçisi Yosefus'un eserinde İbrânî ismi (ebraious) özellikle Yusuf ve Musa dönemleri, kısmen de krallık dönemi anlatılırken İsrâiloğulları yerine sıkça kullanılmakta; sürgünden sonraki dönemden bahsedilirken nadiren yer almaktadır. Yosefus gibi Filon'un yazılarında da genel olarak İbrânî ismi, İsrâiloğulları ve Yahudi isimleri yerine geçmekle birlikte ağırlıklı olarak Mısır dönemiyle ilgili bölümlerde zikredilmektedir. Tüm bunlardan hareketle bu ismin etnik olarak İsrâiloğulları'nı / Yahudileri nitelemek için kullanıldığı anlaşılmaktadır.⁹

⁴ Gürkan, "İbraniler", s. 627.

⁵ Yaratılış, 14/13; Yakub'un oğlu Yusuf ve kardeşlerine yönelik kullanım için bk. Yaratılış, 39/14, 43/32.

⁶ Gürkan, "İbraniler", s. 626.

⁷ Gürkan, "İbraniler", s. 626. (Ayrıca bk. Josephus, *The Complete Works* (trc. W. Whiston) Nashville 1998. s. 42- 43, "Antiquities of the jews", I. 146.

⁸ Gürkan, "İbraniler", s. 627.

⁹ Gürkan, "İbraniler", s. 627.

Arkeolojik verilere dayanan görüşe göre, İbrânî kelimesi aşağı tabaka, yeri yurdu ve belirli bir töresi olmayan, paralı asker olarak çalıştırılan insanları ifade eden *habiru* (הַפְּרִי) terimine dayanır.¹⁰ Ayrıca İbrânî kelimesi başlangıçta sadece İsrailoğulları'nı değil Ürdün Nehri'nin ötesindeki bütün toplulukları (Ammonlular, Moablılar, Edomlular vb.) ifade etmiş olabileceği ve bu isimle anılan topluluğun Tel El-Amarna Mektupları'nda (m.ö. XIV. yy.) Hapiru (Habiru/ Apiru) şeklinde bahsi geçen ve Ken'ân'ı istilâ ettikleri söylenen grubu belirtebileceği ileri sürülmüştür.¹¹ Bu kelimenin varlığına ilk olarak geçtiğimiz yüzyılda yapılan Abdülheba Kazıları'nda¹² ulaşıldı ve buluş, “Habiru kimdir? İbrânîlerle bir ilişkisi var mıdır?” gibi soruları gündeme getirdi. Akad ve Neo-Sümer döneminden itibaren Güney Mezopotamya'dan elde edilen levha ve yazıtlarda SA.GAZ ideogramıyla belirtilen *habiru/hapiru* adında özel bir grubun adı geçiyordu.¹³ Bu ideogram, MÖ. III. binyılın sonları ile Bronz Çağı'nın sonlarına tarihlenmektedir.¹⁴ Aynı şekilde Bronz Çağı'na ait Mısır kaynaklarında da sosyal statü ifade ettiği düşünülen *abiru* kelimesine rastlanır.¹⁵ Yine MÖ. XIV.-XIII. dönemine ait Hitit antlaşma metinlerinin sonundaki dualarda “*Habiru Tanrıları...*” ve “*SA.GAZ Tanrıları...*”¹⁶ ifadelerinin birbiri yerine kullanıldığı görülür. Tüm bu bulgulardan araştırmacıların büyük çoğunluğu, *habiru/abiru* terimiyle belirli bir coğrafi bölgede yerleşik bir ulus ya da etnik bir grubu oluşturan insanların değil; çöllerde yaşayan eşkıya ve yağmacı grupların kastedildiği kanısındadır. Yani insanlar Akadlar, Hititler, Suriye-Filistinlileri ve Mısır'da aniden ortaya çıkan ve başıboş gezerek bölgeleri maddi sıkıntıya uğratan paralı askerlerdir.¹⁷ Bu askerler, Mısır ve Hitit gibi imparatorluklarda bazen en düşük işlerde çalıştırılan ve sürekli göç halinde olup şehirlerde barınamayan kimselerdi. Mısırlılar için medeniyet bilmeyen, hiçbir kural tanımayan ve göçebe statüsünde bile olmayan bu topluluklar, Mısır şehir devletleri için kontrol edilemez bir sıkıntı

¹⁰ Mary Pat Fisher, **Living Religion**, 7th edition, Prentice Hall, Hong Kong 2008, s. 242.

¹¹ Gürkan, “*İbraniler*”, s. 626.

¹² Aynur Yıldız, **Yahudi ve İslâm Kutsal Literatüründe Hz. Yakub ve Seçilmişlik Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma**, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Basılmamış YL Tezi, İzmir 2014, s. 33.

¹³ De Vaux, **The Early History of Israel**, (trans. Eng. David Smith), London 1978, s. 106.

¹⁴ S. Douglas Waterhouse, “*Who are the Habiru of the Amarna Letters?*”, **Journal of the Adventist Theological Society**, 12/1 (2001), s. 32.

¹⁵ De Vaux, **a.g.e.**, s. 105.; Paul Johnson, **Yahudi Tarihi**, çev. Filiz Orman, Pozitif Yay., İstanbul t.y., s. 23-24.

¹⁶ De Vaux, **a.g.e.**, s. 105.

¹⁷ S. W. Baron, “**A social and Religions History of the Jews**”, New York 1937, I, 34.

kaynağıydılar.¹⁸ İçlerinde, büyük sürüler sahibi, bir yere yerleşerek çiftçilik yapabilen ve küçük yönetimler kurmayı başaranlar da vardı. Her abiru kabilesini bir şeyh yönetiyordu ve bu şeyhler gerektiğinde bir ordu kurabiliyorlardı.¹⁹

Hapiru adlandırmasının belli bir etnik gruptan ziyade Eski Yakındoğu’da işçi ve asker olarak istihdam edilmiş yarı yerleşik, düşük statüdeki topluluklar için yaygın biçimde kullanımından hareketle Hapiru = İbrânî eşleştirmesi kimi araştırmacılar tarafından kabul görmemiştir.²⁰ Bu eşleştirmeye yönelik alternatif görüşe göre Hapiru, Batı Sami kökenli bir kelime olup göçmen durumuna gelmiş kişi veya gruplar için kullanılmıştır. Başlangıçta bu isme İbrânî ataları içinde sosyal statüyle bağlantılı biçimde yer verilmiş, daha sonra İsrâil kavmiyle bağlantılı etnik bir terime dönüşmüştür.²¹

Eski Ahit’te, Habiru kelimesi yabancılar tarafından yahut yabancılarla (Mısırlılar, Filistîler vb.) konuşurken İsrâil kavmine mensup olanları ifade etmek için kullanıldığına ve düşük statüyle ilişkili bir anlam içerdiğine dikkat çekilmiştir.²²

Modern araştırmacılar tarafından ise İbrânî kelimesi Ürdün veya Fırat’ın doğusunda yer alan bölge ve bu bölgeye ait topluluk ismi olarak anlaşılmıştır.²³

Tora kronolojisine dayanan geleneksel araştırmacılar, *Tanah*’ta “Eber’in çocukları” ve “İbrânî” şeklinde etnik kökeni ifade eden *‘ib(v)ri* (עִבְרִי) kelimesine işaret ederler.²⁴ Yaratılış, 10/ 9-10’a istinaden Josephus²⁵, Nuh Peygamber’in Şem’in Arpakşat’tan (*Arphaxad/Arphaxaaites*) olma torunu Şelah (Sala) oğlu Ever (Heber /Eber)’in soyundan gelen halkın İbrânîler olduğunu, kendi döneminde bu halkın Yahudiler olarak bilindiğini yazar.²⁶ O ayrıca, İbrânî soyunun Ever’in oğlu Peleg’e

¹⁸ Waterhouse, “*Amarna Letters*”, s. 31.

¹⁹ Robert Graves-Raphael Patai, **İbrani Mitleri**, çev.: Uğur Akpur, 2. bs., Say Yay., İstanbul 2013, s. 7-8.

²⁰ Gürkan, “*İbraniler*”, s. 626.

²¹ Gürkan, “*İbraniler*”, s. 627.

²² Gürkan, “*İbraniler*”, s. 627.

²³ Gürkan, “*İbraniler*”, s. 626, İsrail’in atalarının (Terah) nehrin öteki tarafında (‘ eber ha- nahar) yaşadığıyla ilgili olarak bk. Yeşu 24/ 2.

²⁴ Yitshak Haleva, **Tora ve Aftara I**, çev. Moşe Farsi, Gözlem Gazetecilik, İstanbul 2010, s. 66.

²⁵ Aynur Yıldız, **Yahudi ve İslâm ...**, s. 32.

²⁶ Josephus, *Complete Works of Josephus Antiquities of the Jews The Wars of Jews Against Apion*, USA basım tarihi yok, I, 26.

dayandığını, bunun da ilerde İbrânîler arasında meydana gelecek bölünmelere işaret ettiğini söyler. Rabbinik geleneğe göre İbrânî kelimesi, göçebe, bedevi ve “öte yakalı” veya “nehirin (Yârden/Ürdün Nehri’nin) karşı yakasında yaşayanların oğulları” anlamlarına gelen *ivrim* (אַבְרִים) veya *ever* (אֶבֶר) kelimesinin bir türevidir.²⁷

Tora kökenli yoruma göre Tanrı, MÖ. 2200 dolaylarında Sümer hâkimiyetindeki Ur bölgesinde yaşayan İbrahim’e, aşiretini toplayıp Ken’an’a gitmesini buyurdu.²⁸ İbrânîler de Fırat nehrini geçtikten sonra vaad edilmiş topraklar olan Ken’an’a ulaştılar. Ken’anlılar da, ülkelerine gelip farklı dili konuşan bu yabancılara “nehirin öbür tarafından gelen göçebeler” anlamındaki İbrânî adını verdiler.²⁹ Bu yoruma göre İbrânî adı, “Atalar” sayılan İbrahim (Avraam), İshak (Yitshak) ve Yakub (Yaakov); analar Sara (Sarah), Rebeka (Rivka), Yakub’un eşleri “Rahel ve Lea” ile onların çocukları olan on iki ataya işaret etmektedir.³⁰

İbrahim’in konuştuğu dil ile ‘Eber arasında bağlantı kuran Ortaçağ Yahudi filozofu Yehuda Halevi ise İbrahim’in, lisanların farklılaşması sırasında atası ‘Eber’in lisanını sürdürdüğünden, İbrâni diye anıldığını ileri sürmüştür.³¹ Bir ırk olduğu düşünülen İbrânîlerin dilinin “İbrânice” olduğu düşünülür. Buna göre MÖ. II. yüzyılda Ben Sira, *Tanah*’ın dilini ve yazı sistemini belirtmek için “İbrânî” kelimesini kullanmıştır.³² Hâlbuki bu isimlendirme *Tanah*’ta geçmez; onun yerine “Ken’an dili” veya “Yahudice” gibi nitelemeler yer alır. Aynı şekilde İncil yazarlarından Yuhanna da benzer bir isimlendirmeyi benimser.³³ Başka bir görüşe göre ise İbrânîler’in Ârâmîler’le akraba bir grup ya da Ârâmîler’den bir grup olduğu, önceleri Ârâmî

²⁷ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm ...*, s. 32.

²⁸ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm ...*, s. 32.

²⁹ Yusuf Besalel, “İbraniler”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul 2001, C: I, s. 231; Graves-Patai, *İbrani Mitleri*, s. 7.

³⁰ Reuven Firestone, “Yahudiliği anlamak (Avraam/ İbrahim’in Çocukları)”, çev. Çağlayan Erendag- Levent Kartal, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul 2004, s. 21.

³¹ Gürkan, “İbraniler”, s. 626.

³² Graves-Patai, *İbrani Mitleri*, s. 7–8.

³³ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm ...*, s. 34

lehçesiyle konuşurken Kenan’a geldikten sonra oradaki Sâmi grupların lehçelerini benimsediği, böylece İbrânice’nin ortaya çıktığı da ifade edilmiştir.³⁴

2.2. İsrâil / İsrâiloğulları

İsrâil adının etimolojisiyle ilgili ayrıntılara değinmeden önce konumuzun daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için Yâkub adının hangi sebepten dolayı verildiğini Tevrat metinleriyle bağlantılı olarak anlatmak yerinde olacaktır.

25.19’dan başlayan ve Tekvin’in yarısını kaplayan 25 bâblık Yakub’un biyografisi, uzun bir kısırlıktan sonra ata İshak’ın karısı Rebeka’nın ikiz kardeşler Esav-Yakub’u doğurmasıyla başlar. Bu doğumda Yakub, ilk doğan olmasını engellemek istercesine Esav’ın topuğunu tutarak³⁵ ve Tanrı’yla ahitleşmenin bir alameti olarak sünnetli doğar.³⁶ Esav’ın topuğuna yapışarak doğduğu için ata İshak, ona, “kandırmak, engellemek, devirmek” anlamındaki *le’akev* (לעקב) kökünden türeyen³⁷ *Yakub/Yaakov* (יעקב) adını verir.³⁸

Tevrat’ta Yakub ve Esav arasında anne karnında başlayan bir çekişmeye işaret edilmektedir. Yakub isminin anlamı kardeşi Esav’ın topuğunu tutarak (*‘akev*= “topuk, uç, arka”) doğmasından dolayı kenisine verilmiş olup daha sonra da hile ile kardeşi Esav’dan ilk oğulluk hakkını alması ve kutsama hakkını da elinden almasına ve onun yerine geçmesine atfen, “topuğunu tutacak / arkasından gelecek / yerini alacak / kapacak” veya “hile yapacak / aldatacak” şeklinde açıklanmıştır.³⁹

“İshak eşi için Tanrı’ya yakardı ... ve eşi Rebeka hamile kaldı. Fakat çocuklar karnında itişiyorlardı... Tanrı ona; Rahminde iki ulus var. Karnından iki ayrı krallık çıkacak ... büyük olan küçüğüne hizmet edecek dedi... Gerçekten de rahminde ikizler

³⁴ Gürkan, “İbraniler”, s. 627.

³⁵ Yair Zakovitch, **Jacob-Unexpected Patriarch**, Yale University Press, London 2012, s. 17.

³⁶ Aynur Çınar, “*Alternatif Bir Okuma Örneği: Yahudi Literatürünün “Ata Ya’kub Algısı” Işığında Yusuf Kısasının Yorumlanması*”, Prof. Dr. Cemal Sofuoğlu’na Armağan, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2016, s. 252.

³⁷ Frederick E. Greenspahn, “*Jacob*”, **ER**, ed. Lindsay Jones, 2. bs., Thomson Gale, New York 2005, C: VII, s. 4757.

³⁸ Yaratılış, 25/26.

³⁹ Salime Leyla Gürkan, “*İsrâil ve Yâ’kub İsimlerinin Üzerine Bir Değerlendirme*”, **İslâm Araştırmaları Dergisi**, 2017, s. 235.

vardı. İlki kızılımsı renkte ... kılı olarak çıktı. Adını Esav koydular. Daha sonra kardeşi çıktı. Eli Esav'ın topuğunu kavramıştı. (İshak / Tanrı) onun adını Yâkub (Ya'akov) koydu.” (Yaratılış, 25/21-26).

“Esav babasının sözlerini duyduğunda... Beni de mübarek kıl baba! diye yalvardı. (İshak) ona, Kardeşin hile ile geldi ve kutsamanı aldı (senin yerine o kutsandı) dedi. Esav, Ona bunun için Yâkub (Ya'akov) dendi. İki keredir arkamdan geliyor / yerimi kapıyor / beni aldatıyor. Önce ilk oğulluk hakkımı (behora) almıştı. Şimdi de kutsamamı (beraha) aldı dedi.” (Yaratılış, 27/ 34-36).

Yakub'un kardeşinden sonra dünyaya gelmesi ve ilk oğulluk hakkını Esav'ın elinden alma ile ilgili Yahudi geleneğinde farklı yorumlar yapılmıştır. Bir yoruma göre en önce Yakub doğacakken Esav Yakub'u tehdit ederek buna engel olmaya çalışmıştır. Diğer yoruma göre ikiz kardeşlerden ilk önce anne rahmine Yakub düştüğünden ilk önce doğma hakkı ona aittir. Bu sebeple de Yakub haklı olarak Esav'ın topuğunu tutarak onun kendisinin hakkını elinden almasına engel olmaya çalışmıştır. Başka yapılan bir yoruma göre, fiziki olarak ilk dünyaya gelen (behor) Esav olsa da, anne rahmine ilk düşen Yakub olduğundan dolayı manevi ilk oğulluk hakkı yani kutsanma (beraha) hakkı Yakub'a aittir. Dolayısıyla Yakub ve annesinin sergilemiş oldukları hileli davranışı manevî ilk oğulluk hakkı çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Tevrat'ta ve Yahudi tefsirlerinde geçen Yakub ve kardeşi Esav'ın başından geçen bu hile ile ilk oğulluk hakkını elde etmeye çalışma durumu İslam kaynaklarına da geçmiş görülmektedir.⁴⁰

Tevratin başka bir pasajında ise Yakub'un hile yoluyla kardeşi yerine kutsanması sonucunda kardeşler arasında ortaya çıkan düşmanlığı ve Yakub'un ikiz kardeşinden kaçışını ele alınmaktadır.

“Bir gün Yakub yemek pişirirken Esav çok bitkin bir halde kırdan döndü. Yakub'a, Şu kıpkırmızı şeyden lütfen biraz ver de içeyim. Çok bitkinim dedi. Bu yüzden ona Edom adı verildi [adom=kırmızı]. Yakub, Önce sen ilk oğulluk hakkını bana sat! diye

⁴⁰ Gürkan, “İsrâil ve Yâ'kub ...”, s. 236.

cevap verdi. Esav, ... ölmek üzereyim, ilk oğulluk hakkının bana ne faydası var? dedi. Yakub, Önce yemin et! dedi. Esav yemin etti ve ilk oğulluk hakkını Yakub'a sattı. Yakub Esav'a ekmek ile mercimek yemeği verdi. Esav yiyip içtikten sonra kalkıp gitti. Böylece Esav ilk oğulluk hakkını küçümsemiş oldu." (Yaratılış, 25/29-34). "İshak yaşlanmış, gözleri görmez olmuştu. Büyük oğlu Esav'ı çağırıp ... Kirlara çık, benim için bir hayvan avla. Sevdiğim lezzetli bir yemek yapıp bana getir de yiyeyim. Ölmeden önce seni kutsayayım dedi... Rebeka onları dinliyordu. Esav avlanmak için kıra çıkınca, Rebeka oğlu Yakub'a şöyle dedi: Dinle, babanın kardeşin Esav'a söylediklerini duydum... Git süründen bana iki seçme oğlak getir. Babanın sevdiği lezzetli bir yemek yapayım. Yemesi için onu babana sen götür ki ölmeden önce seni kutsasın. Yakub, Ama kardeşim Esav kıllı biridir, bense kılsızım. Ya babam bana dokunursa? O zaman kendisini aldattığımı anlar. Kutsama yerine üzerime lânet getirmiş olurum dedi. Annesi, Sana gelecek lânet bana gelsin, oğlum. Sen beni dinle, git istediğim şeyi getir dedi. Yakub gidip oğlakları annesine getirdi. Annesi babasının sevdiği lezzetli bir yemek yaptı. Rebeka daha sonra büyük oğlu Esav'ın evde bulunan en güzel giysilerini aldı ve küçük oğlu Yakub'a giydirdi. Ellerinin üstünü, boynunun kılsız yerini de oğlak derisiyle kapladı. Yaptığı güzel yemeği ve ekmeği Yakub'un eline verdi. Yakub babasının yanına varıp, Baba! diye seslendi. Babası, Evet, sen kimsin oğlum? dedi. Yakub, Ben ilk oğlun Esavım. Söylediğini yaptım. Lütfen kalk, otur da getirdiğim av etini ye! Böylece beni kutsayabilesin dedi. İshak, Nasıl böyle çabucak buldun, oğlum? dedi. Yakub, Tanrın Rab bana yardım etti dedi. İshak, Yaklaş, oğlum. Sana dokunayım, gerçekten oğlum Esav mısın, değil misin anlayayım dedi. Yakub babasına yaklaştı. Babası ona dokunarak, Ses Yakub'un sesi, ama eller Esav'ın elleri! dedi. Onu tanıyamadı... İshak onu kutsamak üzereyken bir daha sordu: Sen gerçekten oğlum Esav mısın? Yakub, Evet! dedi... Babası onun giysilerini kokladı ve kendisini kutsayarak şöyle dedi: Tanrı sana göklerin çiyinden ve yerin verimli topraklarından bol buğday ve yeni şarap versin. Halklar sana kulluk etsin. Uluslar sana boyun eğsin. Kardeşlerine egemen ol. Annenin çocukları sana boyun eğsin. Sana lânet edenler lânetlidir. Seni kutsayanlar mübarektir. İshak Yakub'u kutsamayı tamamladıktan ve Yakub babasının yanından ayrıldıktan sonra kardeşi Esav avdan döndü... Baba kalk, getirdiğim av etini ye ki beni kutsayabilesin dedi. Babası, Sen kimsin? dedi. Esav, Ben ilk oğlun Esavım dedi... İshak, Kardeşin hileyle geldi ve kutsamanı aldı dedi... Esav, babasının Yakub'a vermiş olduğu kutsama

sebebiyle ona nefret besledi. İçinden, kardeşim Yakub'u öldüreceğim dedi. Büyük oğlu Esav'ın planları Rebeka'ya anlatıldı. Küçük oğlu Yâkub'u çağırıp ona ...Kalk ve Haran'a, kardeşim Laban'a kaç... dedi." (Yaratılış, 27 /1-45).

Yahudi kaynaklarına göre İsrâil (Yisrael) ismi, Yâkub (Ya'akov) peygamberin diğer adı ya da lakabıdır. İsrâil, Tevrat'ta ve Kur'an'da Yakub soyunu (Bene Yisrael / Benî İsrâil) ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Arapça Benî İsrâil (İsrâiloğulları), Hz. Muhammed döneminde iyi bilinen bir adlandırma olmakla birlikte, Kur'an öncesi dönemde Kuzey Arabistan'da İsrâil kelimesine rastlanmadığı, sadece Güney Arabistan'daki kitâbelerde geçtiği tespit edilmiştir.⁴¹

Yahudi geleneğine göre İsrâil adı, kesin olarak Yakub ve soyunun seçilmişliğini ifade etmektedir. Fakat günümüz araştırmacıları bu adın tam olarak etimolojik bir karşılığının olmadığını⁴² veya Yakub'un Yukarı Ürdün'den, İsrâil'in de Beytel/Şekem bölgesinden alınmış iki ayrı figürün karışımı olduğu bile iddia ederler.⁴³ Yine de bu ismin etimolojik anlamı hakkında bir takım ihtimaller dillendirilir.

İsrâil adıyla ilgili etimolojik ihtimallerden biri "yönetmek, hükmetmek" manâsındaki *sarar* (שרר) kökünden türediğidir. İbrânîcede bu fiil kökünden türemiş *sar* (שר) "prens, vekil", *sara(h)* ise (שרה) "prenses" anlamına geldiği düşünülürse İsrâil adı *Tanrı'nın prensi*⁴⁴ veya *Tanrı'nın vekili* anlamına gelir. Dolayısıyla 29. babın alternatif çevirisi şöyle olur: "Tanrı'nın ve insanların önünde üst düzeyde biri, bir vekil (*sar*) oldun."⁴⁵ Bu yorum, bilhassa Yakub'un tarihî toplum kurucu kimliğine gönderme yapmaktadır. Tahta çıkan bir krala veya bir bölgeyi ele geçiren fatihe verilen unvanları anımsatan bu isim, geçmişte dayısı Lavan'ın yanında sürgündeki bir çoban olan Yakub'un; şimdi, ana-babası tarafından kutsanan, Tanrısalsal bir

⁴¹ Gürkan, "İsrâil ve Yâ'kub ...", s. 233.

⁴² Louis Isaac Rabinowitz, "Israel", EJ, ed. Fred Skolnik, 2. bs., Keter Publishing, Jerusalem 2007, C: X, s. 98.

⁴³ Greenspahn, "Jacob", ER, s. 4758.

⁴⁴ Gürkan, "İsrâil ve Yâ'kub ...", s. 238.

⁴⁵ Tora ve Aftara, I, 255.

makama erişen, yeni topraklar fethetme yetkesine sahip, bağımsız kabile reisi İsrâil'e dönüşümünü ifade eder.⁴⁶

İsrâil'in etimolojisiyle ilgili diğer bir ihtimal ise, onun “dürüst, itaatkâr ve müttaki” gibi anlamlara gelen *yaşar* (יָשָׁר) kelimesinin Tanrı adı *El* ile birleşmesinden meydana geldiği şeklindedir.⁴⁷ Rabinowitz'e göre İsrâil kelimesinin kökeni “Tanrıdoğrudur” mânasında *yişra-El* (יֵשְׁרָאֵל) şeklindedir. *Yaşar* kelimesiyle aynı kökten gelen “*yeşurun*” kelimesi Tanah'ta “İsrâil” kelimesine paralel olarak kullanılmaktadır.⁴⁸ Benzer bir görüşe göre bu isim, muhtemelen *sin* yerine *şin* harfiyle telaffuz edilen Ugarit kökenli bir isimdir ve “Tanrı El adil ve dürüsttür” anlamına gelir.⁴⁹ Özellikle Tanrı korkusunu ve manevi olgunluğu ifade eden *yaşar*, “sadık, erdemli kul” anlamındaki *tsadik* (צַדִּיק) kelimesinin eş anlamlısı olup⁵⁰, hilekâr, düzenbazlığı çağrıştıran *Yakub* adının zıt anlamlısıdır. *Yaşar*daki dürüstlük manasını İsrâil'e bağlayarak Yakub'dan hilekâr anlamının sökülme çabası Tanah'ın birçok yerinde görülür.⁵¹ Böylece ana karnında Tanrı tarafından seçilen Yakub'un kazandığı manevi mertebeyi hileyle değil, dürüstlikle kazandığı oturtulmaya çalışılır. Kısaca Yakub, Yabok kenarında tuttuğu güreşle kutsamayı yani seçilmişliği kendi bileğinin gücüyle almıştır, hilekârlıkla değil. Bu andan itibaren o, kaçtığı Ken'an'a müttaki ve dürüst İsrâil olarak girecektir, hilekâr Yakub olarak değil.⁵²

Yeşaya'da “Korkma ey kulum Yakub soyu, ey seçtiğim *Yeşurun*”⁵³ babında “dürüst ve erdemli” olarak bu kelimeye ana karnından itibaren Yakub'un seçilmesine vurgu yapılmış⁵⁴ ve *yeşurun* kelimesi İsrâiloğullarına verilen genel bir isim olarak da kullanılmıştır. Bu sebeple 29. babta Yakub yerine İsrâil'in kullanılmasına dair bir

⁴⁶ Graves-Patai, **İbrani Mitleri**, s. 322.

⁴⁷ Zakovitch, **Jacob-Unexpected Patriarch**, s. 109.

⁴⁸ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ'kub ...*”, s. 240.

⁴⁹ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ'kub ...*”, s. 239.

⁵⁰ Aynur Yıldız, **Yahudi ve İslâm ...**, s. 184.

⁵¹ Yeşaya, 48: 1'de, “Dinle, ey Yakup soyu! İsrail adıyla anılan, Yahuda soyundan gelen, Yahve'nin adıyla ant içen sizler, İsrail'in Tanrısı'na yakarır, Ama bunu doğrulukla, içtenlikle yapmazsınız.” **Kutsal Kitap**, Yeşaya 48/1., kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=753&mc=1&sc=705, (12.07.2019).

⁵² Zakovitch, **Jacob-Unexpected Patriarch**, s. 109-111.

⁵³ Yeşaya, 44/2.

⁵⁴ Zakovitch, **Jacob-Unexpected Patriarch**, s. 110.

ibare olduğu halde, rabbinik yorumlar 35/10'daki ifade sebebiyle her iki ismin de kullanabilmesini uygun gördüler.⁵⁵

İsrâil adıyla ilgili diğer bir görüş, bu adın “Tanrı’yı görmek” manasına geldiğidir. Güreş hikâyesinin devamında Yakub’un “Tanrı’yı / ilâhî bir varlığı yüz yüze gördüm (*raiti Elohim...*)” diye söylemesiyle bağlantılı olarak “İsrâil” ismine, “Tanrı’yı gören” şeklinde anlam verilmiştir. İskenderiyeli filozof Filon’a (ö. 50) göre “İsrâil” ismi maddi bir anlam ihtiva etmekten ziyade manevi olarak “Tanrı’yı gören (*theon horan*)” yani “Tanrı’yı ve dünyayı tefekkür eden zihin (*nous*)” anlamlarına gelmektedir. “Yabok nehri”nde geçen güreş hikâyesinden farklı olarak, başka bir pasajında, “İsrâil (Yisrael)” isminin Yakub’a birebir Tanrı tarafından ve “Betel (Tanrı’nın evi)” diye isimlendirilen, Yakub’un daha önce Tanrıyla güreştiği mekânda verildiğinden bahsedilmektedir.⁵⁶

“Tanrı Yakub’a, Kalk, Betel’e çık ve orada yerleş. Kardeşin Esav’dan kaçarken sana görünen Tanrı’ya orada bir sunak yap! dedi. Yâkub, ailesine ve yanındakilere, yabancı ilâhlarınızı atın. Kendinizi arındırıp giysilerinizi değiştirin. Betel’e çıkacağız. Sıkıntı çektiğim günlerde yakarışımı duyan, gittiğim her yerde benimle birlikte olan Tanrı’ya orada bir sunak yapacağım dedi... Yâkub adamlarıyla birlikte Kenan ülkesindeki Luz’a –yani Betel’e– geldi. Bir sunak yaparak oraya el-Betel adını verdi. Çünkü kardeşinden kaçarken Tanrı orada kendisine görünmüştü... Yâkub Paddan-Aram’dan dönünce, Tanrı ona yine görünerek onu mübarek kıldı. Sana Yâkub diyorlar, ama bundan böyle adın Yakub (Ya’akov) değil, İsrâil (Yisrael) olacak dedi ve onun adını İsrâil (Yisrael) koydu. Ben her şeye gücü yeten Tanrı’yım. Verimli ol, çoğal. Senden bir ulus ve uluslar topluluğu doğacak. Kralların atası olacaksın. İbrahim’e, İshak’a verdiğim toprakları sana verecek, senden sonra da soyuna bağışlayacağım dedi.” (Yaratılış, 35 / 1 -12).⁵⁷

Yakub’a yeni bir isim verilmesi ile onun tek tanrılı inanca sahip olması ve Tanrı tarafından seçilen bir kul olması bir arada zikredilmektedir. “İsrâil” ismi böylece

⁵⁵ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm ...*, s. 184- 185.

⁵⁶ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ’kub ...*”, s. 238.

⁵⁷ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ’kub ...*”, s. 239.

“Tanrı’nın meleğine üstün gelme” yerine “Tanrı’yı görme hadisesiyle” ve “seçilmişlikle” ilişkilendirilmektedir.

İsrâil adının etimolojisiyle ilgili en ağırlıklı görüş ise, İsrâil’in, İbrânîce “üstün gelmek/ mücadele edip kazanmak” manasındaki *sara* (שרה) kökünden türemiş *sarita* kelimesiyle, Tanrı (El/ אל) adının birleşiminden oluşur ve “Tanrı’ya galip gelen”, “Tanrı’yla mücadele eden” anlamına gelir. Buradan hareketle “Yisrael” kelimesine (*yisra-El* / ישראל) “Tanrı mücadele edecek” veya “Tanrı için / ile mücadele eden” gibi anlamlar verilmiştir. Buna göre “Yisrael” kelimesi “mücadele / ısrar etmek” mânasındaki *sarah* (שרה) fiiliyle ilişkilendirilmektedir. Bir rivayete göre; “Yakub, kardeşi Esav’dan kaçtığı sırada değil, ama onunla tekrar buluşmak ve sulh yapmak için Kenan’a dönmek üzere yola çıktığı sırada, gece gizemli bir şekilde karşısına çıkan bir kişi (Tanrı’nın adamı / meleği) ile sabaha kadar güreşmiş ve yenilemeyince, adamı bırakması karşılığında ondan kendisini kutsamasını istemiştir.” O da Yâkub’a şöyle demiştir: “Bundan sonra ismin Yakub diye çağrılmayacak, fakat İsrâil olacak, çünkü Tanrı’yla / ilâhî bir varlıkla ve insanlarla mücadele ettin (*sarita*/ שרית) ve üstün / galip geldin.” (bir diğer okuma biçimine göre, “Tanrı’yla / ilâhî bir varlıkla mücadele ettin ve insanlara üstün / galip geldin”).⁵⁸ Böyle bir ismin Yakub’a gizemli rakibiyle yaptığı güreş sonrası onu onurlandırmak için bu adın verildiği söylenir.⁵⁹ Bu yoruma göre İsrâil, ilahî bir varlıkla güreşip onu deviren ilk kişidir.⁶⁰ Bu da onun berahayı yani manevi ilk oğulluk hakkını hak ettiğinin bir ifadesidir. Bu durumda İsrâil adının doğrudan Yakub’un doğumu öncesinde anne Rebeka’ya verilen kehanetin bir tezahürü olduğu anlaşılır. Böylece Tanrı, yıllar önce Yakub’un Esav’dan çaldığı kutsamayı onaylamış ve beraha yerini bulmuştur. Gerek İshak gerekse Beytel’de Tanrı tarafından tekrar tekrar dillendirilen bu kutsama, o ve seçkin soyunun asla tükenmeyeceği ve hiç kimsenin onlara güç yetiremeyeceği garantisini içeriyordu. Çünkü yıllar önce Esav kendisini kandırdığını söyleyerek Yakub’un berahayı hak etmediğini iddia etmişti⁶¹, hâlbuki Yakub ilahî bir varlığı yenerek liyakatini ispat etmiştir. Buna benzer bir

⁵⁸ Gürkan, “İsrâil ve Yâ’kub ...”, s. 237.

⁵⁹ Tora ve Aftara, I, 255; Zakovitch, **Jacob-Unexpected Patriarch**, s. 102.

⁶⁰ Greenspahn, “Jacob”, **ER**, s. 4757; Zakovitch, **Jacob-Unexpected Patriarch** s. 102.

⁶¹ Aynur Yıldız, **Yahudi ve İslâm ...**, s. 183. Ayrıca bk. Tora ve Aftara, I, 255.

yorumu göre “Yisrael” adı “kutsal toprakları fethetmek için gerekli olan gücü” de ifade etmektedir.⁶² Öte yandan kimilerine göre “theoforus” yani içinde tanrı ismi bulunduran unvanlarda, Tanrı adı nesne değil özne konumundadır. Böyle düşünüldüğünde İsrâil’in anlamı, “Tanrı’yla savaşılan/ Tanrı’yı yenen”den ziyade; “*Tanrı savaşıyor*” veya “*Tanrı galip geliyor*” olur.⁶³ Bu durumda Yakub adının orijinal hali olan “*Yaqub-‘al*”, bir tanrı adı olmaktan ziyade, “*Tanrı’nın koruduğu*” anlamına gelir.⁶⁴

Güreş hikâyesiyle ilgili rivayetler Mahanayim ve Penuel’e dayanmaktadır. Yakub’un güreş hikâyesiyle ilgili rivayette Yabok nehri kenarındaki Mahanayim ve Penuel gibi iki farklı bölge adının geçmesi, yorumcuların güreşin yeri hakkında kafasının karışmasına sebep olmuştur. Kimilerine göre bu iki yerde ilahî varlıklarla ilgili rivayetlerin iç içe geçmesinin sebebi, bu iki şehrin stratejik geçmişinden kaynaklanmaktadır. İkisi de hiçbir zaman aynı anda güçlü şehirler olmamışlar, aksine birinin yükselişi diğerinin yıldızının sönmesine sebep olmuştur. Onların arasındaki bu rekabet de, rivayetlerin birbiri arasında gidip gelmesine sonra da karışmasına sebep olmuştur.⁶⁵ Yakub, bölgeye Tanrı’yla yüz yüze gelmesi ve canının bağışlanmasının anısı olarak “Peniel/Penuel” adını verir. İbrânîce “yüz, surat” demek olan “*peni* (פני)”, Tanrı’nın adıyla birleşiminden oluşur. Tam karşılığı “*Tanrı’nın yüzü*” demek olan “Peniel”, “Yüzüm Tanrı’ya dönüktür” gibi kişisel bir mana da ihtiva eder. Peniel’in emir kipi *Penuel* şeklinde ifadesinin, Ata Yakub’dan soyuna yüzlerini Tanrı’ya dönmelerini emrini kapsadığı da varsayılır.⁶⁶ Bazı Tora eleştirmenlerine göre Yakub’un yüzyüze gelip kurtulduğunu ifade ettiği varlık Tanrı değil, onun 33/10’da “senin yüzünü görmek ilahî bir varlığın yüzünü görmeye benziyor” ifadesinde belirttiği gibi ağabeyi Esav’dır.⁶⁷

Bazı yorumculara göre, Yakub’un ilahî varlıkla güreşi fiziksel bir mücadeleyi değil; onun ruhundaki paradoksları yenerek gerçek benliğini tanıdığı psikolojik bir süreci

⁶² Gürkan, “*İsrâil ve Yâ’kub ...*”, s. 237.

⁶³ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm ...*, s. 184.

⁶⁴ Graves-Patai, *İbrani Mitleri*, s. 323.

⁶⁵ Zakovitch, *Jacob-Unexpected Patriarch*, s. 105.

⁶⁶ Tora ve Aftara, I, 254.

⁶⁷ Zakovitch, *Jacob-Unexpected Patriarch*, s. 104-112.

ifade eder. “*Yakub’un hikâyesi, zamanın hikâyesidir.*” diyen Terapist Michael Eigen, Psikanaliz yöntemini güreş hikâyesinin modern ürünü olarak görür. Yakub’un dönüşümünün psikanalitik yöntemle açıklanmasının sebebi ise onun karakterinde iki niteliğin olmasıdır: Bunlardan ilkinde göre, Yakub yüce bir maneviyatı istemekte fakat bu amacını sadece materyal gerçeklerle oldurabileceğini iyi bilmektedir. Onu Beytel’deki ahitleşme karşılığında behor takası yapmaya ve berahayı çalmaya iten şey, bu farkındalığıydı. Onun ikinci özelliği ise, sonuç ne olursa olsun hedefine azimle yönelmesidir. Bu azim, topal kalması pahasına güreşten galip çıkmasına yardım etmişti. Bu iki nitelik, gün doğarken gitmek için yalvaran rakibini kendisini kutsamadan göndermemekte direten Yakub’da net olarak görünür.⁶⁸ Sonunda ilahî varlık Yakub’u şöyle kutsar: “İsmin ne?” “Yakub” “Bundan böyle isminin Yakub olduğu söylenmeyecek; [adın] İsrâil [olacak]. Çünkü hem İlahi bir varlıkla hem de insanlarla mücadele ettin ve üstün geldin”⁶⁹

Yakub’un güreştiği manevi ağırlık, onu Tanrı katında yüce bir mevkiye yüceltir. Eriştiği bu makamın sembolü olarak ona İsrâil adı verilir ve “hilekâr” Yakub adı böylece temizlenir. Böylece Yakub Tanrı’nın verdiği yeni adla geleceğini yeniden inşa eder ve seçilmiş bir topluma ata olur. Bu yüzden İsrâil adı, sadece ata Yakub’un yeni kimliğini değil; aynı zamanda dinî ve milli kimliğe sahip bir geçmiş, seçilmişliği ve kutsal toprakları ifade eder.

Tefsirlerde yer alan açıklamalarda “İsrâil” kelimesi İbrânîce’de “Abdullah (Allah’ın kulu)” anlamına gelir.⁷⁰ Burada “İsrâ” kelimesi ile “esir/tutsak” anlamındaki “اسير” kelimesi arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Bu kelimenin İbranice dilindeki karşılığı “-ס / -ס” harfi yerine “ס / -ס” harfi imlâsıyla– “asîr (אסיר)” şeklindedir. Taberî tefsirinde ayrıca “safvetullah (Allah’ın saf ve seçkini)” anlamına da yer verilmektedir.

⁶⁸ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm ...*, s. 182.

⁶⁹ Yaratılış, 32/ 28-29.

⁷⁰ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ’kub ...*”, s. 233.

“İsrâîl” kelimesinin kökeni “Allah’ın gözünde şerefli, yüce, hayırlı olan” anlamına gelen “*seriyyullah*”tır.⁷¹ İbrânîce’de “*seriyy* (سرى)” kelimesine yakın anlama sahip bir kelime, “*sarar* (שרר)” kökünden gelen ve “üstünlük, galibiyet” anlamı taşıyan “*serarah* (שררה)”tır.”

İslâm kaynaklarında “İsrâîl” kelimesine verilen bir diğer anlam ise “gece yürüyen / yolculuk eden (*yesrî bi’l-leyl*) (سرى kökünden; اسراء = gece yürüyüşü)” şeklindedir. Taberî (ö. 310/923) ve Sa’lebî (ö. 427/1035)’nin yapmış oldukları açıklamalara göre Yakub, şantaj yaparak kardeşinden ilk oğulluk hakkını alması ve hile ile onun yerine kutsanması üzerine ondan kaçtığı sırada “gündüz gizlenip gece yürümesi”nden dolayı “İsrâîl” lakabını almıştır.

İslâm âlimleri, Hz. Yakub’un bir melek ile güreştikten sonra “*İsrâîl*” adını aldığı kanaatindedirler.⁷² Tevrat’taki “Sen, Tanrı ve insanlarla güreşip yendin”⁷³ ifadesine atıf yapmadan Hz. Yakub’a “bir melek ile güreşti” demelerinin altında yatan sebep, onların tevhit temelini sarsmadan Tevrat’tan alıntı yapma gayretidir.

Bazı İslâm âlimleri, “*Tanrı’nın dürüst/müttaki kulu*” anlamına gelen “*İsrâîl*” etimolojisi ile “Yakub”un anlamını birleştirmişlerdir.⁷⁴ Onların bu şekilde davranmalarındaki asıl amaç; “Yakub” adında içkin olan “hilekâr, topuk tutan”⁷⁵ gibi bir anlamı, bir peygambere yüklemek istemeyişleridir. Hz. Yakub’un hayatını genel tavrın dışında bir yalınlıkla ve Tevrat’taki hâliyle özetleyen İbn Kesîr ve Taberî gibi tarihçiler dışında, Yahudi algısına benzer şekilde İslâm uleması, ilk doğum ve kutsanma gibi Tevrat hikâyelerini eleterek Hz. Yakub’a mümkün olduğunca toz kondurmamış ve Ays’ı suçlu göstermiştir. Taberî’ye göre Ays adı “isyan etmek” anlamındaki “*aşâ* (عصى)” kökünden türemiştir. Ays ilk doğan olmak için ana karnında Yakub’la savaşmış ve eğer önceliği kendisine vermezse annesini

⁷¹ Gürkan, “*İsrâîl ve Yâ’kub ...*”, s. 234.

⁷² Aynur Çınar, *a.g.e.*, s. 259.

⁷³ Yaratılış, 32/ 29.

⁷⁴ Aynur Çınar, *a.g.e.*, s. 258.

⁷⁵ Yakub, doğumu esnasında ikiz kardeşi *Ays/İsû*’nun (عيسو/عيسو) topuğunu tuttuğu için *Yakub* (يعقوب) adını almıştır.

öldüreceğini söyleyerek Yakub'u tehdit etmiştir.⁷⁶ Yıllar sonra Hz. İshak, Yakub'a peygamber olacağı ve soyundan birçok peygamber çıkaracağını müjdelemesi üzerine Ays kardeşini kıskanmış ve öldürmek istemiştir. Bu yüzden Hz. İshak, Hz. Yakub'u Haran/ Feddan'daki kayını Lavan'ın yanına göndermiş ve onun kızlarından biriyle evlenmesini istemiştir.⁷⁷

İslam kaynaklarına göre Yakub peygamber hakkında yukarıda verdiğimiz bilgiler Tevrat'a oldukça yakındır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yakub'dan bahseden ayetlerin çok az sayıda olması sebebiyle İslâm külliyatına girmiş olan yukarıda bahsettiğimiz bu rivayetlerin Yahudi kaynaklı olması muhtemeldir.

Yukarıda bahsettiklerimizden hareketle “hilekâr” anlamlı “Yakub” adına “Tanrı'nın vekili”, “Tanrı'nın galibiyeti” veya “Tanrı'nın müttaki kulu” gibi anlamlara gelen⁷⁸ “İsrâil” adının eklenmesi, hile ile bağlantılı “Yakub” ismini ve karakterini olumlu bir anlama dönüştürmüştür. Ancak yapılan isim değişikliğine rağmen “Yakub” isminin kullanılmaya devam etmesi “İsrâil” isminin tam anlamıyla “Yakub” isminin yerini almamakla birlikte bu ismin bir lakab ya da ikinci bir isim vazifesi gördüğünün kanıtıdır. Ayrıca bir peygamber olması sebebiyle tamamen olumlu bir Yakub tasvirine yer veren Kur'an'da da İsrâil adına atıf yapılmış olması, aklanma şeklindeki yorumu, en azından İslâm bakış açısından problemlili kılmaktadır. Yakub ve İsrâil adlarının Kur'an'daki kullanımından hareketle, her iki ismin de, aklanma vurgusundan bağımsız olarak, “doğruluk / salihlik” ve “üstünlük / seçilmişlik” mânaları ile ilişkili olduğunu düşünmek mümkündür.

Yahudi kültüründe yer alan benzer bir yoruma göre “Tanrı ile münasebet” açısından Yakub ismi “kul oluşu”, “Tanrı'nın kulu / hizmetçisi”, “İsrâil” ismi ise “çocuk oluşu” “Tanrı'nın çocuğu”nu ifade etmektedir.⁷⁹ “Tanrı'nın çocuğu” şeklindeki niteleme, “Tanrı'ya yakınlığı ve ayrıcalığı” ifade etmesi bakımından ve özellikle Yahudi geleneğindeki kullanımı itibarıyla, “seçkinlik ve üstünlük” anlamlarını

⁷⁶ Aynur Çınar, **a.g.e.**, s. 258.

⁷⁷ Aynur Çınar, **a.g.e.**, s. 259. Ayrıca bk. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, TDV Yayınları, Ankara 1989, I, 263.

⁷⁸ Aynur Çınar, **a.g.e.**, s. 255.

⁷⁹ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ'kub ...*”, s. 240.

içermektedir. “Yakub” ve “İsrâil” isimlerine atfedilen “kulluk ve seçilmişlik” anlamları İşaya kitabında yer alan bir pasajı çağrıştırmaktadır: “Dinle ey kulum Yakub ve seçtiğim İsrâil! ... Korkma ey kulum Yakub ve seçtiğim Yeşurun!”⁸⁰ Bu iki anlam, İslâm kaynaklarında “İsrâil” ismine verilen “*abdullah* (Allah’ın kulu / adamı)” ve “*safvetullah / seriyyullah* (Allah’ın seçkini / şereflişi)” anlamlarına da birebir karşılık gelmektedir.⁸¹

Yakub peygambere ait olan her iki isminde olumlu anlam taşıdığına yönelik yapılan tespiti Kur’an ayetlerinden hareketle biraz daha açmak gerekirse, Yakub peygamberin “Yakub” ismiyle anıldığı on altı ayetin hemen hemen tamamında özellikle ataları İbrahim, İsmail ve İshak olmak üzere diğer peygamberlerle birlikte zikredildiği görülmektedir. Özellikle de İshak ve Yakub’un İbrahim peygambere bahşedildiği belirtilmektedir: “Biz ona İshak’ı ve fazladan bir bağış olarak (*nâfileten*) Yakub’u lütfettik ve hepsini salih insanlar yaptık.”⁸² Bir başka ayette ise söz konusu müjde, İbrahim peygamber yerine eşi Sâre’ye verilmektedir: “O sırada hanımı ayakta idi... Ona da İshak’ı ve ardından (*min verâi*) Yakub’u müjdeledik.”⁸³ İshak’ın İbrahim’e müjdelendiğini belirten ayetten⁸⁴ ayrı olarak, söz konusu dört ayette İshak’ın ve ardından Yakub’un İbrahim’e (ve Sâre’ye) bahşedildiğinin ya da müjdelendiğinin söylenmesi son derece manidardır.

Tevrat’ta “Yakub (Ya’akov)” ismine atfedilen “ardından / arkasından gelen” anlamının olumlu mânada bir ifade olduğunu, İbrahim peygamber ve eşi Sâre’ye yapılan müjdeyi, yani Yakub’un “İshak’ın ardından / onun oğlu olarak ve onun yolunda bir peygamber olarak gelmesini” ifade ettiğini düşünmek mümkündür. “عقب/تکب ” kökü hem Arapça’da hem de İbrânîce’de “topuk, uç” mânasına paralel olarak “takip etme / peşinden gelme” anlamı taşımaktadır. İbrânîce köke atfedilen

⁸⁰ İşaya, 44/1-2.

⁸¹ Gürkan, “*İsrâil ve Yâ’kub ...*”, s. 241.

⁸² Enbiyâ Suresi, 21/72; ayrıca bk. Meryem Suresi, 19/49; Ankebût Suresi, 29/27. Yâkub adının geçtiği diğer ayetler için ayrıca bk. Bakara Suresi, 2/132, 133, 136, 140; Sâd Suresi, 38/45; Âl-i İmrân Suresi, 3/84; En’âm Suresi, 6/84; Nisâ Suresi, 4/163; Hûd Suresi, 11/71; Yusuf Suresi, 12/6, 38, 68.

⁸³ Hûd Suresi, 11/71.

⁸⁴ Sâffât Suresi, 37/112.

“aldatma / kandırma” anlamı ise, muhtemelen, Tevrat’ta anlatılan hikâye ile bağlantılı olarak, kelimenin sonradan kazandığı bir anlam olmaktadır.⁸⁵

Bütün bu açıklamalardan hareketle, “Yakub” ismi Yakub peygamberin şahsına ve mensubu olduğu soya ait bir seçilmişliği yani Yakub’un babası İshak peygamber ve ataları İbrahim ve İsmail gibi bir peygamber oluşunu ifade etmektedir. Yine Yakub’a sonradan verilmiş olan “İsrâîl” isminin ya da lakabının ise hem Yakub’un hem de onun soyundan gelen torunlarının (esbâtın) seçilmişliğini vurgulamak üzere Yakub’un soyu olan İsrailoğulları için özel bir isim olacak şekilde verildiği sonucuna varılabilir.

2.3. Yahudi

Yahudi kelimesi Arapça ‘*hade*’ kökünden “*dönmek*” ve “*tevbe etmek*” anlamlarına gelmektedir. Bu ismin Yahudilere verilme sebebi ise Hz. Musa’nın “Biz sana dönüp yakardık” sözünü söylemiş olmasındandır.⁸⁶

Yahudi isim, İsrailoğullarının Babil Sürgünü’nde (MÖ. 6. ve 2. yüzyıl arası dönem) iken ortaya çıkmıştır. Sürgün döneminden itibaren İsrailoğulları terimi, Yahuda’da oturanlar anlamında Yahudiler (İbranice Yahudim), İsrâîl dini de Yahudilik (Yahudat) olarak anılmaya başlanmıştır. Bu Yahudim (Yahudiler) terimi; bir taraftan Yahuda’da oturanları, diğer taraftan da Yahudalıların soylarını ifade etmiştir.⁸⁷

İsrailoğullarına Babil’in yerli halkı tarafından Yahuda bölgesine gelmelerinden dolayı “Yahudi” ismi verilmiştir. “Yahudi” ismini İsrailoğullarının bizzat kendileri de benimsemiş ve genel olarak bu ismi kullanmayı tercih etmişlerdir.

Yahudiler MÖ 586 yılında Yahudi krallığının düşmesi üzerine Babil’e sürüldüler. Dönemin Pers Kralı “Cyrus” MÖ 539 yılında Yahudilerin kendi toprakları olan Filistin’e dönmelerine izin verdi. Yahudilerden bazıları Babil’de kalmayı tercih

⁸⁵ Gürkan, “İsrâîl ve Yâ’kub ...”, s. 241.

⁸⁶ Abdurrahman Küçük v.d., **Dinler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2009, s. 285.

⁸⁷ Abdurrahman Küçük v.d., **Dinler Tarihi**, s. 284.

ederken bazıları ise Filistin'e dönmeyi kabul etmişlerdir. Yarım asra yakın yaşanan bu sürece tarihte “Babil Sürgünü” adı verilmiş ve Yahudiler ilk “diasporayı” bu sürgünle yaşamışlardır.⁸⁸ Yahudiler Babil sürgünü sonrası Musa'nın dinini kabul etmiş ve “Samiriler”den kendilerini ayırmak için “Yahudi” ismini almışlar.⁸⁹

Yahudi kelimesine ‘*etnik*’ anlam yüklenilmesi de Ezra Kitabı (MÖ. 6. yüzyıldan sonra) ile olmuştur. Ezra'ya göre Yahudi, Ya'kûb'un neslinden gelen, sürgünden dönen ve ‘İsrâil Halkı’ denenen küçük bir gruptur.⁹⁰

Genel kabule göre “Yahudi” İshak'ın oğlu olan Yakub'un soyuna dayandırılmaktadır. Yakub'un on iki oğlu olup dördüncü oğlunun adı “Yahuda”dır. “Yahuda”nın adına izafeten İsrailoğullarına “Yahudi” denilmiştir. Filistin'in güneyinde kurulan “Yahuda Krallığı” da “Yahudi” adının kaynağı olarak gösterilmektedir.⁹¹ Samariye'nin güneyi, Ürdün'ün batısındaki bölge “Yahuda” ismine nispet edilmiştir. Babil Sürgünü sonrasında genel olarak halk “İsraili”, kişiler de “Yahudi” olarak anılmış ve böylece onların torunları da “Yahudi” ismiyle anılagelmıştır.⁹²

2.4. Peygamber Kavramı

Peygamber kelimesi Farsça bileşik bir isim olup “Peyam” ve “Ber” kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşan bir kelimedir. “Peygam (peyam); haber, başkalarından alınan bilgi” anlamlarına gelirken, “Ber” kelimesi ise Farsça bir sıfat olup “alan, götüren” anlamlarına gelmektedir. Ayrıca Peygamber kelimesinin Eski Türkçedeki karşılığı ise “yalvaç (yalavaç)”tır. Bu kelime haber getirici özelliğiyle Allah'ın emrini bildirici, “yalvaç” anlamlarını da ihtiva etmektedir.⁹³ Sonuç olarak, peygamber kelimesi; haber getiren, Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara bildiren,

⁸⁸ Mehmet Aydın, **Ansiklopedik Dinler Tarihi Sözlüğü**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005, s. 80.

⁸⁹ Baki Adam, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Ed. Şinasi Gündüz, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2010, s. 206.

⁹⁰ Abdurrahman Küçük v.d., **Dinler Tarihi**, s. 284. Ayrıca bk. Ezra, 4: 1-12, 5:4-5, 10:1-3.

⁹¹ Mehmet Aydın, **Dinler Tarihi'ne Giriş**, Damla Ofset, Konya 2008, s.163.

⁹² Abdurrahman Küçük v.d., **Dinler Tarihi**, s. 284.

⁹³ Durmuş Özbek, Saduddin Teftezani ve Nübüvvet Görüşü, **Peygamberlere İsnat Edilen Günahlar ve Cevapları**, Sebat Ofset, Konya 2002, s. 97; Muharrem Ergin, **Orhun Abideleri**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1997, s.120.

resul ve nebi olma özelliğini de içeren kimse olarak tanımlanmaktadır. Yani Allah tarafından kullarına emir ve yasakları iletme görevi verilen kimseye peygamber denilmektedir. Dolayısıyla peygamber Allahu Tealâ'dan haber alması hasebiyle “Nebi”, almış olduğu haberi insanlara bidirmesi özelliğinden dolayı ise “Resul” özelliklerini de içinde barındırmaktadır. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz ki, peygamber kelimesi resul ve nebi kelimelerinin anlamlarını içine alan ve her iki kelimeyi de kapsayacak şekilde kullanılan özel bir isim halini almıştır.⁹⁴

Kur'an-ı Kerim'de peygamber kelimesinin karşılığı olarak “nebi, resul ve mürsel” kelimeleri, peygamber göndermeyi açıklamak için ise “irsal, ictiba, ıstıfa ve ba's” kökünden fiiller kullanılmaktadır. Nebi kelimesinin sözlük anlamları: “haber veren; mertebesi yüksek olan; açık seçik yol”dır. Resul ve Mürsel kelimeleri ise “gönderilmiş kişi” anlamına gelmektedir. Resul ve Nebi kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de “Allah'ın buyruklarını ve öğütlerini muhataplara bildirmek üzere seçtiği elçi” anlamında kullanılırken ayrıca Resul kelimesi “Allah ile peygamberleri veya diğer bazı yaratılmışlar arasında elçilik yapan melekler” anlamında da kullanılmaktadır. Bazı ayetlerde Allah'ın meleklerden ve insanlardan elçiler seçtiği belirtilmiştir.⁹⁵

İslam dininde olduğu gibi Yahudilik'te de Tanrı ile İsrâiloğulları arasında ilâhî vahyi bildiren “peygamberlik müessesesi” vardır. Eski Ahit'in ikinci bölümü “Neviim” (Peygamberler) ismini taşımaktadır. Yahudi kutsal kitabı Tanah'ta “Tanrı tarafından göreve çağırılmış” anlamına gelen “nebî” (nevi), “gören” anlamına gelen “rôeh” ve “hözeh” kelimeleri peygamber kavramı yerine kullanılan kelimelerdir. Yahudilikte peygamberler için kullanılan diğer kelimeler ise; “Allah adamı, Allah'ın kulu, kul, haberci, elçi”dir.

Yahudilikte peygamberin en başta gelen özelliği ilahi vahye muhatap olması diğeri ise Rabbin emirlerini insanlara bildirmesidir. Peygamberler ilahi vahyi hiçbir değişiklik yapmadan olduğu gibi insanlara ulaştırırlar (Yeremya, 23/8; Haggay,

⁹⁴ Durmuş Özbek, **a.g.e.**, s. 97.

⁹⁵ Hac Suresi, 22/75.

1/13). Vahyin en üst şekli sadece Musa'ya has olan aracısız “Yehova”dan alınan vahiydir. Yahudi peygamberleri arasında sadece Musa Tanrı ile “yüz yüze” görüşmüştür. Vahyin diğer şekli “rüya veya rü’yet” yoluyla. Tanrı’nın ilahi mesajları “kutsal ruh veya melek” aracılığıyla da peygamberlere iletilir.⁹⁶

Eski Ahit’te gerçek ve sahte peygamberlerden söz edilmekte ve gerçek peygamberlerin özelliklerinden ayrıca bahsedilmektedir. Yahudi inancına göre gerçek peygamberlerin tebliği doğrudur (Tesniye, 13/1-5), onların ibadetler ve ahlaki konularda söyledikleri Tevrat’a uygundur. Tevrat’ın ifadelerine göre “Rab Yehova’dan başka ilâhlara kulluğu önerenler; yalan, hırsızlık, zina gibi yasak fiilleri tavsiye eden ve yapanlar” gerçek peygamber sayılmazlar. Tevrat’a göre bir peygamberin gelecek ile ilgili verdiği haberler gerçekte vuku bulursa o gerçek bir peygamber gerçekte vuku bulmazsa o yalancı bir peygamberdir (Tesniye, 18/21-22). Eski Ahit’e göre peygamberlerin peygamberlik alametlerinden bir diğeri de onların mucizeler göstermesidir (Çıkış, 4/8).

Yahudilikte peygamberlerde aranan özellikler iki çeşittir. Birincisi peygamber olmadan önce peygamber seçilmek için gerekli vasıflardır. Peygamber seçilecek kişi akletme yetisinin ve ahlaki olgunluğun en üst mertebede olmasının yanında “hikmet, güç, kuvvet ve zenginlik” gibi özelliklere de sahip olmalıdır. Talmud’da bu konuda geçen ifadeler şu şekildedir: “*Sekîne (şehina) yalnız zeki, güçlü, sengin ve boylu poslu adamın üzerine iner.*” (Shabbath 92a) Yahudiliğe göre peygamberde olması gereken ikinci özellik ise peygamber olduktan sonraki tebliğ görevidir. Peygamber Tanrı’nın sözcüsüdür. O Tanrı’nın vahyini insanlara ulaştırırken kendinden bir şey katmaz. İlâhi emirlerin katkısız ulaştırılmaması ihtimali olduğunda peygamber “sinirli, kederli, endişeli” olduğunda ona vahiy gelmez. Vahiy meleğinin peygambere gelmesi için peygamberin cezbe halinde olması ve insani kimliğinin ortadan kaybolması gerekir.⁹⁷

⁹⁶ Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik#3-inanc-esaslari> (04.10.2019).

⁹⁷ Eldar Hasanoğlu, “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2014, C: 3, Sayı: 4, s.680

Yahudilere göre peygamberlerin “politik lider” olma zorunluluğu yoktur. Hz. Musa’dan Samuel’e kadar olan peygamberler “politik lider” olsalar bile onlardan sonrakiler sadece peygamberdi. Yahudilerde peygamberlerin masum olma şartları yoktur ancak onlar tebliği eksiksiz olarak insanlara ulaştırmak zorundadır. Her insandan beklendiği üzere peygamberlerin de “zina, hırsızlık, yalan” gibi günahlar işlememeleri esastır. Ancak Yahudilik anlayışına göre peygamberler Tanrı tarafından günden beri olma konusunda koruma altına alınmamışlardır. İslam inanç esaslarına göre peygamberler günah işlemek konusunda koruma altına alınmış oldukları için onlarda “ismet” sıfatları vardır. Buradan hareketle, “ismet” sıfatı dışında İslam akidesinde bulunan peygamberlerin özelliklerinden “sıdk, emanet, fetanet, tebliğ” anlayışlarının Yahudilerdeki peygamberlik anlayışında da olduğu aşikârdır.⁹⁸

Yahudi inancına göre İbrahim ile başlayıp Musa ile zirveye ulaşan peygamberlik (Tesniye, 34/10-12) Malaki (MÖ. V. yy.) ile son bulmuştur. Onlara göre Malaki’den sonra bir daha peygamber gelmeyecektir. Bu yüzden Yahudilere göre Malaki’den sonra geldikleri için Hz. İsa ve Hz. Muhammed’in peygamberliği kabul edilemez.⁹⁹ Yahudi inancına göre daha sonraki süreçte “yol ve gösterici tebliğci Tanrı adamı” yerine “dini bilen ve yorumlayan din adamı” (rabbi) figürü ön plana çıkmaya başlamıştır ve mesih beklentisi de oluşmuştur. Musa sonrasında “hâkimler” diye adlandırılan on iki kişi peygamberlik yapmıştır. Krallık dönemi peygamberleri “Samuel, Gad ve Natan”, dağılma dönemi peygamberleri ise “İlyâ, Elişa ve Azaryahu”dur. Eski Ahit’te yazıları bulunan peygamberlere “yazar peygamberler” denilmektedir. “Yazar peygamber”lerin isimleri şu şekildedir: “Amos, Hoşea, Mika, İşaya, Ovadya, Yoel, Yûnus, Tsefanya, Nahum, Habakkuk, Yeremya, Hezekiel, Haggay, Zekarya, Malaki.”¹⁰⁰ Oysa İslam’da peygamberlik anlayışı ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem (a.s) ile başlayıp son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) ile son bulmuştur. Ondan başka peygamber gelmeyecektir, o peygamberlerin sonuncusu “Hatem’ül Enbiya”dır. Eski Ahit’in “Neviim” bölümünde bahsedilen peygamberlerin isimleriyle Kur’an-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerin isimleri birbiriyle örtüşmemektedir. Kur’an-ı Kerim’de bahsedildiği üzere peygamberlerin

⁹⁸ Eldar Hasanoğlu, *a.g.e.*, s.681.

⁹⁹ Abdurrahman Küçük v.d., **Dinler Tarihi**, s. 300.

¹⁰⁰ Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik#3-inanc-esaslari> (04.10.2019).

isimleri şu şekildedir: “Hz. Adem (a.s.), Hz. İdris (a.s.), Hz. Nuh (a.s.), Hz. Hûd (a.s.), Hz. Salih (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Lût (a.s.), Hz. İsmail (a.s.), Hz. İshak (a.s.), Hz. Yâkub (a.s.), Hz. Yûsuf (a.s.), Hz. Eyyup (a.s.), Hz. Şuayb (a.s.), Hz. Musa (a.s.), Hz. Harun (a.s.), Hz. Dâvud (a.s.), Hz. Süleyman (a.s.), Hz. İlyas (a.s.), Hz. Elyasa (a.s.), Hz. Zülkifl (a.s.), Hz. Yûnus (a.s.), Hz. Zekeriya (a.s.), Hz. Yahya (a.s.), Hz. İsa (a.s.), Hz. Muhammed (a.s.)”

Yahudilikte peygamberlik sadece erkeklere has bir durum değildir. Yahudiler kadınlardan da peygamber gönderildiğine inanırlar ve onlara “nebiah” (nevi’a) derler. Yahudilerin kutsal kitabında ismi geçen kadın peygamberler şu şekildedir: “Mûsâ’nın kız kardeşi Miryam (Çıkış, 15/20), Debora (Hâkimler, 4/4), Hulda (II. Krallar, 22/14), Noadya (Nehemya, 6/14) ve Peygamber İşıya’nın hanımı (İşıya, 8/3).¹⁰¹ Ancak İslam dininde kadın peygamberler olmamakla birlikte peygamberlik müessesesi sadece erkeklere hasır.

2.4.1. Resul ve Risalet

Sözlükte "göndermek; elçilik, mektup, mesaj" gibi anlamlara gelen “risâlet” kelimesi fıkıh terimi olarak bir kimsenin irade beyanını tasarrufta dahi olmaksızın diğer bir kimseye tebliğ etmeyi ifade eder. Tebliğ eden kimseye resil (elçi), elçiyi gönderen kimseye mürsil, elçinin gönderildiği kimseye “mürselün ileyh” denir. Risalet için sifaret ve resul için sefir kavramları da kullanılır. Başkası adına veya hesabına iş görmeyi ifade eden niyabette (temsil) ve iradi temsilin ilk hatıra gelen kaynağı olan vekâlette temsilci başkası adına veya hesabına hareket etmekle beraber yaptığı işlem kendisinin irade beyanı ile kurulurken resul sadece işlem yapmak isteyen kişinin irade beyanını iletmekle görevlidir. Günümüz hukuk dilinde resul karşılığında haberci (muhibir) kelimesi kullanılır.¹⁰²

¹⁰¹ Salih İnci, *Eski Ahit’te Peygamberlere Atfedilen Ahlaki Zaaflar ve Günahlar*, Sakarya Üniversitesi SBE, YL Tezi, Sakarya 2001, s. 18; Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik#3-inanc-esaslari> (04.10.2019).

¹⁰² Nasi Aslan, “Risalet”, *TDVİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2008, C. 35, s. 126.

“Resul” kelimesinin mastarı “İrsâl”dir. “Resul” sözlükte yüce bir görevle vazifelendirilen kişi anlamına geldiği gibi “Elçi” anlamında da kullanılır.¹⁰³ “Resul” kelimesinin terim anlamı “Allah’ın yarattıklarına emir ve yasaklarını iletmekle görevlendirdiği kişidir.”¹⁰⁴

Resûl: “Allah’ın kendisine vahyederek tebliğe memur ettiği, kendisine kitap ve yeni bir şariat verdiği kimsedir. Başka bir deyişle resûl, vahiy ile tebliğe memur olmuş, yeni bir şariat veya unutulmuş bir şariat getiren veyahut geçmiş şeraitten insanların unuttukları kısımları ihya ederek tebliğ eden peygamberdir.”¹⁰⁵

Kur’an-ı Kerim’de bu kelime “önemli bir görev için gönderilen elçi” anlamında kullanılmıştır.¹⁰⁶ Ayet ve hadislerde risâlet ve aynı kökten türeyen kelimeler sözlük anlamlarıyla çok sık geçer. Özellikle milletlerarası ilişkilerde, “Elçiye zeval olmaz” şeklinde ifadesini bulan, bir kimsenin sadece bir bildirimi karşı tarafa tebliğ etmekle görevlendirilip bundan dolayı sorumlu tutulmaması ilkesinin Kur’ân-ı Kerim’de ve Resûl-i Ekrem’in uygulamalarında tasvip edildiği görülür. Hz. Peygamber’in pek çok konuda elçilik ve yazışma yollarına başvurmuş ve irade beyanlarının alınıp verilmesinde bunları bir vasıta olarak kabul etmiş olması bazı Hanefî fakihleri tarafından gaipler arası akdin cevazına delil gösterilmiştir. Risâlet kavramı daha çok, akdin rüknünü oluşturan icap ve kabule dair irade beyanlarının -gaipler arası akidde-elçi vasıtasıyla karşı tarafa bildirilmesi görevini belirtmek için kullanılır. Ancak risâlet borç ilişkilerinde malın veya semenin teslim edilmesi yahut teslim alınması gibi bir görevlendirme şeklinde de gerçekleşebilir. Risâlet konusu fıkıh kitaplarında müstakil bölüm halinde ele alınmamakta, özellikle nikâh, bey‘, vedîa ve karz gibi risâlet yoluyla gerçekleşebilecek akidlerde irade beyanının elçi aracılığı ile iletilmesi söz konusu olduğunda hükümlerine yer verilmektedir. Risâlet, yapılan işin elçiyi yollayana (mürsil) izâfe edilmesi esasına dayandığı için İslâm hukukçuları elçi olacak kimsede edâ ehliyetini şart koşmayıp sadece sözü doğru nakledebilme şartını

¹⁰³ İbn Manzûr, Ebu’l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî (ö.771/1311), **Lisânü’l-Arab**, Dâru’n Neşr, Beyrut, c. 1.,s.163.

¹⁰⁴ Seyyid Şerif Cürcânî(ö. 816/1413), **Kitabu’t Tarifat**, Tahkiksiz, Beyrut 1990, s.115.

¹⁰⁵ Şerafettin Gölcük -Süleyman Toprak, **Kelam**, Tekin Kitabevi, Konya 2001, s. 308.

¹⁰⁶ Neml Suresi, 27/35.

aramışlardır. Buna göre belirtilen niteliğe sahip köle ve mümeyyiz küçük de elçi olabilir.¹⁰⁷

Ayrıca bir kimseye bir işi temkinli ve rahat yapması bildirilirken, aynı kökten türemiş olan “ala reslike” (temkinli ve yavaş ol) ifadesi kullanılır. Ayrıca “Ebu Amr’a mesajı iletmez misin” ifadesinden anlaşıldığına göre “resul” kelimesinin “mesaj” anlamında da kullanıldığı görülmektedir.

Resul ve risalet bazı durumlarda aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Resul kelimesi hem müzekker hem de müennes olarak kullanıldığı gibi tekil ve çoğul olarak da kullanılmaktadır. Sonuç olarak “resul” kelimesi bir görev için gönderilen kimse, elçi anlamlarını içermekte olup Allah’ın göndermiş olduğu peygamberler için verilen özel isim şekline dönüşmüştür. Kendilerine kitap gönderilen peygamberler için kullanılan özel bir sıfat olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Yahudilikteki peygamber inancına bakıldığında “Resul” kelimesine rastlanılmamakla birlikte “Resul” kelimesiyle aynı anlama gelen “Elçi” kelimesi Yahudi peygamberlerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Yahudilikte “Haberci, Elçi” (Malak) terimi “esaretten sonraki İsrail peygamberleri” için kullanılan bir kavramdır (İşaya 42/19; 44/26; II. Tarihler 36/15,16; Haggay 1/13; Malaki 3/1). Peygamberlerin İsrailoğullarıyla ilişkileri açısından “sürülerin bekçisi”, “tarlaların bekçisi” ifadeleri de elçi peygamberler için kullanılmıştır.¹⁰⁸

2.4.2. Nebi ve Nübüvvet

Nübüvvet kelimesi haber ve haber verme anlamına gelen Arapça “nebee” (n-b-v) fiilinden türetilmiş bir kelimedir. Aynı kelimeden mastar olarak türetilen “nebe” kelimesi de “haber” manasındadır. Kur’an’da “*Onlar birbirlerine neyi*

¹⁰⁷ Nasi Aslan, “Risalet”, s. 126.

¹⁰⁸ Salih İnci, a.g.e., s. 20.

soruşturuyorlar. Hakkında ayrılığa düştükleri o büyük haberi mi?”¹⁰⁹ ayetinde görüldüğü gibi aynı kelime “haber” anlamında kullanılmıştır.

Nebî kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de sadece peygamberleri ifade etmek için kullanılmıştır. Nübüvvetin içeriği hakkında detaya ait bilgiler mevcut değildir. Bazı ayet-i kerimelerde bir takım kimselere “*kitap, hikmet ve nübüvvet verilmiş*”¹¹⁰ olduğundan bahsedilmektedir. İlgili ayetlerde geçen nübüvvetin yüksek makam anlamı taşıdığı görüşünde olanlar bulunduğu gibi peygamberlik anlamı taşıdığını söyleyenler de olmuştur.¹¹¹

“Nebi” kelimesiyle ilgili “hemzeli” ve “hemzesiz” olma durumuna göre iki farklı görüş vardır. Bu kelime hemzeli “nebi” hemzesiz ise “nebiu” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. “İbn Manzûr” ve “Cevherî” peygamberlerin “Allah’tan haber getirmeleri” sebebiyle “Nebi” olarak isimlendirildiği görüşünü savunmaktadırlar.¹¹² “Nebi” kelimesi hem “haber alan” hem de “haber veren” anlamlarını taşır. Ragıb El-İsfahânî “Büyük fayda sağlayan haber” anlamına gelen “en-nebee” kelimesinden türediğini söylemekle birlikte “nübüvveti” “Allah ile akıl sahibi kulları arasında dünya ve ahiret hayatlarıyla ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan elçilik görevi” olarak açıklar.¹¹³

“Nübüvvet” kelimesiyle ilgili başka bir görüş ise “yüce, ulu, şerefli” anlamlarını içeren “nebve” veya “nebâvet” kökünden türediğidir.¹¹⁴ Böylece bu kelime “yüksek makam sahibi, yüce, ulu, şerefli” manalarına gelir. Çünkü “nebi” Allah’u Teâlâ’nın yarattığı kullar arasında en üstün olanlardır.¹¹⁵

¹⁰⁹ Nebe Suresi, 78/1-2-3.

¹¹⁰ Âl-i İmrân Suresi, 3/ 79; En’âm Suresi, 6/89; Ankebut Suresi, 29/27; Câsiye Suresi, 45/16; Hadid Suresi, 57/26.

¹¹¹ Salih Sabri Yavuz, *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yay., İstanbul 2012, s. 14.

¹¹² İbn Manzûr, Ebu’l- Fadl Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü’l- Arab*, Beyrut, 1990 , I, s. 161-162 ; Muhammed Ali İbn Ali İbni Tehâvanî, *Keşşâfu Istilâhâtü’l- Ulûm*, Dâru’l –Kütübü’l- İlmiyye, Beyrut 2009, I I, s.155. ; Sa’du’d- Din Teftazânî, *Şerhu’l Mekâsîd*, Beyrut 1989, V, 5; Muhammed b. Yakûb eş- Şirâzî Firuzabâdî, *Kâmûsu’l- Muhît*, Beyrut 1991, I V, 57; İsmail b. Hammad Cevherî, *es Sıhah Tacü’l- Lüga ve Sıhâhu’l- Arabiyye*, Beyrut 1990, V I, 2499; Muhammed Murtaza el- Hüseyini Zebidî, *Tâcü’l Arûs* (Yersiz), 1988, X, 354-355.

¹¹³ Râğıb el- İsfahânî, *el- Müfredât fî Garîbu’l- Kur’an*, Dâru’l İhyâ, Beyrut 2002, s. 503.

¹¹⁴ Cevherî, *a.g.e.*, I, s. 74; Râğıb el- İsfahânî, *a.g.e.*, s.503; İbn Manzûr, *a.g.e.*, I, s. 162-163.

¹¹⁵ Bağdâdî, *Usûlü’l- dîn*, İstanbul 1928, s. 153-154.

Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimiz (S.A.V.) için kullanılan "...ve onu üstün bir makama yücelttik"¹¹⁶ ayeti bu bağlamda düşünüldüğünde, yukarıdaki anlamı doğrular niteliktedir.

Nebi kelimesinin kökeni ve türeyişi ile ilgili farklı görüşler var olsa da terim olarak karşıladığı anlam konusunda genel yaklaşım aynıdır. Bazı görüşlerde ayrıntılı değerlendirmeler bulunsa bu yaklaşımların da ortak noktası aslında aynıdır. İslâm filozoflarının nübüvveti "*insan nefsinin ilâhî bilgileri faal akıl alarak kemâl derecesine ulaşması*" şeklinde tarif etmeleri, bu farklı anlayışın aslında bir uzantısıdır.¹¹⁷

Peygamber kavramı yerine kullanılan nevi (nebi) kelimesi İbranice'de "naba" fiilinden türemiş ve "çağrılmak" anlamına gelir. Nebi kelimesi İsrail peygamberi olan "İlyâ" ve onun öğrencisi "Elişa"dan önceki peygamberler için kullanılır. Kendisinden nevi peygamberler olarak bahsedilen Yahudi peygamberleri şunlardır: "Amos, Hoşea, İşaya, Yeremya, Hezekiel". Nebi kelimesi ilk olarak İbrahim için (Tekvîn, 20/7) Tesniye'de Hz. Musa (Tesniye 18/15) için kullanılmıştır.¹¹⁸

Tanah'ta "Nübüvvet" kavramı hem gerçek hem de yalancı peygamberler için kullanıldığından Yahudilik anlayışında bu müessesesinin içeriği ve bunun ne zaman ortaya çıktığı konusu da belirsizlik arz etmektedir.¹¹⁹ Tevrat hem gerçek hem de yalancı peygamberler için "*navi*" kelimesini kullanır.¹²⁰ Oysa Kur'ân-ı Kerîm'de Nebî kelimesi sadece gerçek peygamberleri ifade etmek için kullanılmıştır.

Yahudilikte nübüvvet kişisel tecrübe ve tebliğ görevi olmak üzere çift özelliktedir. Birincisi soyut karakterde olup aşkın varlık olan Tanrı ile irtibattır. Vahiy denilen bu irtibat herkes için mümkündür. Ancak Yahudilik anlayışına göre sadece bu kişisel tecrübe yeterli olmayıp peygamber olmak için ikinci özellik olan tebliğ yükümlülüğüne ihtiyaç vardır. Yahudi kutsal kitabında belirtildiği üzere birçok kişi

¹¹⁶ Meryem Suresi, 19/17.

¹¹⁷ Salih Sabri Yavuz, **İslâm Düşüncesinde Nübüvvet**, s. 13.

¹¹⁸ Salih İnci, **a.g.e.**, s. 18.

¹¹⁹ Eldar Hasanoğlu, **a.g.e.**, s.677.

¹²⁰ Eldar Hasanoğlu, **a.g.e.**, s.680.

Tanrı'yla iletişim halinde olsalar dahi tebliğ vazifesiyle görevlendirilmediklerinden dolayı peygamber sayılmazlar.¹²¹

¹²¹ Eldar Hasanoğlu, *a.g.e.*, s.679.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES’TE HZ. YAKUB

Kitab-ı Mukaddes metinlerinde Hz. Yakub’un hayatının anlatıldığı bölümlere geçmeden önce Kitab-ı Mukaddes hakkında genel bir bilgi vermenin daha yararlı olacağını düşünmekteyiz.

1.1. Kitab-ı Mukaddes

Kitab-ı Mukaddes metinleri Hristiyanların dini bağlamda otorite kabul ettikleri Yahudilerin Kutsal Kitabı olan Eski Ahit’i de içeren metinler koleksiyonunun ismidir. Batı dillerinde Kitab -ı Mukaddes’in karşılığı “Bible (Bibel)” kelimesidir. “Bible” kelimesini terim anlamında ilk kullananlar Hristiyanlar olduğu için herhangi bir niteleme sıfatı olmaksızın tek başına kullanıldığında Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedîd’den oluşan Hristiyan kutsal kitabını ifade eder.¹²²

Kitab-ı Mukaddes’in ilk bölümünü Yahudi kutsal kitabı olan Ahd-i Atik teşkil etmektedir. Yahudiler, Ahd-i Atik’in orijinal dili olan İbranice nüshasını (The Jewish Bible, The Hebrew Bible, Tanakh) Hristiyanlar ise milattan önce III. yüzyıllarda yapılan Yunanca tercümeyi (The Greek Bible. The Septuagint, LXX) esas kabul etmektedir. Ancak bu iki nüsha arasında farklar vardır. Ahd-i Atik’in, Greko-Romen dünyasında yaşayan ve Yunanca konuşan Yahudiler için yapılan ve Hristiyanlarca benimsenen Yunanca tercümesi İbranice Ahd-i Atik’teki kitapların dışında onda olmayan çeşitli kitap veya bölümler de ihtiva etmektedir; bunlar Katolikler tarafından kutsal sayılırken Yahudiler ve Protestanlar bu inancı paylaşmaz. Kitab-ı Mukaddes’in sadece Hristiyanlara ait olup Yahudilerce kabul edilmeyen ikinci bölümüne Ahd-i Cedid denilmektedir. Yirmi yedi kitap veya bölümden oluşan Ahd-i Cedid Yunan dilinde yazılmıştır. Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedid’in papalığın görevlendirdiği Saint Jerome tarafından Latince çevirisi yapılmıştır. “Vulgate” (yaygın nüsha) ismi verilen bu Latince tercüme, Trent Konsili’nin dördüncü

¹²² Ömer Faruk Harman, “*Kitab-ı Mukaddes*”, TDVİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2008, C: 26, s. 75.

celsesinde (8 Nisan 1546) Roma Katolik kilisesinin yegâne makbul ve muteber nüshası olarak kabul edilmiştir. Bu nüshada, Yahudilerin otuz dokuz kitap veya bölümden oluşan Ahd-i Atik listesine ilaveten yedi kitap daha vardır. Katolikler “deuterocanonique” dedikleri bu kitapları kutsal kabul ederken Yahudilerin yanında Protestanlar da bunları apokrif sayıp reddetmektedir.¹²³

İlk dönemlerden başlayarak Kitab-ı Mukaddes pek çok dile çevrilmiştir. Eski Ahit önce “Aramice” ve “Yunanca”ya daha sonra Yunanca yazılmış olan Yeni Ahit ile birlikte “Latince”ye, “Süryanîce”ye ve diğer dillere tercümesi yapılmıştır. Araplar İbranice yazılmış olan Kutsal Kitab’ı, Hristiyanlar Süryanice veya Grekçe çeviriyi kullanıyordu. İslam dininin yayılmaya başladığı ilk dönemlerde Kutsal Kitab’ın bazı bölümlerinin Arapça’ya çevrilmiş olabileceğinden söz edilmekteyse de ilk yazılı çeviri İslam dininin yayılmasından daha sonra yapılmıştır.¹²⁴

Kitab-ı Mukaddes’in İbranice, Grekçe, Samirîce, Süryanîce, Kobtça ve Latinceden Arapça’ya yapılmış tercümelerine dair bazı yazmalar mevcuttur. “Huneyn b. İshak” Eski Ahit’i Grekçeden Arapça’ya, “Saîd b. Yusuf el-Feyyûmî” ise İbranice dilinden Arapça’ya tercüme etmiştir. 1382’de Kutsal Kitab’ın ilk İngilizce tercümesi yapılırken, 1666 yılında ise “Ali Ufkî Bey” tarafından ilk Türkçe tercümesi yapılmıştır. Türkçe tercüme Protestan Kutsal Kitabı’nı esas olarak aldığı için bu tercümede Katoliklerin kabul ettiği kitaplar ile ilaveler yer almamaktadır.¹²⁵

Hristiyanlar Kitab-ı Mukaddes’in ilahî vahiy ve ilham altında yazıldığını, orijinal ve otantik olarak muhafaza edildiğini, dinî alanda otorite olduğunu kabul etmektedir. Kur’an-ı Kerim’de Tevrat’ı tasdik etmek üzere Hz. İsa’nın gönderildiği ve kendisine hidayet kaynağı olarak İncil’in verildiği bildirilmektedir.¹²⁶

Kitab-ı Mukaddes, “Eski ve Yeni Ahit” olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Eski Ahit “İbranice” ve “Aramice” olarak kaleme alınmış olup otuz dokuz kitaptan

¹²³ Harman, “*Kitab-ı Mukaddes*”, s. 76.

¹²⁴ Harman, “*Kitab-ı Mukaddes*”, s. 76.

¹²⁵ Harman, “*Kitab-ı Mukaddes*”, s. 76.

¹²⁶ Ömer Faruk Harman, “*Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*”, *TDVİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1988.

oluşmaktadır. Yeni Ahit halk dilinde “İncil” olarak bilinmektedir. İncil “Grekçe” olarak kaleme alınmış olup yirmi yedi kitaptan oluşmaktadır. İncil kelimesi Arapça olup “Müjde” ya da “İyi haber” anlamına gelir.

1.1.1. Eski Ahit (Ahd-i Atik)

Yahudilerin kutsal kitabına Ahd-i Atik (Eski Ahit) denilmektedir. Eski Ahit’in İbranicede adı “Tanakh”dır. Bu kelime “ittifak, birlik, ittihat, anlaşma, mukavele, sözleşme” gibi anlamlar içermektedir.¹²⁷ Yahudilere göre bu antlaşma Tanrı “Yehova” ile İsrailoğulları arasında yapılmıştır.

Hristiyanlar Yahudilere ait olan kutsal kitaba “Ahd-i Atik (Eski Ahit)” adını verirler. Hristiyanların bu adı verme sebebi Yahudilerin kutsal kitabını Tanrı’nın insanlar ile olan ilk yani eski antlaşması olarak görmelerinden dolayıdır. Hristiyanların inanışına göre Tanrı ile insanlar arasındaki en son antlaşma Hz. İsa aracılığıyla yapılandır.¹²⁸ Hristiyanlar bu yeni yapılan antlaşmanın yazılı metinlerine “Ahd-i Cedîd (Yeni Ahit)” adını verirken Yahudiler’e ait olan kutsal kitaba ise “Ahd-i Atik (Eski Ahit)” adını vermişlerdir. Hristiyan kaynaklarında bu tabire ilk olarak “Pavlus”, “Korintoslulara İkinci Mektup”unda yer vermiştir.¹²⁹

Yahudiler kendi kutsal kitapları için “Tanah (Tanakh)” ifadesini kullanmışlardır. Bu isimlendirme Ahd-i Atik’i içeren üç ana bölüm olan “Tora, Neviim, Ketuvim” kitaplarının ilk harflerinin birleşiminden oluşmaktadır.

Eski Ahit Hristiyanlara göre otuz dokuz kitaptan meydana gelir. Ancak Yahudilere göre bu sayı yirmi dört hatta İbrani alfabesindeki harf sayısınca yirmi iki kitaptan oluşmaktadır. Bu farklılık “Hristiyanlarca her biri müstakil kabul edilen birkaç kitabın Yahudilerce tek kitap olarak sayılmasından” kaynaklanmaktadır. Yahudiler ve Protestanların kabul etmediği “Trente Konsili”nde (1546-1563), “deuterocanonique (kutsal olup olmadığı tartışılan ve geç dönemlerde kutsal metinler

¹²⁷ Hikmet Tanyu, “Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları İlmi İnceleme ve Tenkidi”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 1966, s. 96.

¹²⁸ Ömer Faruk Harman, “Ahd-i Atik”, TDVİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2008, C: 1, s. 494.

¹²⁹ Kitab-ı Mukaddes, “Ahd-i Cedid”, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, Kasım 2011, İstanbul, s.1328; (Korintliler’e 2. Mektup 3/14).

arasına alınan kitaplar)” olarak sayılan bazı kitaplar Katolikler tarafından listeye ilave edilmiştir. Ancak Yahudiler ve Protestanlar bunları kabul etmezler. “Babil Talmudu”nda Eski Ahit’in yirmi dört kitap olduğu kabul edilmiş olup kabul edilen bölümleri ise şunlardır: “Tora (Tevrat) bölümü beş, Neviim bölümü sekiz, Ketuvim bölümü on bir kitap”. Katolıklara ait olan görüşe göre Eski Ahit, “Tarihi Kitaplar, Talimi Kitaplar ve Peygamberler” olmak üzere üç ana bölüme ayrılmaktadır.¹³⁰

Ahd-i Atik’i teşkil eden kitaplar tarihin belli bir döneminde ve aynı anda yazıya aktarılmamıştır; uzun tarihi seyir içinde çeşitli zamanlarda ortaya çıkan bu eserler, uzun süre şifahi olarak nakledilmiş, söz konusu edilen olaylardan asırlarca sonra ve bugün nispet edildikleri şahısların dışındaki kişilerce kaleme alınmışlardır. Şifahi geleneklerin yazıya aktarılması milattan önce X. yüzyılda başlamış, milattan sonra 1. yüzyılda sona ermiştir.¹³¹ Esasen İsrail tarihinin ilk dönemlerinde şifahi gelenek hâkimdir. Çıkış kitabı, Hz. Musa zamanında yazının kullanıldığını göstermektedir.¹³² Bu bölümlerin tamamı Tevrat’ı meydana getirmektedir. Yahudilerin kutsal kitap koleksiyonu temelde ikiye ayrılmaktadır:

1.Tanah (Yazılı dinî edebiyattan oluşur.)

2.Talmud (Sözlü dinî edebiyattan oluşur.)

Hristiyanların Eski Ahit dedikleri kitaba Yahudiler ‘Tanah’ adını vermişlerdir. Tanah üç bölümden meydana gelir.

a. Tora (Tevrat): Eski Ahit’in ilk beş kitabını “Tekvin (Bereşit), Çıkış (Şemot), Levililer (Ba- midbar), Sayılar (Va- Yikra), Tesniye (Devarim)” içerir. Bu beş kitap uzun ve farklı çalışmalardan oluşmuştur. Bu beş kitabın tek bir çalışmadan gelmiş olduğunu kabul etmek, bilimsel değildir. Yahudi inancına göre Musa’ya Sina’da

¹³⁰ Ömer Faruk Harman, “Ahd-i Atik”, **TDVİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2008, C: 1, s. 494.

¹³¹ Ömer Faruk Harman, “Ahd-i Atik”, s.495.

¹³² Kitab-ı Mukaddes, “Ahd-i Cedid”, s.74; s. 94.

aracısız Tanrı tarafından verildiğine inanılan Tora, vahyin en mükemmel biçimidir. Tevrat'ın kelime anlamları ise, “öğreti”, “hüküm”, “yasa/şeriat”tır.¹³³

b. Neviim (Peygamberler): Yirmi bir kitaptan oluşan Neviim bölümü İlk peygamberler “Yeşu, Hâkimler (Şofatim) I- II Samuel (Şimuel), I- II Krallar (Melahim)” ve son peygamberler “İşaya, Yeremya, Hezekiel (Yehezkel) ve on iki Peygamber: Hoşea, Yoel, Amos, Ovadya, Yunus (Yona), Mika, Nahum, Habakkuk, Tsefanya, Haggay, Zekarya, Malaki”den bahsetmekle birlikte İsrailoğulları'nın kutsal topraklara girişi ve İkinci Mabed'in inşasına kadarki altı asırlık dönemle ilgili bilgiler de içermektedir.¹³⁴ Bu bölümde Yahudilerin va'dedilmiş topraklara yerleşmelerinden, Yahudi krallığının kuruluş aşamasından, mabedin yapılışından, Yahudilerin diğer kavimlerle olan ilişkilerinden ve Yahudi peygamberlerinin yapmış oldukları mücadelelerden bahsedilmektedir.¹³⁵

c. Ketuvim (Kitaplar) : Yazılar manasına gelir. Kutsal yazılar farklı dönemlere ait on üç kitaptan oluşmaktadır. Bu yazılar ibadet ve dua amacıyla kullanılır. Bu yazılar içerisinde yer alan “Meseller, Vaiz, Eyüp” hikmet kitapları olarak bilinmektedir. “Rut, Ezra- Nehemya, I- II Tarihler” tarihi özellik taşır. “Neşideler Neşidesi, Rut, Mersiyeler, Vaiz, Ester” önemli bayramlarda okunmaktadır.¹³⁶

¹³³ Salime Leyla Gürkan, **Yahudilik**, İsam Yayınları, İstanbul 2008 s.64.

¹³⁴ Salime Leyla Gürkan, **Yahudilik**, s.65.

¹³⁵ Salih İnci, **a.g.e.**, s.15.

¹³⁶ Salime Leyla Gürkan, **Yahudilik**, s.66.

Tablo 1.Yahudi Kutsal Kitapları

Yahudi Kutsal Kitapları				
TANAH			TALMUD	
Bölüm		Adet		
1	Tora(Tevrat) 1.Tekvin 2.Çıkış 3.Levililer 4.Sayılar 5.Tesniye	5 Kitap	Mişna	Gemara
2	Neviim (Peygamberler) (İlk Peygamberler) 1. Yeşu 2. Hakimler 3.4. I-II. Samuel 5.6. I-II. Krallar (Son Peygamberler) 7. İşaya 8. Yeremya 9. Hezekiel 10. Hoşea 11. Yoel 12. Amos 13. Ovadya 14. Yunus 15. Mika 16. Nahum 17. Habakkuk 18. Tsefanya 19. Haggay 20. Zekerya 21. Malaki	21 Kitap		
3	Ketuvim (Yazılar) 1. Mezmurlar 2. Süleyman'ın Meselleri 3. Neşideler Neşidesi 4. Eyüp 5. Vaiz 6. Rut 7. Ester 8. Yeremya'nın Mersiyeleri 9. Daniel 10. 11. Ezra ve Nehemya 12. 13.I.Tarihler II.Tarihler	13 Kitap		

1.2. Yakub'un Soyu

Hız. Yakub'un soyu İbrahim Peygamber'e dayanır. İbrahim'in oğlu İshak, Hız. Yakub'un babasıdır. Kitab-ı Mukaddes'in Eski Ahit Yaratılış bölümünün 25. ve 50. babları Hız. Yakub'un soyu, doğumu, hayatı ve ölümüyle ilgili bilgileri bizlere kronolojik sırayla anlatmaktadır.

Kitab-ı Mukaddes'de geçen Hız. Yakub ile ilgili olayların ayrıntısına geçmeden önce Hız. Yakub'un soyunun dayandığı Hız. İbrahim Peygamberin "Ketura" adında bir kadınla evlenmesinden, bu kadından "Zimran, Yokşan, Medan, Midyan, İşbak, Şuah" adlarında altı çocuğunun dünyaya gelmesinden bahsedilmektedir. Tevrat metinlerinde İbrahim'in Ketura'dan olan oğlu "Yokşan'dan Şeva ve Dedan" adlı çocukların dünyaya gelmesinden, "Dedan'ın soyundan Aşurlular, Letuşlular, Leumlular"ın türemesinden bahsedilirken bu bölümün devamında İbrahim'in diğer çocuğu "Midyan'dan da Efa, Efer, Hanok, Avida, Eldaa" adlı oğullarının dünyaya gelmesinden ve bu çocukların hepsinin Ketura'nın soyundan olmasına yer verilmiştir.¹³⁷

İbrahim'in ölümünden bahseden "Yaratılış 25"te İbrahim peygamberin sahip olduklarını oğlu İshak'a bırakmasından, İbrahim peygamberin ölmeden önce bu çocukları oğlundan uzaklaştırarak doğu tarafına göndermesinden, İbrahim'in "yüz yetmiş beş yıl" yaşamasından bahsedilmektedir. Eski Ahit'in bize vermiş olduğu İbrahim'in ölümüyle ilgili bir başka ayrıntı da şudur ki; "Oğulları olan İsmail ve İshak onu Hititli Sohar oğlu Efron'un tarlasında Mamre'ye yakın Makpela Mağarası'na gömmüşlerdir." Yine Eski Ahit'teki bilgilere göre İbrahim Peygamber gömülmüş olduğu bu arsayı "Hititler'den" almış olup eşi "Sara" da onun yakınına defnedilmiştir. İbrahim'in ölümünün akabinde Tanrı "Beer- Lahay- Roi" de yaşamakta olan İshak Peygamber'i kutsamıştır. Bu kutsamayla birlikte artık "İsmailoğulları"nın öyküsü başlayacaktır.

¹³⁷ Yaratılış, 25/1-4.

İsmail, İbrahim'in eşi Sara'nın cariyesi Hacer'den olan oğlunun adıdır. İsmail'in on iki tane oğlu dünyaya gelmiştir. İsmail'in bu oğullarının adları sırasıyla şu şekildedir; “Nevayot, Kedar, Adbeel, Mivsam, Mişma, Duma, Massa, Hadat, Tema, Yetur, Nafiş, Kedema.” İsmail “yüz otuz yedi yıl” yaşamış olup onun soyundan gelen “İsmaioğulları” ise babalarının vefatının ardından “Mısır sınırı yakınındaki Havila ile Şur” adlı bir bölgeye yerleşmişlerdir.¹³⁸

1.3. Eski Ahit'e Göre Peygamberliği Elde Edişi

“Yaratılış 25”inci babta yer alan “Yakub’la Esav” adlı bölüm Yakub’un ikiz kardeşi Esav’dan ilk oğulluk hakkını hile ile alması olayından bahseder. Eski Ahit’in ifadelerine göre, İshak kırk yaşlarına geldiğinde “Aramlı Lavan’ın kızkardeşi, Paddan-Aaramlı Betuel’in kızı Rebeka” ile evlenmiş ve bu evliliklerinden ikiz oğulları olmuştur. İlk doğan çocukları kırmızı tenli ve tüylü vücutluydu, onun adını “Esav” koymuşlardı. Ardından ikiz kardeşi eli ile Esav’ın topuğunu tutarak doğmuştu, bu olay üzerine “topuk tutan” anlamında kendisine “Yakub” adı verilmişti. İkiz çocukları dünya teşrif ettiklerinde “İshak altmış yaşındaydı”. Gün geçtikçe ikiz kardeşler büyüyüp serpiliyordu. İlk oğul Esav kırlarda gezip dolaşmayı seven yetenekli bir “avcı” olmuş, kardeşi Yakub ise daha “sakin” bir yapıya sahipti. İshak oğulları içinden en fazla Esav’ı severdi, eşi Rebeka ise Yakub’a derin bir sevgi beslemekteydi. Bahsi geçen bölümün devamında Yakub’un kardeşi Esav’dan ilk oğulluk hakkını alması ise şu şekilde anlatılır; günlerden bir gün Yakub çorba yaparken Esav acıkmış ve bitkin bir halde avlanmaktan gelir ve Yakub’a pişirmekte olduğu çorbadan içmek istediğini söyler. Eski Ahit’in anlatımına göre Esav’a “Edom” adının verilmesi de bu sebepten dolayıdır. Yakub çorba ikram etmesi halinde kardeşinden ilk oğulluk hakkını ister, Esav ise ilk oğulluk hakkının açlıktan öldükten sonra kendisine bir faydasının olmayacağını söyleyip Yakub’un isteği üzerine ant içerek ilk oğulluk hakkını ona verir.¹³⁹

¹³⁸ Yaratılış, 25 /12-18.

¹³⁹ Yaratılış, 25/19-34.

Tanrı İshak’a eğer “Gerar’da” kalırsa onun neslinden gelenleri çoğaltacağına ve kutsayacağına dair söz vermektedir. Burada bulunduğu zamanlarda bölge halkı eşi “Rebeka”nın kimliğine dair sorular sorunca eşi çok güzel olduğu için halkın kendisini öldürmesinden korkan İshak onu “kızkardeşi” olarak tanıtmıştır. Günlerden bir gün “Filist Kralı Avimelek” İshak ile eşini birlikte görür ve onların gerçekte kardeş olmadıklarını karı koca olduklarını anlar ve onları yanına çağırır. Artık bu olayla birlikte tüm gerçekler gün yüzüne çıkmıştı ancak kral İshak ve eşine acıyarak onlara dokunulmaması gerektiği emrini vermiş ve onları korumuştur. O sene Tanrı İshak’ı kutsayarak ekmiş olduğu ekinlerden kat kat fazlasını almasını sağlamış ve onu çok zenginleştirmişti. Ayrıca İshak “sığır ve davar sürülerine” ve pekçok hizmetçiye de sahip olmuştu. İshak’ın zamanla zenginleşmesi “Filistliler”in onu kıskanmasına ortam hazırlamıştı. İshak’ın gücü “Filist Kralı”nın gücünü geçince “Avimelek”in ona ülkeyi terk etmesini söylemesi üzerine İshak oradan ayrılmak zorunda kalarak “Gerar Vadisi”ne yerleşir. İshak oradan “Beer-Şeva”ya yerleşir. Burada bulunduğu bir gece Tanrı İshak’a görünerek onu kutsayacağını ve soyunu da çoğaltacağını söyler.¹⁴⁰

İshak oğlu “Esav”ı kutsamak istiyordu ancak Yakub’un annesi “Rebeka”nın kurmuş olduğu bir oyunla gözleri az gören İshak Yakub’u oğlu “Esav” zannederek “Esav” yerine Yakub’u kutsar. İshak’ın gözleri görmez hale gelmiş ve artık oldukça yaşlanmıştı. İshak oğlu “Esav”ı yanına çağırarak kendisinin son derecede yaşlanmış olduğundan ve ölmeden önce onu kutsamak istediğinden bahseder. Bu yüzden oğlundan avlanıp kendisine bir yemek hazırlamasını ve sonrasında onu kutsayacağını söyler. İshak ile oğlunun aralarında geçen bu konuşmalara “Rebeka” şahit olur ve İshak’ın “Esav”ı değil de Yakub’u kutsamasını sağlamak için duyduklarını Yakub’a anlatır ve ona babasının sevdiği lezzetli bir yemek yapmasını ve ona götürmesini söyler. Yakub yemeği hazırladıktan sonra “Rebeka” “Esav”ın kıyafetlerini Yakub’a giydirir ve onun ellerinin “Esav”ınkilere benzemesi için “oğlak derisiyle” kaplar. Yakub hazırlamış olduğu yemekle babasının yanına gider ve ona kendisini “Esav” olarak tanıtır. İshak ise ona yaklaşmasını söyler ve ona dokunarak “Ses Yakub’un sesi ama eller Esav’ın elleri” der. İshak tam olarak Yakub’un “Esav” olduğuna

¹⁴⁰ Yaratılış, 26/1-35.

inanamaz ve tekrar tekrar ona “Esav” olup olmadığını sorar. Artık Yakub’un “Esav” olduğuna inanan İshak oğluna yemeği getirmesini söyler. İshak yemeği yeyip şarabı içtikten sonra Yakub’u kutsar ve ona şöyle der; “İşte oğlumun kokusu. Sanki RAB'bin kutsadığı kırların kokusu. Tanrı sana göklerin çiyinden ve yerin verimli topraklarından bol buğday ve yeni şarap versin. Halklar sana kulluk etsin, Uluslar boyun eğsin, Kardeşlerine egemen ol, Kardeşlerin sana boyun eğsin; Sana lanet edenlere lanet olsun, Seni kutsayanlar kutsansın.”¹⁴¹

Eski Ahit’te İshak’ın Yakub’u kutsamasının ardından diğer oğlu Esav’ı da kutması olayından da söz edilmektedir. Söz konusu olayın geçtiği Tevrat bölümlerinde anlatılan ifadelerle göre, Yakub’un babasının yanından ayrılmasının ardından İshak’ın yanına Esav gelir ve babasına “Getirdiğim av etini ye ki beni kutsayabilesin” dedi, bunun üzerine İshak ona kim olduğunu sorar Esav da babasına ilk oğlu olduğunu söyler. İshak ise şaşkın bir ifadeyle kendisinden önce kardeşinin yemek getirdiğini ve onu ilk oğlu zannederek kutsadığını söyler. Esav duyduğu bu olay karşısında üzülerek babasından kendisini de kutmasını ister. “İshak Esav’ı kutsuyor” başlıklı bölümde bahsedilen diğer ifadeleri incelediğimizde dikkatimizi çeken başka bir konu ise, Esav’ın babasına Yakub ile ilgili kendisini iki kez aldattığı için kendisine aldatan anlamında “Yakub” isminin verilmesinden bahsetmesidir. Olayın devamında İshak oğlunun ısrarları üzerine ona; “Göklerin çiyinden, zengin topraklardan uzak yaşayacaksın. Kılıcınla yaşayacak, kardeşine hizmet edeceksin. Ama özgür olmak isteyince, onun boyunduruğunu kırıp atacaksın.” İfadelerini kullanır ve Yakub’u bütün kardeşlerine egemen kılmış olduğundan bahseder.¹⁴²

Tüm bu yaşananlar üzerine Esav’ın kardeşine olan kını iyice artar ve onu öldürme kararı alır. Esav’ın düşüncelerini annesi “Rebeka” öğrenir ve onun niyetini Yakub’a söyleyerek ondan “Harran”a kardeşi “Lavan”ın yanına kaçmasını ister. İshak Yakub’u çağırarak ona dayısı “Lavan”ın kızlarından biriyle evlenmesini söyler ve şu şekilde dua edererek onu uğurlar ; “ Her şeye gücü yeten Tanrı seni kutsasın, verimli kılsın, soyunu çoğaltsın, soyundan halklar türesin. İbrahim’i kutsadığı gibi seni ve

¹⁴¹Yaratılış, 27/1-29.

¹⁴² Yaratılış, 27/30- 39.

soyunu da kutsasın. Tanrı'nın İbrahim'e verdiği toraklara sahip olasın.” Babasının kendisine yapmış olduğu duadan sonra Yakub dayısının yanına gitmek üzere “Beer-Şeva”dan ayrılarak “Paddan- Aram”a doğru yola çıkar.¹⁴³

Yakub'un “Paddan-Aram”a yapmış olduğu bu yolculuk sırasında ilginç bir olay cereyan eder ve bir düş görür. Yakub rüyasında yeryüzüne dikilmiş bir merdiven ile başının gökyüzüne erişmiş bir halde olduğuna şahit olur. Bu esnada Yaratıcının melekleri merdivenden inip çıkmaktaydılar. Tanrı Yakub'a; “Atan İbrahim'in, İshak'ın Tanrısı RAB benim dedi, üzerinde yattığın toprakları sana ve soyuna vereceğim. Yeryüzünün tozu kadar sayısız bir soya sahip olacaksın. Doğuya, batıya, kuzeye, güneye, doğru yayılacaksınız. Yeryüzünde bütün halklar senin ve soyunun aracılığıyla kutsanacak. Seninle birlikteyim. Gideceğin her yerde seni koruyacak ve bu topraklara geri getireceğim. Verdiğin sözü yerine getirinceye kadar senden ayrılmayacağım.” diye seslendi. Yakub korkulu bir halde uykudan uyandığında bulunduğu yerin Tanrı'nın evi olabileceği kanısına vardı. Rüyasında başına gelen bu ilginç ve korkutucu olay üzerine Yakub önceki gece başının altına koymuş olduğu taşı anıt olarak dikti ve önceki ismi “Luz” olan bulunduğu kentin adını “Beyt-El” olarak koydu.¹⁴⁴

1.4. Yakub'un Evlilikleri ve Çocukları

Yakub bir gün “Aram”a vardığında bir kuyu görür ve bu kuyuda davarlarını suvaran çobanlarla karşılaşır ve onlara nereli olduklarını sorar, onlar da “Harranlı” olduklarını söyleyince onlara dayısı “Nahor'un torunu Lavan”ı tanıyıp tanımadıklarını sorar. Çobanlar “Lavan”ı tanıdıklarını hatta karşıdan gelen kızın onun kızı olduğunu söylerler. Yakub dayısının küçük kızı olan “Rahel”e sarılarak onunla akraba olduklarını babasının kız kardeşi olan “Rebeka”nın oğlu olduğunu söyler. Tüm bu olanları “Rahel” babası “Lavan”a anlatmış ve dayısı Yakub’u evine davet etmiştir.¹⁴⁵

¹⁴³ Yaratılış, 28/1-9.

¹⁴⁴ Yaratılış, 28/10-19.

¹⁴⁵ Yaratılış, 29/1-14.

Yakub dayısına bir ay gibi bir süre hiçbir ücret talep etmeden çalışmış ve bunun üzerine dayısı ona kendisinden ne kadar ücret talep ettiğini sormuştur. Yakub ise yapmış olduğu tüm bu hizmetler karşılığında kendisinden küçük kızı “Rahel” ile evlenmek istediğini söylemiştir. Yakub’un bu isteği üzerine dayısı kendisine “yedi yıl” kadar hizmet ederse kızıyla evlenebileceğini söylemiştir. Yakub’a tanınan bu yedi yıllık süre sonunda “Lavan” bütün halkı toplayarak bir düğün hazırlattı ancak Yakub ile evlendirdiği kızı küçük kızı olan “Rahel” değil büyük kızı “Lea”ydı. Ancak Yakub durumun farkına ertesi sabah varır ve evlendiği eşinin sevdiği kız değil onun ablası “Lea” olduğunu anlar. Dayısına neden bu şekilde kendisini kandırdığını sorduğunda adet olarak evlenme önceliğinin büyük kızlarda olduğu açıklamasını yapar. Bunun üzerine Yakub “Lea” ile bir hafta daha kalma şartı ve yedi yıl daha dayısına hizmet etme şartıyla sevdiği kız “Rahel” ile izdivacı gerçekleşir. “Lavan” evlenen ilk kızına cariyesi “Zilpa”yı ardından da diğer kızına cariyesi “Bilha”yı işlerinde yardımcı olmaları için hediye etmiştir.¹⁴⁶

Tevrat metinlerinde anlatılanlara göre Yakub karısı “Rahel”i “Lea”dan daha çok seviyordu. Ancak Tanrı “Rahel”e değil de “Lea”ya çocuk nasip etmiştir. “Lea”nın ilk çocuğunun ismini “Ruben” koyma sebebi Yaraticının onun mutsuzluğunu görmesi ve artık çocuk sahibi olunca eşinin onu seveceğini düşünmesidir. Yine Tevrat’tan edindiğimiz bilgilere göre “Lea” ikinci erkek çocuğunun adına “Tanrı sevilmediğimi duyduğu için bana bu çocuğu verdi” diyerek adını “Şimon” koydu. Kadın üçüncü çocuğunun adını “Artık kocam bana bağlanak” anlamlarına gelen “Levi” ismini verirken son erkek çocuğuna “RAB”be övgüler sunacağım” diyerek “Yahuda” ismini vermiştir.¹⁴⁷

Eski Ahit’in Yaratılış bölümünde genel olarak Yakub’un eşlerinden ve eşlerinin cariyelerinden olan çocuklarının dünyaya gelişinden ve onların isimlerinin neden verildiği ayrıntılarına da yer verilmiştir. Bu bölüm Yakub’un eşi “Rahel”den oğlu Yusuf’un dünyaya gelmesinden bahsedilmesiyle birlikte sonlanmıştır. Oğlu Yusuf’un doğumuna kadar diğer eş ve cariyelerden olan çocuklarının sırası ve

¹⁴⁶ Yaratılış, 29/15-29.

¹⁴⁷ Yaratılış, 29/31-35.

isimlerinin veriliş sebepleri ise Eski Ahit'te şu ifadelerle anlatılmaktadır: Yakub'un en sevdiği eşi "Rahel" in henüz çocuğu yoktu. Çocuğunun hiç olamayacağını düşünen "Rahel", Yakub'un cariyesi "Bilha" ile evlenmesini ister. Bu cariyeden Yakub'un bir erkek çocuğu dünyaya gelir ve "Rahel" "Tanrı yakarışımı duyup bana bir oğul verdi." anlamlarına gelen "Dan" ismini çocuğa verdi. İkinci kez "Bilha" yine Yakub'a bir erkek evlat daha verdi. Bu çocuğun ismini ise "Rahel" "Kız kardeşime karşı büyük savaşımı verdim ve onu yendim" diyerek "Naftali" ismini koydu. Kardeşinden sonra bu sefer de "Lea" yardımcısı "Zilpa"yı Yakub'a eş olarak vermektedir. Yakub'un bu cariyeden bir erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. "Lea" bu erkek çocuğa "Uğurum" anlamına gelen "Gad" ismini vermiştir. Cariye "Zilpa" Yakub'a ikinci bir erkek çocuğu daha verir ve bu sefer "Lea" çocuğun adına "Mutluyum, kadınlar bana mutlu diyecek." diyerek "Aşer" adını verir. Çok geçmeden "Lea"nın kendisi Yakub'a beşinci oğlunu dünyaya getirir. Bu sefer "Lea" beşinci oğluna "Cariyemi kocama verdiğim için Tanrı beni ödüllendirdi." diyerek "İssakar" ismini verir. "Lea"nın son oğlu olan altıncı oğlunun adına "Zevulun" ismini verme sebebi ise Tanrı'nın kendisine iyi bir armağan verdiğini ve artık kocasının kendisine değer vereceğini düşünmesindendir. Yine bu babta Tevrat'ın bize vermiş olduğu başka bir ayrıntı da Yakub'un "Lea" adındaki eşinden "Dina" isminde bir kız çocuğunun dünyaya gelmesidir. Son olarak yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu bölümün sonunda Yakub'un "Rahel" adlı eşini Tanrı'nın hatırlayarak ve onun dualarını kabul ederek kendisine "Yusuf" isimli güzel yaratılışlı bir evlat nasip etmesinden de bahsedilmektedir. "Rahel" çocuğun adını koyarken "Tanrı utancımı kaldırdı. RAB bana bir oğul daha versin." diyerek ona "Yusuf" adını koymuştur. Zaten bizler Tevrat metninden bilmekteyiz ki "Rahel" in bu duası üzerine daha sonra kendisine "Bünyamin" isimli bir erkek çocuğu daha bahşedilmiştir. Kronolojik olarak da diyebiliriz ki Yakub'un Yusuf'tan sonra olan en son oğlu "Bünyamin" dir.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Yaratılış, 30/1-24.

1.5. Yakub’un Lavan ile Yaşadığı Serüven

Yakub’un oğlu Yusuf doğduktan sonra “Lavan”dan kendi topraklarına gitmek için izin istemiş ancak dayısının buna izin vermemesi üzerine Yakub biraz daha dayısı için çalışmış ve Tanrı’nın yardımıyla sürüleri katlanarak artmıştır. Kısaca özetini yaptığımız olayın ayrıntısına gelecek olursak, yine Tevrat’tan öğrendiğimiz bilgiler ışığında Yakub’un gitme isteği üzerine dayısı “Lavan” kendisinden hoşnut ise biraz daha onunla birlikte kalmasını ve kendisine hizmet etmesini istemektedir. Çünkü “Lavan” Yakub’un gelişiyle birlikte mallarının arttığının ve RAB’in onu da Yakub sayesinde kutsadığının farkındaydı. Tüm bu sebeplerden dolayı da onun gitmesini istemiyordu. Ancak Yakub şimdiye kadar hep dayısı için çalıştığını biraz da kendi evi ve ailesi için çalışmak istediğini söylemişti. Yakub “Lavan”a bir teklif de bulundu ve bu teklifini kabul ederse onun sürülerini gütmeye, hayvanlarına bakmaya devam edeceğini söyledi. Yakub’un yapmış olduğu teklife göre sürünün içinden “Noktalı veya benekli koyunlar, kara kuzular, benekli veya noktalı keçiler” onun olacak diğer sürüdeki hayvanlar dayısının olacaktı. Ayrıca Yakub dayısına eğer kendisinden tereddüt ederse arada bir gelip sürüleri kontrol etmesini bu saydığı hayvanlar dışında sürüsünde başka bir hayvana rastlarsa onları çalmış olduğunu düşünebileceğini söyledi. Yakub’un yapmış olduğu bu teklif dayısına mantıklı geldi, kendisine yapılan teklifi kabul etti ve sürüdeki bütün hayvanları tek tek ayırıp Yakub’un istedikleri hayvanları ona teslim etti. Yakub hem dayısının sürüsüyle hem de kendi sürüsüyle ayrı ayrı ilgileniyor ve hepsinin de güçlenip çoğalması için elinden ne geliyorsa yapmaya çalışıyordu. Ancak dayısının sürüsü için ne yaparsa yapsın Tanrı’nın sayesinde hep Yakub’un sürüsü artıyordu. Böylece Tanrı’nın yardımıyla Yakub çok zenginleşti ve pekçok sayıda sürüye, cariyeye, köleye, deveye ve eşeğe sahip olmuştu.¹⁴⁹

Yakub’un bu denli zenginleşmesi “Lavan” ve oğullarını rahatsız etmeye başlamıştı. “Lavan”ın oğulları Yakub’un elde ettiklerini babalarının malı üzerinden kazandığını konuşmaktaydılar. Yakub dayısının oğullarının bu konuşmalarına şahit oldu ve dayısının artık kendisine eskiden olduğu gibi güvenmediğini anlamıştı. Yakub’un

¹⁴⁹ Yaratılış, 30/25-43.

gerçeklerin farkına varmasıyla birlikte Tanrı ona artık oraları terk etmesini ve kendi akrabalarının bulunduğu ana yurduna, vatanına dönmesi gerektiğini vahyetmişti. Tanrı'nın kendisine bildirdiklerini eşleri "Rahel" ve "Lea"ya da söyleyen Yakub, onlara artık burada kalamayacaklarını ve Tanrı'nın istediği üzerine memleketlerine dönmeleri gerektiğini söyler. Gerekçe olarak da Yakub eşlerine babalarının kendisini aldattığını, kendisinden alması gereken hakkı her zaman değiştirdiğini söylemiştir. Ancak dayısının yapmış olduğu tüm bu haksızlıklara karşı Tanrı her zaman Yakub'un yanında olmuş ve "Lavan" ücret olarak noktalı hayvanları al deyince bütün sürü noktalı doğurmaya başlamış, ücret olarak çizgili hayvanları al deyince bütün sürü çizgili doğurmaya başlamış ve böylece Yakub'un sürüleri sürekli artmıştı. Çünkü Tanrı "Lavan"ın Yakub'a kötülük etmesine izin vermemişti. Eski Ahit'teki ifadelerle göre Yakub eşlerine gördüğü bir rüyayı anlatmış ve rüyasında "Beyt-El"i Tanrısı bana buraları terk etmemi ve kendi ülkeme gitmemi söyledi deyince eşleri ona; "Tanrı'nın babamızdan aldığı malların tümü bize ve çocuklarımıza aittir. Tanrı sana ne dediyse onu yap." dediler ve Yakub'un oradan ayrılma teklifini kabul ettiler. Eşlerinin yapmış olduğu teklifi kabul etmesi üzerine Yakub ve ailesi herşeylerini yanlarına alarak Kenan'a doğru yola çıktılar.¹⁵⁰

"Lavan" Yakub ve ailesinin yola çıkmasından üç gün sonra onların kaçtığını öğrenir ve peşlerine düşer. Tevrat'ın ifadelerine göre "Lavan" peşlerine düştükten yedi gün sonra onlara "Gilat dağlık bölgesi"nde yetişir. "Lavan" Yakub' neden kendisini aldattığını ve kızlarını kaçırdığı hesabını sorar. "Lavan" kendisine torunları ve kızlarıyla vedalaşma fırsatı vermediğinden de yakınır. Aslında "Lavan"ın onlara kötülük yapmaya gücü yetiyordu. İstese onları cezalandırabilirdi ancak önceki gece Tanrı "Lavan"a görülmüş ve ona Yakub ve ailesine kötülük yapmaması konusunda onu uyarmıştı. Yakub ve ailesi "Lavan"ın evinden kaçmadan kendilerine zarar verir endişesiyle "Rahel" babasının "Terafim"ini (putunu) çalmıştı. İlahlarının da çalındığının farkına varan "Lavan" Yakub ve ailesinden her kimde ilahları bulursam o öldürülecektir der. "Lavan" önce "Terafim"ini "Lea" ve iki cariye "Bilha" ve "Zilpa"nın çadırında aradı ancak bulamadı. Daha sonra "Lavan" "Rahel"i'nin çadırında "Terafim"i aramaya başladıysa da orada da bulamadı. "Rahel" "Terafim"i devesine

¹⁵⁰ Yararlı, 31/1-21.

saklamıştı. “Lavan” tüm aramalarına, çabalarına rağmen ilahlarını bulamadı. Bunun üzerine Yakub dayısına sert bir mizaçla yirmi yılı aşkındır kendisine hizmet ettiğini, bu kadar yıl yapmış olduğu hizmete rağmen hakkı olmadan tek bir haram lokma boğazından geçmediğini, onun sürülerinin çoğalması için elinden gelen herşeyi fazlasıyla yaptığını ve eksilen hayvanların zararını göstermeden kendisinin karşıladığını anlattı. Cümlelerinin devamında Yakub dayısına yirmi yıl boyunca onun için çektiği çileler yanında kendisinin onun hakkı olanı sürekli değiştirmesinden yakınlık Tanrı’nın yardımı olmasa bu kadar hizmetine rağmen eli boş döneceğini söyler. Yakub’un yapmış olduğu tüm bu açıklamara rağmen dayısı tüm herşeye kendisinin sahip olduğunu söylemeye devam etmektedir. Bir türlü anlamaya varamayan ikili Yakub’un teklifi üzerine anlamaya giderler. Yakub “Lavan”’a bir taşı anıt olarak dikmelerini ve eğer kızlarına kötü davranacak olursa Tanrı’nın şahitlik edeceğini söyleyerek birbirlerine kötülük yapmayacaklarına dair söz verdiler. Daha sonra bir hayvanı kurban olarak keserek yakınlarına yemek ziyafeti verdiler. Ertesi gün “Lavan” artık oradan ayrılarak evinin yolunu tutmaktadır.¹⁵¹

Yakub dayısıyla anlaştıktan sonra yoluna devam etmekteyken Rab’ın melekleriyle karşılaşmaktadır. Tanrı’nın meleklerini gördüğü yerin adına “Tanrı’nın ordugâhı” anlamına gelen “Mahanayim” adını verir.¹⁵²

Yakub “Mahanayim”den ayrıldıktan sonra ikiz kardeşi “Esav”ın yanına gitmek üzere yoluna devam etmektedir. Yakub ikiz kardeşinden hile ile ilk oğulluk hakkını aldığı için kardeşinin kendisine ve ailesine zarar vermesinden korkmaktadır. Yakub’un kendisini kandırması üzerine “Esav” ona kin ve nefret duymaktadır. Kardeşinin kendisine beslediği kini ve nefreti bilen Yakub, kardeşinin bulunduğu “Seir ülkesi”ne haber göndermektedir. Haberciye şimdiye kadar başından geçen olayları anlatır ve uzun bir süre dayısına hizmet ettiğinden, pekçok sürüye, köleye, cariyeye sahip olduğundan bahseder. Haberciler Yakub’a “Esav” ile konuştuklarını ve kendisini karşılamak görüşmek üzere “dört yüz” kadar adamla yanına geleceği haberini

¹⁵¹ Yaratılış, 31/22-55.

¹⁵² Yaratılış, 32/1-2.

verirler. Bu kadar çok sayıda adamla kardeşinin kendisini karşılamaya geleceğini duyan Yakub durumdan çok rahatsız olur ve kardeşinin kendisine ve ailesine zarar vereceğini düşünerek sahip olduklarını iki gruba ayırmaya çalışır. Yakub'un adamlarını ve sürülerini iki farklı gruba ayırma sebebi kardeşi ve onun adamları bir gruba saldırırsa öteki grubun kurtulabileceğini düşünmesindendir. Yakub kendisini ve ailesini korumak için elinden geleni yaptıktan sonra Rabbi'ne şu şekilde dua etmektedir: “Ey atam İbrahim'in, babam İshak'ın Tanrısı RAB! Bana, Ülkene, akrabalarının yanına dön, seni başarılı kılacağım diye söz verdin.”, “Bana gösterdiğin bunca iyiliğe, güvene layık değilim. Şeria Irmağı'nı geçtiğimde değneğimden başka bir şeyim yoktu. Şimdi iki orduyla döndüm.”, “Yalvarırım, beni ağabeyim Esav'dan koru. Gelip bana, çocuklarla annelerine saldırmasından korkuyorum.”, “Sen bana, Seni kesinlikle başarılı kılacağım, soyunu denizin kumu gibi sayılamayacak kadar çoğaltacağım diye söz vermiştin.” Yapmış olduğu bu duanın ardından Yakub sahip oldukları mallardan bazılarını kardeşine hediye olarak vermek ister. Eski Ahit'in Yaratılış kısmında bahsedilen ifadelerle göre Yakub'un kardeşine hediye etmek üzere ayırdığı mallarının miktarı şu şekilde belirtilmektedir: “İki yüz keçi, yirmi teke, iki yüz koyun, yirmi koç, yavrularıyla birlikte otuz dişi deve, kırk inek, on boğa, yirmi dişi, on erkek eşek.” Kardeşi için ayırmış olduğu tüm bu hediyeleri kölelere teslim etti ve kendisi de bu sürülerin ve kölelerinin arkasından gitmekteydi. Yakub'un düşüncesine göre kardeşi önce hediyeleri görürse kızgınlığı gidecek ve onu bağışlayacaktı.¹⁵³

1.6. Yakub'un İsrail Ünvanını Elde Edışı ve İsrailoğullarının Atası Oluşu

Yakub kardeşine hediye ettiği ürünleri gönderdikten sonra geceyi bulunduğu yerde geçirir. O gece iki karısı, iki cariyesi ve oğullarını “Yabbuk Irmağı”ndan karşıya geçirir. Ancak Yakub karşı tarafa geçmez ve o gece alacakaranlığa kadar bir adam ile güreşmektedir. Adam Yakub'u yenemeyeceğini anlar ve onun uyluk kemiğine çarpar. Adamın Yakub'un uyluk kemiğine çarpması üzerine onun uyluk kemiği çıkar. Adam Yakub'a adını sorar ve ona artık isminin “Yakub” değil “İsrail” olduğunu söyler. Adamın bu ismi vermesinin sebebi onun Tanrı ve insanlar ile yaptığı

¹⁵³ Yaratılış, 32/3-21.

güreşi yenmesinden dolayıdır. Adam daha sonra Yakub’u kutsamaktadır. Bu olay üzerine Yakub oraya “Peniel” adını vermektedir. Yakub uyluk kemiğine çarpıldığından dolayı yürürken aksamaktaydı. Yakub’un başına gelen bu hadiseden dolayı İsrailoğulları bugün dahi uyluk kemiğinin üzerinde bulunan siniri yememektedirler.¹⁵⁴

1.7. Yakub’un Esav ile Karşılaşması

Yakub “Peniel”den ayrıldıktan sonra kardeşiyle karşılaşmaktadır. Kalabalık bir grup adamla birlikte kardeşinin geldiğini gören Yakub eşlerine ve cariyelerine çocuklarını emanet ederek onların önüne geçip hürmet gösterir bir halde kardeşinin önüne kapanır. Bundan sonrasında olay hiç de Yakub’un düşündüğü gibi olmamaktadır. “Esav” kardeşine sarılarak onu öpüp koklar. Yakub kardeşine eşlerini, cariyelerini ve çocuklarını tek tek tanıtır ve onlar da sırayla “Esav”ın önünde eğilirler. En son olarak “Rahel” ve “Yusuf” “Esav”ın önünde eğilmektedir. Kardeşi Yakub’un hediyelerini kabul etmeyeceğini çünkü kendisinin fazlaca malı ve mülkünün olduğunu söyler ancak Yakub kardeşini hediyelerini kabul etmesi için zorlayarak onun yüzünü görmenin Tanrı’nın yüzünü görmek olduğu iltifatını yapar. “Esav”ın Yakub’a yollarına birlikte devam etme teklifinde bulunması üzerine Yakub, ona çocukların ve hayvanların buna daha fazla dayanamayacaklarını onların kendisiyle birlikte daha yavaş bir şekilde gideceğini kardeşinin önden gitmesini söyler. “Esav” “Seir”e gitmek üzere Yakub ve ailesinin yanından ayrılarak yola koyulmaktadır. Yakub ise “Sukkot” adını verdiği bir mekâna kalabilecekleri bir yer yaptı. Bundan sonra Yakub “Şekem Kenti”ne sağ salım varmış ve kentin yakınında konaklamak üzere bir çadır kurmuş ve burada yaptığı sunağa “El-Elohe” adını vermiştir.¹⁵⁵

Yakub’un eşi “Lea” ve ondan olan kızı “Dina” o yörede bulunan kadınları ziyarete gittiklerinde kentin beyi olan “Hivli Hamor”un evladı “Şekem” “Dina”yı gördüğünde ona tutulur ve babasına onu kendisine eş olarak almasını ister. “Hamor” ve oğlu “Şekem” Yakub’a kendileriyle akraba olmalarını ve ülkelerinde onlarla birlikte yaşamaları teklifinde bulunmakla kalmayıp ne isterlerse vermeye hazır olduklarını da

¹⁵⁴ Yaratılış, 32/22-32.

¹⁵⁵ Yaratılış, 33/1-20.

söylediler. Ancak Yakub’un oğullarından “Dina”nın kardeşleri olan “Şimon” ile “Levi” “Şekem” de dâhil kentin bütün ekleklerini öldürdüler, kentte bulunan bütün malları ve herşeyi alarak kenti talan ettiler.¹⁵⁶

Yaşanan bu tatsız olaydan sonra Yakub’un bölge halkının kendisine düşman olacağı endişesiyle korkuya kapılması üzerine Tanrı Yakub’a görünerek “Beyt-El”e gitmesini ve orada Tanrı’ya bir sunak yapmasını vahyeder. Burada Yakub ailesinden yanlarında ne kadar yabancı ilahlar varsa onları atmalarını ister. Ailesinden ilahları (tapındıkları putları) alan Yakub, bunları bir “sakız ağacı”nın altına gömer. Putları gömdükten sonra Yakub ve yanındakiler “Kenan ülkesi”ne yani “Beyt-El”e geldiler. Yakub kardeşi “Esav”dan kaçarken Tanrı burada kendisine görünmüş ve ona yardım etmiş, onu kutsamış ve ona şu cümleleri söylemişti: “Ben Her Şeye Gücü Yeten Tanrı’yım. Verimli ol, çoğal. Senden bir ulus ve uluslar topluluğu doğacak. Kralların atası olacaksın.”, “İbrahim’e, İshak’a verdiğim toprakları sana da vereceğim ve senden sonra soyuna bağışlayacağım.” İşte Yakub Tanrı’nın kendisiyle konuşmuş olduğu yere “Beyt-El” ismini verir.¹⁵⁷

Yakub ve ailesi “Beyt-El”den ayrılarak “Efrat”a varmak üzere yola çıkmışlardı. Bu yolculuk sırasında “Rahel” ikinci oğlunu dünyaya getirirken öleceğini anlayarak doğacak olan oğlunun adını “Ben-Oni” koydu, Yakub ise oğlunun adını “Bünyamin”olarak değiştirdi. Oğlunu dünyaya getirirken hayata gözlerini yuman “Rahel” “Efrat yani Beytlehem” de defnedilir. Eşinin ölümünden sonra Yakub “Eder Kulesi” yakınlarında bir süre konakladıktan sonra “Hevron denen Kiryat-Arba yakınlarındaki Mamre”ye, babasının yanına gider. Yakub’un oraya varmasından sonra babası İshak “yüz seksen” yaşında vefat eder ve oğulları “Esav” ve Yakub babalarını defnederler.¹⁵⁸

Yakub’un ikiz kardeşi “Esav”ın soyu ile ilgili de Tevrat metinleri bize ayrıntılı bilgiler vermektedir. Eski Ahit’in Tarihler kısmından öğrenmiş olduğumuz bilgiler ışığında “Esav”ın evlendiği kızların isimleri: “Hititli Elon’un kızı Adâ; Hivli

¹⁵⁶ Yaratılış, 34/1-31.

¹⁵⁷ Yaratılış, 35/1-15.

¹⁵⁸ Yaratılış, 35/16-29.

Sivon'un torunu, Anâ'nın kızı Oholivama; Nevayot'un kızkardeşi" ve "İsmail'in kızı Basemat." şeklindedir. "Esav"ın eşi "Adâ"dan "Elifaz", "Basemat"ten "Reuel", "Oholivama"dan "Yeuş", "Yalam" ve "Korah" adlı çocukları dünyaya gelmiştir. "Elifaz"ın oğullarının isimleri: "Teman, Omar, Sefo, Gatam, Kenaz."dir. "Elifaz"ın cariyesi olan "Timna" ise "Amalek"i dünyaya getirmiştir. "Elifaz"ın oğulları "Esav"ın eşi "Adâ"nın da torunları olmaktadır. "Reuel"ın oğullarının isimleri: "Nahat, Zerah, Şamma, Mizza."dir. Bunlar ise, "Esav"ın diğer eşinden olan torunlarının isimleridir. "Esav" yani "Edom" bütün sahip olduklarını, eşlerini ve çocuklarını alarak "Seir"e yerleşmiştir.¹⁵⁹

"Esav"ın yerleşmiş olduğu "Seir" ülkesinde yaşamakta olan "Horlu Seir"ın oğulları ve torunları hakkında da Tevrat metinlerinden bilgiler edinmekteyiz. Tevrat'ın Tarihler kısmı "Seir"ın oğullarını ve bu oğullarından olan torunlarının isimleri konusunda da bizlere ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. "Lotan, Şoval, Sivon, Anâ, Dişon, Eser, Dişan" "Seir"ın oğullarının isimleriyken, oğlu "Lota"dan "Hori, Hemam", oğlu "Şoval"dan "Alvan, Manahat, Eval, Şefo, Onam", oğlu "Sivon"dan "Aya ve Anâ", "Ana"dan "Dişon ve kızı Oholivama", "Dişon"dan "Hemdan, Eşban, Yitran, Keran" adlı torunlarının olduğu bilgilerine de ulaşmaktayız.¹⁶⁰

Hiz. Yakub'un hayatının anlatıldığı Tevrat'ın Yaratılış kısmının 25. Ve 50. babları arasında Tevrat metinleri bizlere ayrıca Yakub'un ikiz kardeşi Edomluların atası olan "Esav"ın soyundan gelen beyler ve "Edom"u yöneten krallar hakkında da ayrıntılı bilgiler vermektedir. Eski Ahit'ten edinmiş olduğumuz bilgilere göre Edomlulara ait "Dinhava" kentine ilk olarak "Beor oğlu Bala" krallık yapmış, onun ölümüyle birlikte kentin başına "Bosralı Zerah oğlu Yovav", "Yovav"ın da ölümü üzerine "Temanlılar" diyarından "Huşam", "Huşam"ın ölmesiyle birlikte "Bedat oğlu Hadat" "Avit" kentine kral olarak tayin edilmiştir. "Hadat"ın yerine "Masrekalı Samla", "Samla" yerine "Rehovot-Hannaharlı Şaul", "Şaul" yerine "Akbor oğlu Baal-Hanan", "Hanan" yerine ise "Hadat" kral olmuştur. Yakub'un ikiz kardeşinin

¹⁵⁹ Yaratılış, 36/1-19, I.Tar. I / 34-37.

¹⁶⁰ Yaratılış, 36/20-30, I. Tar. I / 38-42.

soyundan gelen beylerin isimleri ise şu şekilde zikredilmektedir: “Timna, Alva, Yetet, Oholivama, Ela, Pinon, Kenaz, Teman, Mivsar, Magdiel, İram.”¹⁶¹

Yakub’un Esav’dan ilk oğulluk hakkını alması, hile ile babasına kendisini kutsatması, kardeşinin bu olayı öğrenmesi üzerine dayısının yanına kaçması, dayısı “Lavan”ın kızları “Rahel” ve “Lea” ile evlenmesi, çocuklarının dünyaya gelişi, “Tanrı” ile güreşip onu yenmesi üzerine kendisine “İsrail” isminin verilmesi, kardeşi “Esav”ın kendisini affetmesi, en sevdiği eşi “Rahel”in ve babası “İshak”ın ölümü Eski Ahit’in Yaratılış kitabındaki 25 ila 36. bablarında anlatılır. Bu kitabın 37 ila 50. Bablarında Yakub’un oğlu Yusuf’un başından geçen olayları, Yusuf’un kardeşleri tarafından tüccarlara satılması, Potifar’ın sarayına gelişi, Potifar’ın karısı tarafından iftiraya uğrayıp zindana atılması, zindanda mahkumların görmüş olduğu rüyaları yorumlaması, Firavun’un görmüş olduğu rüyayı yorumlaması üzerine onu Mısır’ın yöneticisi yapması, kardeşlerinin Mısır’a gelişi, kardeşlerine gerçek kimliğini açıklaması, Yakub’un oğlu Yusuf’a kavuşması, Yakub’un ve Yusuf’un ölümü anlatılır.

1.8. Yakub’un Evlatlarıyla İmtihanı

Eski Ahit’in ifadelerine göre, Yakub oğlu Yusuf’u diğer çocuklarından daha çok sevmekteydi, babasının Yusuf’a olan ilgisinin farkına varan kardeşleri zamanla ona kin gütmeye başladılar. Yusuf bir gün rüyasında tarlada kendi demetinin dikildiğini kardeşlerinin demetlerinin ise onun demeti önünde eğildiklerini görür. Rüyasını kardeşlerine anlatması üzerine kardeşleri ona karşı çıkarak “Başımıza kral mı olacaksın?” diye tepki gösterirler ve ona olan nefretleri daha çok artar. Ardından Yusuf başka bir rüya daha görür ve bu görmüş olduğu rüyayı babasına ve kardeşlerine anlatılır. Yusuf bu ikinci rüyasında güneş, ay ve on bir yıldızın önünde secde ettiklerini görür. Bu rüyasını duyan babası: “Ne biçim düş bu? Ben, annen ve kardeşlerin gelip önünde yere mi eğileceğiz yani?” diyerek oğlunu azarlar ve onu tersler.¹⁶²

¹⁶¹ Yaratılış, 36/31-43, I. Tar. I/ 43-54.

¹⁶² Yaratılış, 37/1-11.

Bir gün oğulları Yakub'un sürülerini "Şekem"de otlatmaktaydılar. Yakub da oğlu Yusuf'u kardeşlerini ve sürüleri kontrol etmesi için oraya gönderir. Ancak Yusuf oraya vardığında kardeşlerini bulamaması üzerine, kardeşlerinin nerede olduğunu sorduğu bir adam onların "Dotan"a gitmiş olabileceklerini söyler ve Yusuf abilerini orada bulur. Yusuf'un yanlarına geldiğini gören kardeşleri onu öldürüp bir kuyuya atarak babalarına da onu bir hayvanın yediğini söyleme kararı alırlar. Ancak Yakub'un ilk oğlu "Ruben" onun canına kıyma taraftarı değildi. "Ruben" Yusuf'u kurtarıp babasına götürebilmek için kardeşlerine onu kimsenin olmadığı yerdeki bir kuyuya atmanın daha iyi bir fikir olacağını anlatmaya çalıştı. Onun asıl amacı Yusuf'u kurtarmaktı. Kardeşleri abilerinin dediği şekilde yaptılar ve Yusuf'u üstündekileri çıkararak kimsenin olmadığı bir yerdeki bir kuyuya attılar. Daha sonra kardeşleri uzaktan Mısır'a gitmekte olan bir ticaret kervanının geldiğini gördüler. Yusuf'un ağabeylerinden "Yahuda": "Kardeşimizi öldürür, suçumuzu gizlersek ne kazanırız?", "Gelin onu İsmailîler'e satalım. Böylece canına dokunmamış oluruz. Çünkü o kardeşimizdir, aynı kanı taşıyoruz." dedi. "Yahuda"nın bu teklifi kardeşleri tarafından kabul edildi ve onu "yirmi gümüş" sattılar. Ticaret kervanı ise Yusuf'u alarak onu Mısır'a götürmek üzere yola çıktı. Kervan Yusuf'u Firavun'un emrinde muhafız birliği yapmakta olan "Potifar"a sattılar. Kardeşinin kuyuda olduğunu düşünen büyük ağabeyi "Ruben" Yusuf'u attıkları kuyuda göremeyince çok üzülür ve durumu babasına nasıl açıklayacağını bilemez. Bunun üzerine Yusuf'u kuyuya atmadan önce üstünden çıkardıkları uzun giysisini bir hayvanın kanına buladılar ve bunu Yakub'a göturdüler. Babalarına Yusuf'un bu kanlı kıyafetini götürerek onu vahşi bir hayvanın parçaladığını söylediler. Oğlunun bir hayvan tarafından öldürüldüğünü duyan Yakub uzun bir süre oğlu için yas tuttu.¹⁶³

1.9. Yusuf ve Mısır Hayatı

Mısırlı "Potifar"a köle olarak satılan Yusuf, efendisinin sarayında kalmaya başlamıştı. "Potifar" Yusuf'u RAB'in koruduğunun farkına varmış çünkü Yusuf giriştiği her işte başarılı olmaktaydı. Yusuf'un üstün meziyetlerini gören efendisinin ona sarayının sorumluluğunu vermesiyle birlikte RAB "Potifar"a ait her şeyi

¹⁶³ Yaratılış, 37/12-36.

bereketlendirmişti. Yusuf güzel yaratılışlı bir genç olduğu için “Potifar”ın karısı ona göz koymuş ve kendisinden murat almak istemişti. Yusuf efendisinin kendisine yaptığı onca iyiliğe karşı ona ihanet etmek ve Rabbine karşı da dühah işlemek istememişti. “Potifar”ın karısının Yusuf’a karşı olan ısrarları her geçen gün daha da artmaktaydı. Günlerden bir gün Yusuf görevlerini yerine getirmek üzere evine gittiğinde evde hiç kimsenin olmadığını gördü o sırada efendisinin karısı onun giysisini tutatarak tekrar kendisinden murat almak istemiş ancak Yusuf hemen oradan uzaklaşmaya çalışmıştı. Yusuf’un kaçtığını gören efendinin karısı emri altındaki hizmetçileri çağırarak Yusuf’a iftira atmış ve asıl kendisinden murat almak isteyen Yusuf olduğunu söylemiştir. Kadın aynı şeyleri kocası geldiğinde ona da anlatmış ve Yusuf’un isteğini reddedince onun kendisini azarladığını söylemiştir. “Potifar” tüm bu olanları duyar duymaz Yusuf’u zindana attırır. Yusuf zindanda kaldığı zamanlarda zindan görevlilerinin de sevgisini kazanmış ve zindanın tüm işlerinden sorumlu hale gelmiştir.¹⁶⁴

Yusuf’un zindana atılışından bir süre sonra Firavun’un sarayında içki sunma işleriyle görevli olan saki ve fırıncıbaşı Firavun’u kızdırırlar ve Yusuf’un bulunduğu zindana atılırlar. Fırıncıbaşı ve saki aynı gece bir rüya görürler. Ertesi gün Yusuf onları tedirgin bir halde görünce onları tedirgin eden olayın ne olduğunu sordu. Onlar da dün gece birer rüya gördüklerini ancak rüyalarını yorumlatacak hiçbir kimse bulamadıklarını söyleyince Yusuf bu iki kişinin rüyasını yorumlar. Saki görmüş olduğu rüyayı şu ifadelerle Yusuf’a anlatır: “Düşümde önümde bir asma gördüm. Üç çubuğu vardı. Tomurcuklar açar açmaz çiçeklendi ve salkım salkım üzüm verdi. Firavun'un kâsesi elimdeydi. Üzümleri alıp Firavun'un kâsesine sıktım. Sonra kâseyi ona verdim.” Yusuf sakinin anlatmış olduğu rüyanın yorumunu şu şekilde yapmaktadır: “Üç çubuk üç gün demektir. Üç gün içinde Firavun seni zindandan çıkaracak, yine eski görevine döneceksin. Geçmişte olduğu gibi yine ona sakilik yapacaksın. Ama her şey yolunda giderse, lütfen beni anımsa. Bir iyilik yap, Firavun'a benden söz et. Çıkar beni bu zindandan. Çünkü ben İbrani ülkesinden zorla kaçırıldım. Burada da zindana atılacak bir şey yapmadım.” Yusuf’un sakiye yapmış olduğu bu rüya yorumunu beğenen fırıncıbaşı da görmüş olduğu rüyayı şu şekilde

¹⁶⁴ Yaratılış, 39/1-23.

Yusuf'a anlatmaktadır: “Başımın üstünde üç sepet beyaz ekmek vardı. En üstteki sepette Firavun için pişirilmiş çeşitli pastalar vardı. Kuşlar başımın üstündeki sepetten pastaları yiyorlardı.” Fıncıbaşının rüyasını dinleyen Yusuf bu rüyayı şu şekilde yorumlar: “Üç sepet üç gün demektir. Üç gün içinde Firavun seni zindandan çıkarıp ağaca asacak. Kuşlar etini yiyecekler.” Yusuf'un bu iki rüyayı yorumlamasının ardından olaylar tam da Yusuf'un anlattığı şeklinde cereyan etmektedir. Yusuf'un yorumladığı şekilde rüyalarından üç gün sonra saki ile birlikte fıncıbaşını zindandan çıkartır. Saki'yi saraydaki eski görevine tekrar atar ve saki tekrar krala şarap sunmalara devam eder. Ancak fıncıbaşı astırılır. Yusuf baş sakiye zindan kutulursa kendisini hatırlamasını ve zindandan çıkması için Firavun'a kendisinden bahsetmesini istemiş ancak zindandan çıktıktan sonra saki Yusuf'un kendisine dediklerini unutmuştu.¹⁶⁵

Sarayın sakisinin zindandan çıkması üzerinden iki yıl gibi bir süre geçtikten sonra Firavun rüyasında Nil Nehri'nin kıyısında oturur bir halde duruyorken ırmaktan besili yedi tane ineğin çıktığını görür. Daha sonra bu besili inekler otlarken ırmaktan yedi tane zayıf ineğin besili inekleri yediğini görür ve uykusundan uyanır. Firavun başka bir rüyasında bir sapın üstünde yedi iri başak bittiğini daha sonra ise yedi kuru başağın bittiğini görür. Zayıf başakların yedi iri başağı yuttuğunu gören Firavun rüyasından uyanır. Sabah uyanır uyanmaz Firavun ülkesindeki bütün Mısırlı kâhinleri ve büyücüleri çağırır ve onlara görmüş olduğu rüyayı yorumlatmak ister ancak hiç biri onun bu rüyalarını yorumlayamaz. Firavun'un rüyayı gördüğü sıralarda sarayın sakisi zindanda Yusuf'un görmüş oldukları rüyalarını yorumladığından ve onun yorumladığı şekilde çıkışından, kendisinin göreve dönmesinden fıncıbaşının ise asılmasından bahseder. Yusuf'un yaptığı yorumların gerçekten ortaya çıktığını duyan Firavun görmüş olduğu rüyaları yorumlatmak üzere zindandan çıkartarak yanına çağırır. Yusuf da tıraş olarak güzel kıyafetlerini giyinmiş bir halde Firavun'un huzuruna çıkar. Firavun da Yusuf'a görmüş olduğu rüyayı yorumlaması için şu şekilde anlatır: “Düşümde bir ırmak kıyısında duruyordum. Irmaktan semiz ve güzel yedi inek çıktı. Sazlar arasında otlamaya başladılar. Sonra arık, çirkin, cılız yedi inek daha çıktı. Mısır'da onlar kadar çirkin

¹⁶⁵ Yaratlış, 40/1-23.

inek görmedim. Cılız ve çirkin inekler ilk çıkan yedi semiz ineği yedi. Ama kötü görünüşleri değişmedi. Sanki bir şey yememiş gibi görünüyordular. Sonra uyandım. Bir de düşümde bir sapta dolgun ve güzel yedi başak bittiğini gördüm. Sonra solgun, cılız, doğu rüzgârının kavurduğu yedi başak daha bitti. Cılız başaklar yedi güzel başağı yuttular. Büyücülere bunu anlattım. Ama hiçbiri yorumlayamadı.” Firavun’un rüyasını dinleyen Yusuf ona iki rüyasının da aynı anlamlar taşıdığını, yedi tane besili ineğin de yedi iri başağın da yedi bereketli yıl, yedi zayıf ineğin ve yedi kuru başağın yedi kıtlık yılı anlamına geldiğini söyler. Ardından Yusuf cümlelerinin devamında Mısır’da yedi yıl sürecek bolluk yıllarından sonra yedi yıl kıtlık olacağını ve kıtlığın çok şiddetli bir şekilde geçerek bolluk yıllarını umutturacağını söyler. Firavun’un iki kez rüya görmesinin yorumunu ise bu olayın en kısa zamanda meydana geleceği şeklinde yapmaktadır. Yusuf alınabilecek önlemler konusunda Firavun tarafından görevlendirilen adamların yedi bolluk yıllarında elde edilen hasılatın beşte birini toplayıp kıtlık yılları için saklamaları tavsiyesinde bulunur. Yusuf’un önerdiği tavsiyeyle ülke kıtlıktan etkilenmeyecekti.¹⁶⁶

Yusuf’un yapmış olduğu rüya yorumları ve önermiş olduğu tavsiyeler Firavun ve saray görevlilerinin takdirini kazandı ve Firavun Tanrı’nın Yusuf’a yardım ettiğini, onun Tanrı’nın ruhundan bir parça taşıdığını ve sarayın yönetimi için ondan daha akıllı bir kişiyi bulamayacağını söyleyerek Yusuf’a Mısır’ın yönetimini verdi. Daha sonra Firavun parmağındaki mührü çıkartarak Yusuf’a verdi. Ona ketenden yapılmış güzel kıyafetler giydirdi ve altın kolyeler verdi ve onu kendi aracına bindirdi. Firavun Yusuf’u artık resmi olarak Mısır’ın yöneticisi yapmış ancak en yetkili kişinin hala kendisi olduğunu da sözlerine eklemiştir. Artık bundan böyle Mısır’da kimse Yusuf’tan habersiz hiçbir iş yapamayacaktı. Mısır’a yönetici olduğu sırada Yusuf otuzlu yaşlarındaydı. Firavun Yusuf’a “Safnat-Paneah” ismini vermiş ve onu “Asenat” ile evlendirmişti. Yusuf’un yorumladığı gibi yedi yıl sürecek olan bolluk yılları gelmiş, ölçülmeyecek kadar çok fazla buğday depolanmıştı. Kıtlık yılları henüz gelmeden Yusuf’un eşi “Asenat”tan iki oğlu dünyaya gelmişti. Yusuf ve eşi ilk oğullarına “Manaşşe” ismini vermişler, çünkü RAB Yusuf’a yaşadıkları bütün acıları ve ailesini unutturmuştu. Çift ikinci oğullarına ise Tanrı’nın Yusuf’u selamete

¹⁶⁶ Yaratılış, 41/1-36.

çıkarmasından ve onu verimli kılmasından dolayı “Efrayim” ismini vermişlerdi. Mısır’daki bolluk yılları sona ermiş ve kıtlık yılları baş göstermişti. Bütün çevre ülkelerde kıtlık vardı ancak Yusuf’un tavsiyesine uyduklarından dolayı bu yedi yıl sürecektir kıtlıktan Mısır halkı etkilenmeyecek çünkü ülkenin her yerinde depolarda yiyecekler bulunmaktaydı. Kıtlık bütün ülkeyi sarınca Yusuf depolarda bulunan buğdayı Mısır halkına ve diğer ülkelere gelen insanlara satmaya başlar.¹⁶⁷

1.10. Yakub ve Ailesinin Mısır’a Gelişi

Yusuf’un bulunduğu Mısır diyarında kıtlık problemi çözülmüş ancak Yakub ve oğullarının bulunduğu Kenan diyarı kıtlıktan etkilenmiştir. Yakub oğullarına Mısır’a gitmelerini ve oradan buğday satın almaları için yola çıkmaları gerektiğini söylemiş. Babalarının isteği üzerine Yusuf’un “Bünyamin” dışındaki kardeşleri yola çıkarlar. Yakub en küçük ve “Rahel”den olan oğlu “Bünyamin”i kardeşleriyle birlikte başına bir şey gelmesinden korktuğundan dolayı göndermez. Yusuf’un on kardeşi buğday satın almak üzere onun önünde eğildiler. Kendisinin önünde yere kapanan kardeşlerini Yusuf tanır ancak onları tanımamış gibi davranır, onlara nereden geldiklerini sorar ve kardeşleri “Kenan diyarı”ndan geldikleri yanıtını vererek buğday satın almak istediklerini söylerler. Yusuf kardeşlerine casus olduklarını ve ülkenin zayıf noktalarını öğrenmeye geldiklerini söyler. Kardeşleri ise Yusuf’a casus olmadıklarını, amaçlarının sadece yiyecek almak olduğunu, hepsinin aynı babanın çocukları olduklarını, en küçük kardeşlerinin babalarının yanında kaldığını, diğer kardeşlerinin ise kaybolduğunu söylerler. Bunun üzerine Yusuf onların casus olduklarını söyleme konusunda ısrarcı olur ve küçük kardeşleri gelmeden onları bırakmayacağını, aralarından birinin giderek kardeşlerini getirmesini, eğer kardeşleri gelmez de anlattıkları doğru çıkmazsa onların casus olduklarının netleşeceğini söyler. Yusuf kardeşlerini üç gün gözaltında tuttuktan sonra onlara acıyarak içlerinden birinin gözaltında tutulmasını diğerlerinin ailelerine buğday götürdükten sonra kardeşlerini getirmeleri koşuluyla canlarını bağışlayacağını söyler. Kardeşleri bu teklifi kabul ederler ancak başlarına gelen bu sıkıntının Yusuf’a yaptıkları, ona

¹⁶⁷ Yaratılış, 41/37-57.

çektirdikleri yüzünden olmuş olabileceğini düşünürler. En büyük abileri “Ruben” ise onları Yusuf’a zarar vermemeleri konusunda uyardığını söyler. Bu sırada Yusuf kardeşleriyle bir tercüman aracılığıyla konuşmaktaydı, Yusuf kardeşlerinin kendi aralarında konuştuklarını anlıyor ancak onlara belli etmiyordu. Daha sonra kardeşlerinin arasından Yusuf “Şimon”u gözaltına almak üzere seçer ve onu bağlar. Diğer dokuz kardeşi yola çıkmak üzere hazırlanırken Yusuf emrindeki adamlara kardeşlerinin torbalarına buğday doldurmalarını ve paralarının da onlara geri verilmesini emreder. Kardeşlerinden biri yolda konakladıkları yerde torbasını hayvanına yem vermek üzere açtığında parasını görür ve şaşırılmış bir şekilde birbirlerine “Tanrı’nın bize bu yaptığı nedir?” dediler. Babalarının yanına gittiklerinde oğulları Mısır diyarında başlarına gelen bütün olayları tek tek anlatırlar. Oğulları Mısır’ın yöneticisinin kendilerine casus muamelesi yaptığını, onun içlerinden birinin yanında bırakılmasını istediğini ve küçük kardeşlerinin Mısır’a getirilmesi şartıyla kendilerinin canlarını bağışlayacağını, eğer dediklerini yaparsa casus olmadıklarını anlayacağını, kardeşlerini serbest bırakacağını ve ülkesinde istedikleri gibi ticaret yapabileceklerini söylediğini Yakub’a aktarırlar. Oğullarının tüm bu anlattıkları üzerine Yakub onlara kızarak kendisini “Şimon” ve “Yusuf”tan ayrı bıraktıklarını şimdi ise “Bünyamin”inden yoksun bırakmaya çalıştıklarını söyler. Yakub’un en büyük oğlu “Ruben” babasına eğer küçük kardeşleri “Bünyamin”i getiremezse kendi oğullarını öldürmesini söylemesine rağmen Yakub “Bünyamin”i onlarla göndermeye razı olmaz çünkü aynı Yusuf gibi onun da bir zarar gelebileceğini düşünür.¹⁶⁸

Yakub ve ailesinin yaşadığı “Kenan”da kıtlık daha da şiddetlenmiş ve Mısır’dan getirilmiş olan yiyecekler de tükenmişti. Bunun üzerine Yakub oğullarından biraz daha buğday getirmeleri için tekrardan Mısır’a gitmelerini istemektedir. Yakub’un oğullarından “Yahuda” Mısır yöneticisinin kendilerini kardeşlerini getirmeleri konusunda uyardığını tekrar babalarına hatırlatır ve “Bünyamin”i onlarla göndermesi şartıyla Mısır’a yiyecek için gideceklerini söyler. Yakub oğullarına neden adama bir tane daha kardeşleri olduğunu anlattıklarını sorunca oğulları adamın aileleri hakkında bilgi istediğini, onlar da “Bünyamin”den bahsedince casus olmadıklarını ve

¹⁶⁸ Yaratılış, 42/1-38.

dediklerinin doğru olduğunu anlamak için onu getirmesini istediklerini babalarına anlatmaya çalıştılar. “Yahuda” babasına eğer “Bünyamin”in onlarla gitmesine izin verirse ona kefil olacağını, onu geri getirmez ise kendisinin suçlu sayılacağını söyler. Bunun üzerine Yakub onlara “Bünyamin”i Mısır’a götürmek üzere izin verir ve Mısır yöneticisine “Pelesenk, bal, kitre, laden, fıstık, badem, koyun” gibi bazı hediyeler de gönderir. Ayrıca oğullarının torbalarından buğday paralarının çıktığını gören Yakub, onlara torbalarına konulan parayı geri götürmelerini ve yanlarına da iki kat para almalarını da tembihlemektedir. Halbuki o paraları kardeşlerinin torbalarına Yusuf gizlice geri koydurmuştu. Kardeşler yanlarına “Bünyamin”i alarak ve hediyelerle Yusuf’un huzuruna çıkarlar. Kardeşi “Bünyamin”i karşısında gören Yusuf, yardımcısından misafirleri kendi evine götürmesini ve onlar için bir yemek hazırlamasını ister. Kardeşleri Yusuf’un evine gittiklerini anladıklarında torbalarından çıkan para yüzünden oraya götürüldüklerini düşündüler. Yanlış anlaşıldıklarını düşünen kardeşler Yusuf’un yardımcısına torbalarına konan paradan çok sonra haberlerinin olduğunu, paraları torbalarına kimin koymuş olabileceğini bilmediklerini, o parayı onlara tekrar vermek üzere geri getirdiklerini, Mısır’a geliş amaçlarının sadece kıtlıktan dolayı paralarıyla yiyecek bir şeyler almak olduğunu söylediler. Yusuf’un yardımcısı ise onlara korkmalarını gerektirecek bir durum olmadığını, torbalarına o paraları Tanrı’nın koymuş olduğunu söyler ve kardeşleri “Şimon”u onların yanına getirir. Kâhya yani Yusuf’un yardımcısı misafirlere gerekli hizmetleri yapar ve onlarla ilglenir. Kardeşleri Yusuf’un geleceği zamana kadar ona sunacakları hediyeleri hazırlar ve Yusuf geldiğinde ona hediyelerini sunarak önünde eğilirler. Yusuf kardeşlerine hatırlarını sorduktan sonra yaşlı babalarının yaşayıp yaşamadığını sorar ve kardeşleri onun önünde tekrar eğilirler. Bu sırada Yusuf aynı anneden “Rahel”den olan kardeşi “Bünyamin”i görür ve onu görmeye dayanamayarak oradan ayrılır, kardeşine olan özleminden dolayı başka bir yere giderek ağlamaya başlar. Yusuf kendisini toparladıktan sonra sofranın kurulması emrini verir ve biri Yusuf için, diğeri kardeşleri için son olarak da diğeri yemek yiyecek olan Mısırlılar için üç farklı sofranın hazırlanır. Tevrat’ın ifadelerine göre Mısırlılar ve İbranilerin birlikte aynı masada yemek yemeleri hoş karşılanmazdı.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Yaratılış, 43/1-34.

Yusuf ve kardeşleri yemeklerini yiyip birlikte hoş vakit geçirdikten sonra Yusuf yardımcısına kardeşlerinin torbalarına yiyecek doldurmasını, paralarını da torbalarının içine koymasını ve en küçük kardeşin torbasına kendi gümüş kâsesini koymasını ister. Ertesi sabah kardeşleri yola çıkmak üzere yola koyulurlar ancak Yusuf adamlarına söyleyerek onları durdurur. Kâhya Yusuf'un kardeşlerine neden iyilik edene kötülük edip Mısır yöneticisinin fala bakarken ve şarap içerken kullandığı kâsesini çaldıklarını sorar. Bu olay üzerine şaşırarak kardeşleri adama kesinlikle böyle bir şey yapmadıklarını anlatmaya çalışırlar. Yusuf'un kardeşleri kâhyaya kâsenin kimin üzerinde çıkarsa onun öldürülmesini geri kalan kişilerin ise köle olması teklifini ettiler, kâhya da kâsenin üzerinden çıktığı kişinin onlar tarafından köle olarak alınıp esir tutulacağını diğerlerin ise serbest bırakılacağını söyledi. Yöneticinin gümüş kâsesini bulmak için torbaları arayan kâhya kâseyi “Bünyamin”in torbasından bulur. “Yahuda” ve kardeşleri Yusuf'un önünde diz çöktüler. Yusuf kardeşlerine torbasında kâsenin bulunduğu kişinin kölesi olarak kalacağını ancak diğerlerinin evlerine dönebileceğini söyler.¹⁷⁰

Kardeşi “Bünyamin” için kefil olan Yahuda Yusuf'a, kendisine öfkelenmemesini istemiş ve şu açıklamaları yapmıştır: “Efendim, biz kullarına sormuştun: Babanız ya da başka kardeşiniz var mı? diye. Biz de, Yaşlı bir babamız ve onun yaşlılığında doğan küçük bir kardeşimiz var demiştik, o çocuğun kardeşi öldü, kendisi annesinin tek oğlu. Babamız onu çok sever. Sen de biz kullarına, o çocuğu bana getirin, gözümle göreyim demiştin. Biz de, çocuk babasından ayrılamaz, ayrılırsa babası ölür diye karşılık vermiştik. Sen de biz kullarına, eğer küçük kardeşiniz sizinle gelmezse, yüzümü bir daha göremezsiniz demiştin.” Cümlelerinin devamında Yahuda Yusuf'a, babalarının onlardan Mısır'dan tekrardan yiyecek getirmelerini istediklerini onlar da küçük kardeşlerinin yanlarında Mısır'a gelmesi şartıyla gidebileceklerini yoksa Mısır yöneticisinin yüzünü göremeyeceklerini söylediklerini anlatır. Ancak Yahuda babalarının “Bünyamin”i gönderirken ona zarar gelebileceğinden çekindiği için zor gönderdiğini “Bünyamin” yanlarında olmadan babalarının yanına döndüklerinde onun oğlunu göremediği için kahrından ölebileceğinden bahseder. Ayrıca “Yahuda”,

¹⁷⁰ Yaratılış, 44/1-17.

“Bünyamin” yerine kendisinin köle olarak Mısır’da kalması ve kardeşi “Bünyamin”i bırakması için Yusuf’a yalvarmaktadır.¹⁷¹

Yahuda’nın yapmış olduğu konuşmalardan sonra Yusuf artık daha fazla dayanamayarak kardeşleri dışında içeride bulunan herkesi dışarı çıkarttı ve kardeşlerine kendisinin Yusuf olduğunu açıkladı. Bunu duyan kardeşleri hayretler içinde kaldılar. Yusuf onlara Mısır’a köle olarak sattıkları kardeşlerinin kendisi olduğunu ancak yaptıkları bu hatadan dolayı kendilerini üzmemelerini çünkü Tanrı’nın insanları korumak amacıyla kendisini Mısır’a gönderdiğini, kıtlığın beş yıl daha devam edeceğini, eğer kendisi gerekli tedbirleri almasaydı insanların soylarının ve canlarının sıkıntıya girmiş olabileceğini söyledi. Yusuf kardeşlerine derhal babalarının yanına gitmelerini ve babalarına oğlu Yusuf’un Mısır’a yönetici olduğunu, kendisinin onun Mısır’a gelmesini istediğini yoksa daha beş yıl sürecek olan kıtlıktan etkileneceklerini söylemelerini ister. Yusuf sözlerinin bitiminde “Bünyamin”e sarılarak ağlar ve bütün kardeşlerini öper. Yusuf’un kendilerine sarıldıklarını gören kardeşleri de Yusuf ile konuşmaya başlar. Yusuf’un kardeşlerinin Mısır’a geliş haberini Firavun ve görevlileri duymuş ve bu olaydan çok memnun olmuşlardır. Bunun üzerine Firavun Yusuf’un babasının ve ailesinin Mısır’a geldikleri takdirde Mısır’ın en iyi, en verimli topraklarını onlara vereceğini de söylemiştir. Firavun ayrıca Yusuf’un kardeşlerine eşlerini ve çocuklarını getirmek üzere Mısır’dan araba tahsil edebileceklerini de söyler. Firavun’un emri üzerine Yusuf kardeşlerine araba tahsis ettirir ve yol için de onlara erzaklar verilmesini ister. Yusuf kardeşlerinin hepsine yedek giysiler hazırlatır. Ancak Yusuf diğer kardeşlerinden farklı olarak “Bünyamin”e “Üç yüz parça gümüşle beş kat yedek giysi” verir. Yusuf tüm kardeşlerini on eşek ve yol için hazırlattığı buğday ve azıkları vererek kardeşlerini uğurlar. Kardeşleri Kenan’a döndüklerinde babalarına Yusuf’un yaşadığını Mısır’a yönetici olduğunu, başlarından geçen herşeyi anlattıktan ve Yusuf’un sözlerini ona söyledikten sonra onu Yusuf’un yanına götürmek için

¹⁷¹ Yaratılış, 44/18-34.

geldiklerini söylediler. Evlatlarının söylediklerinden sonra Yakub ailesiyle birlikte hemen Yusuf'u görmek üzere yola çıkma kararı alır.¹⁷²

Yakub Mısır'a gitmeden önceki gece rüyasında Tanrı ona Mısır'a gitmekten çekinmemesini, soyunu Mısır'da büyük bir ulus yapacağını ve gözlerini Yusuf'un kapayacağını söyler. Oğulları Yakub'u Mısır'a götürmek için Firavun'un göndermiş olduğu arabalara babalarını ve ailelerini bindirdiler. Yakub'un oğullarının eşleri dışında Yakub'la birlikte Mısır'a gidenler altmışaltı kişiydi.¹⁷³

Yakub ve ailesi "Goşen"e varınca oğlu Yusuf onları karşılamak üzere yanlarına gitti. Babasını uzun bir zaman sonra gören Yusuf ona uzunca sarılıp ağladı. Yusuf babasına ve kardeşlerine Firavun'a çobanlık yaptıklarını söylemelerini ve Goşen'e yerleşmek istediklerini söylemelerini ister. Çünkü Yusuf Mısırlıların çobanlık yapanlardan hoşlanmadıklarını biliyordu.¹⁷⁴

Yusuf Firavun'a babasının ve ailesinin geldiği haberini verdi. Kardeşlerinin içerisinden beş tanesini seçerek Firavun'un huzuruna çıkardı. Kardeşleri Firavun'a Kenan'da kıtlık olduğundan dolayı otlaklarını güdemediklerini bu yüzden de Goşen'e yerleşmek istediklerini söylediler. Firavun ise bu isteklerini kabul etti. Daha sonra Yusuf babasını Firavun'un huzuruna çıkarır ve Yakub Firavun'u kutsar. Yusuf babasını ve kardeşlerini Firavun'un emri üzerine ülkenin en verimli bölgesi olan "Ramses"e yerleştirdi ve onların bütün ihtiyaçlarını giderdi.¹⁷⁵

1.11. Yakub'un Ölümü

Mısır'a yerleştikten bir süre sonra Yakub hastalandı. Babasının hastalığını duyan Yusuf oğulları "Manaşşe" ile "Efrayim"i yanına alarak yola koyuldu. Yusuf babasının yanına gittiğinde Yakub ona yanındaki çocukların kim olduklarını sordu. Yusuf kendi çocukları olduğunu söylediğinde Yakub; "Senin yüzünü göreceğimi hiç sanmıyordum ama işte Tanrı bana soyunu bile gösterdi." dedi. Daha sonra Yakub

¹⁷² Yaratılış, 45/1-28.

¹⁷³ Yaratılış, 46/1-26.

¹⁷⁴ Yaratılış, 46/28-34.

¹⁷⁵ Yaratılış, 47/1-12.

Yusuf’a “Efrayim” ve “Manaşşe”yi kutsamak istediğini söylediğinde Yusuf babasının önünde yere kapanarak “Efrayim”i Yakub’un sol eline, ilk olarak “Manaşşe” doğduğu için “Manaşşe”yi onun sağ eline yaklaştırdı. Yakub ise ellerini ters çevirerek sağ elini “Efrayim”i sol elini de “Manaşşe”nin başına koyarak şöyle dedi: “Atalarım İbrahim’in, İshak’ın hizmet ettiği, bugüne dek yaşamım boyunca bana çobanlık eden Tanrı, beni bütün kötülüklerden fidyeyle kurtaran melek bu gençleri kutsasın! Benim adım, atalarım İbrahim’le İshak’ın adı bu gençlerle yaşasın! Yeryüzünde alabildiğine çoğalsınlar.” Babasının sağ elini küçük oğlunun başına koyduğunu gören Yusuf ilk doğan çocuğunun “Manaşşe” olduğunu söylese de Yakub ona: “Manaşşe de büyük bir halk olacak. Ama küçük kardeşi daha büyük bir halk olacak ve onun soyundan birçok ulus doğacak.” diyerek yaşça küçük olan “Efrayim”i büyük kardeşi “Manaşşe”nin önüne geçirmiş oldu.¹⁷⁶

Yakub Yusuf’a artık ölmek üzere olduğunu söyleyerek bütün oğullarını yanına çağırttı ve oğullarına şu cümleleri söyleyerek onları kutsadı:

“Ruben, sen benim ilk oğlum, gücüksün, kudretimin ilk ürünüsün, saygı ve güç bakımından en üstünsün. Ama üstün olmayacaksın artık. Şimon’la Levi kardeşler, kılıçları şiddet kuser. Onların kurullarına girmem. Toplantılarına katılmam. Çünkü öfkelenince adam öldürdüler, canları istedikçe sığırları sakatladılar. Lanet olsun öfkelerine, çünkü şiddetlidir. Lanet olsun gazaplarına, çünkü zalimcedir. Onları Yakub’ta böleceğim ve İsrail’de dağıtacağım.”

“Yahuda, kardeşlerin seni övecek, düşmanlarının ensesinde olacak elin. Kardeşlerin önünde eğilecek. Yahuda bir aslan yavrusudur. Oğlum benim! Avından dönüp yere çömelir, Aslan gibi, dişi bir aslan gibi yatarsın. Kim onu uyandırabilir? Sahibi gelene kadar krallık asası Yahuda’nın elinden çıkmayacak, yönetim hep onun soyunda kalacak, uluslar onun sözünü dinleyecek. Eşegini bir asmaya, sıpasını seçme bir dala bağlayacak; Giysilerini şarapta, kaftanını üzümün kızıl kanında yıkayacak. Gözleri şaraptan kızıl, dişleri süttten beyaz olacak.”

¹⁷⁶ Yaratlış, 48/1-22.

“Zevulun deniz kıyısında yaşayacak, liman olacak gemilere, sınırı Sayda’ya dek uzanacak.”

“İssakar semerler arasında yatan güçlü eşeğe benzer. Ne zaman dinlenecek iyi bir yer, hoşuna giden bir ülke görse, yüklenmek için sırtını eğer, angaryaya katlanır.”

“Dan kendi halkını yönetecek, tıpkı bir İsrail oymağı gibi. Yol kenarında bir yılan, toprak yolda bir engerek olacak Dan; Atın topuklarını ısırp atlıyı sırtüstü düşüren bir engerek. Ben senin kurtuluşunu bekliyorum, ya RAB.”

“Gad akıncıların saldırısına uğrayacak. Gad’sa onların topuğuna saldıracak.”

“Zengin yemekler olacak Aşer’de, krallara yaraşır lezzetli yiyecekler yetiştirecek Aşer.”

“Naftali salıverilmiş geyiğe benzer, sevimli yavrular doğurur.”

“Yusuf meyveli bir dala benzer, kaynak kıyısında verimli bir dala, filizleri duvarların üzerinden aşar. Okçular acımadan saldırdı ona. Düşmanca savurdular oklarını üzerine. Ama onun yayı sağlam, kolları esnek çıktı. Yakub’un güçlü Tanrısı, İsrail’in Kayası, Çobanı olan Tanrı sayesinde sana yardım eden babanın Tanrısı’dır. Her şeye gücü yeten Tanrı’dır seni kutsayan. Yukarıdaki göklerin ve aşağıdaki denizlerin bereketiyle, O’dur seni kutsayan. Babanın hayırduaları sonsuz dağların en uzak noktalarına ulaşır ve atalarımın dualarından yücedir. Dualarım Yusuf’un başında, kardeşleri arasında önder olanın üstünde olacak.”

“Benyamin aç kurta benzer, sabah avını yer, akşam ganimeti paylaşır.”¹⁷⁷

Yakub bu cümlelerinden sonra evlatlarına ölmek üzere olduğunu ve atalarının diyarı olan Kenan ülkesindeki “Mamre” yakınlarında bulunan “Hititli Efron”un “Makpela tarlası”ndaki mağaraya gömmeleri vasiyetinde bulunur. Tevrat metinlerinden öğrendiğimiz bir başka ayrıntı ise, İbrahim peygamber ve eşi Saran ile Yakub’un

¹⁷⁷ Yaratılış, 49/1-28.

babası İshak ile annesi Rebeka'nın da bu mağaraya gömüldükleridir. Evlatlarına söylediği bu vasiyetinden sonra Yakub yüz kırk yedi yaşında hakka kavuşmuştur.¹⁷⁸

Yakub'un ölümünün ardından Yusuf onu mumyalamaları için hekimlerine buyruk verdi ve hekimler İsrail'i kırk gün gibi bir sürede mumyaladılar. Yakub'un ölümü üzerine Mısır haklı yetmiş gün yas tuttu. Yas günlerinin ardından Yusuf vasiyeti yerine getirmek üzere çocuklar dışındaki bütün ailesiyle ve bazı saray görevlileriyle birlikte Kenan ülkesine babasını gömmeye gittiler. Yusuf ve ailesi "Şeria Irmağı"nın doğusunda bulunan "Atat Harmanı"na vardıklarında Yakub için ağıt yaktılar. Kenan halkı Yusuf ve ailesinin tuttıkları yası görünce bulundukları bu yere "Avel-Misrayim" adını verdiler. Oğulları Yakub'u Kenan'a götürüp "Mamre yakınlarındaki Makpela tarlası"ndaki mağaraya defnettiler.¹⁷⁹

Yakub'un gömülüşünden sonra Yusuf ve beraberindekiler Mısır'a döndüler. Yusuf'un kardeşleri yaptıkları kötülüklerden dolayı Yusuf'un kendisine kin besliyor olabileceği kanısına vardılar. Bu düşüncelerinden dolayı onun kendilerini bağışlamaları için yalvarıp ayaklarına kapandılar. Bunun üzerine Yusuf kardeşlerine korklamarına gerek olmadığını, onları bağışladığını ve her türlü ihtiyaçlarıyla ilgileneceğini söyleyerek onlara güven verdi.¹⁸⁰

Yakub'un ölümüyle ilgili ayrıntıların yanında Tevrat metinlerinden öğrendiğimiz kadarıyla Yusuf oğlu "Efrayim"ın üç göbek çocuklarını, "Manaşşe"nin oğlu "Makir"ın çocuklarını da görmüş olarak yüz on yaşında Mısır'da hakka kavuşmuştur.¹⁸¹

¹⁷⁸ Yaratılış, 49/29-33.

¹⁷⁹ Yaratılış, 50/1-13.

¹⁸⁰ Yaratılış, 50/14-21.

¹⁸¹ Yaratılış, 50/22-26.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM KAYNAKLARINDA HZ. YAKUB

İslam kaynaklarında Hz. Yakub'u ele aldığımız bu bölümü Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere tefsirler ve tarih kitapları ışığında şekillendirmeye çalışacağız.

2.1. Soyu

Kur'an Hz. Yakub'un soyundan ayrıntılı bir biçimde bahsetmekle birlikte bazı özel bilgilere de yer vermektedir. Kur'an'da Hz. Yakub'un soyu, Nuh peygamberin soyuna dayanır. Bu gerçeği ise Kur'an-ı Kerim'deki şu ayetten öğrenmekteyiz: “*Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve (nitekim) İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, esbâta (torunlara), İsa'ya, Eyyûb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Davud'a da Zebûr'u verdik.*”¹⁸² Ayeti kerime açısından Hz. Yakub'un, soyu, Hz. Nuh peygamberden başlamakta ve İbrahim, İshak silsilesi olarak kendisine ulaşmaktadır. Buna göre Hz. Yakub, Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'tan torunudur. İlgili ayete baktığımız zaman: “*Biz O'na İshak ve Yakub'u da armağan ettik...*”(Enam, 6/84). “*O esnada (İbrahim'in) hanımı ayakta idi ve (bu sözleri duyunca) güldü. Ona da İshak'ı, İshak'ın ardından da Yakub'u müjdeledik.*”¹⁸³

Kur'an-ı Kerim, Hz. Yakub sonrası silsileyi ise, dedesi İbrahim peygambere izafeten şöyle açıklamaktadır: “*...(İbrahim'in) O'nun soyundan, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u...*”¹⁸⁴ Bu ayeti kerimeye göre Yakub peygamber sonrasında silsile şu şekildedir: “Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. Eyyub.”

Kur'an'da Hz. Yakub ile ilgili verilen soy silsilesinde onun soyunun “etnik” yapısından ziyade soyunun “akidevî” özelliği ön plana çıkarılarak Hz. Yakub'un

¹⁸² Nisâ Suresi, 4/ 163.

¹⁸³ Hud Suresi, 11/ 71.

¹⁸⁴ Enam Suresi, 6/ 84.

bizatihi kendisinin de olduğu gibi ataları ve ondan sonra gelen silsiledeki İslam peygamberlere dolayısıyla “İslam” inancına vurgu yapılmıştır.

Kur’an’ın Hz. Yakub’un soyunun “akidevî” özelliğini ön plana çıkarmasının altında Hz. Muhammed öncesi resullerin inançlarına dikkat çekilerek Kur’an-ı Kerim’in nüzul sürecindeki Yahudilerde bulunan olumsuz “etnik-dini” bakışın kırılarak, Hz. Muhammed’e ve onun getirmiş olduğu vahye dayandırılma isteği yatmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Kur’an Hz. Yakub’un kıssasını bizlere sunarken Ehl-i Kitap ile ortak bir noktada buluşulmasını sağlamaya çalışmaktadır. Şu ayeti kerimeler bunun en güzel örnekleridir: *“Yoksa siz, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve esbâtın Yahudi, yahut Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?...”*¹⁸⁵ *“Yoksa Yakub’a ölüm geldiği zaman siz orada mı idiniz? O zaman (Yakub) oğullarına: Benden sonra kime kulluk edeceksiniz? Demişti. Onlar: Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak’ın ilâhı olan tek Allah’a kulluk edeceğiz; biz ancak O’na teslim olmuşuzdur, dediler.”*¹⁸⁶

Kur’an, Yakub (a.s) soyunu sıralarken İsrailoğulları ve Yahudi unvanları ile anılan etnik-dini kavmin oluşumunu belirtmekte ancak süreç içerisinde oluşmuş bu yapının etnik temasından ziyade dini muhtevasına dikkat çekerek, İsrailoğulları veya Yahudi olarak adlandırılan bu oluşumun İslam üzere olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda süreç içerisinde oluşan Yahudi ve Hristiyan dini ayrımına temas ederek peygamberler arasında yapılan bu ayrımın yanlış olduğunu belirtmektedir. Dini ayrım yapılan bu peygamberlerin İslam üzere olduğunu beyan ederek önemli olanın, peygamberler arasında etnik ve dinci ayrıştırıcılık değil, bu resuller ve onlara uyanlardaki, Allah’a kulluk ilkesinin yani İslam çizgisi olduğunun altı çizilmektedir.

Kur’an’da Hz. Yakub’un soyu hakkında verilen bilgiler ile Tevratın bu konuda verdiği bilgilerin tamamen birbiriyle örtüştüğünün altını çizmekte fayda vardır.

Bunun yanı sıra günümüzde bazı Kur’an okuyucuları yaptıkları yorumlarda; “Hz. İbrahim’in ikinci oğlunun, Hz. Yakub-Esbat olduğu anlaşılmaktadır.” diyerek;

¹⁸⁵ Bakara Suresi, 2/ 140.

¹⁸⁶ Bakara Suresi, 2/ 133.

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. İbrahim, İshak (a.s) ve Yakub (a.s) peygamberlerin birlikte anıldığı aşağıda verdiğimiz ayetlere dayanarak, Hz. Yakub'un, Hz. İbrahim'in oğlu olduğu hükmüne vardıkları görülmektedir. *"Biz O'na İshak ve Yakub'u da armağan ettik..."*¹⁸⁷ *"O esnada (İbrahim'in) hanımı ayakta idi ve (bu sözleri duyunca) güldü. Ona da İshak'ı, İshak'ın ardından da Yakub'u müjdeledik."*¹⁸⁸ *"Ona İshak'ı hediye ettik, üstelik Yakub'u da fazladan verdik. Hepsini de salihler yaptık."*¹⁸⁹ *"İhtiyarlık çağında bana İsmail ve İshak'ı lütfeden Allah'a hamd olsun."*¹⁹⁰ Kur'an bu üç peygamberi art arda veya birlikte andığı zaman bunlar silsilesi ile oluşan İsrailoğulları olgusuna dolayısıyla bu olgunun Kur'an'ın iniş sürecinde devam eden gelen üyeleri Yahudilerin algılarına atıfta bulunmaktadır. Kur'an'ın amacı İsrailoğulları kavramının oluşturduğu toplumun muharref inançlarını, yeni gelen vahye yöneltmektir. Bu amaçla Kur'an'da, Yahudilerin kabulleri olan İbrahim, İshak ve Yakub ve Esbât silsilesi ile oluşmuş İsrailoğulları gerçeğine temas ederek, bu oluşumun akidevi yönünü gündem etmektedir. Bu yüzden İbrahim, İshak ve Yakub peygamberler bir arada ya da art arda sıralanmaktadır.

Eğer Kur'an-ı Kerim Hz. Yakub'un şeceresi üzerinde durduğu ayetlerde onun Hz. İbrahim'in oğlu olduğunu iddia etmiş olsaydı, buna ilk itiraz edenler "Medine Yahudileri", "İslam karşıtı fırsatçılar", "Oryantalistler", "Misyonerler" olacaktı. Oysa tarihte böyle bir olguya rastlanmamaktadır.

Hz. Yakub (a.s.), Hz. İshak (a.s)'ın oğludur. *"Onlar: Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz; biz ancak O'na teslim olmuşuzdur, dediler."* Bakara suresi 133. Ayetti kerimede Hz. İbrahim ve Hz. İsmail de Hz. Yakub'un babası gibi gösterilmiştir. Bu, dedenin ve amcanın baba gibi insanın kökü olduğunu belirtmek içindir. Bazı durumlarda amcaya da baba denilmektedir. Yakuboğulları Hz. İbrahim'i ve Hz. İsmail'i de Hz. Yakub'un babası saydılar. Onlar kendilerinin sadece "İsrailoğulları" değil "İbrahimioğulları" olduklarını da ifade etmişlerdir. Yakuboğulları amcaları olan Hz. İsmail'e de baba

¹⁸⁷ Ankebut Suresi, 29/ 27.

¹⁸⁸ Hud Suresi, 11/ 71.

¹⁸⁹ Enbiyâ Suresi, 21/ 72.

¹⁹⁰ İbrahim Suresi, 14/ 39.

diyerek Araplara olan kardeşliklerini de belirtmekle birlikte “Tevhid” dininden asla ayrılmayacaklarını söylüyorlardı. Yani Kur’an’da yer alan bu ayetle şecereye dayanan; “Arapçılık-Yahudilik” ırkçı yaklaşımı değil, soy silsilesindeki Allah inancına dikkat çekilmektedir.

Buna benzer bir duruma örnek olarak Lut peygamberi anlatan bir ayeti ve ona yapılan yorumları örnek verebiliriz. Hz. Lut, aynı zamanda İbrahim peygamberin zürriyeti içersinde sayılmıştır. *“Biz O’na (İbrahim) İshak’ı ve Yakub’u da hediye ettik; hepsine de doğru yolu gösterdik. Nitekim daha önce Nuh’a ve O’nun soyundan gelen Davud’a, Süleyman’a, Eyyub’a, Yusuf’a, Musa’ya ve Harun’a yol göstermiştik. Biz güzel davrananları böyle ödüllendiririz. Zekeriya’ya, Yahya’ya, İsa’ya ve İlyas’a da. Hepsi iyilerden idi. İsmail’le, El-Yesa’a, Yunus’a ve Lût’a da (yol gösterdik), hepsini âlemlere üstün kıldık.”*¹⁹¹ “Hz. İbrahim (as)’in kardeşinin oğlu olmasına, yani soyundan gelmemesine rağmen Lût ismi burada iki sebepten dolayı (İbrahim) zürriyetinden sayılmıştır; birincisi, ilk gençlik yıllarından itibaren Hz. İbrahim (as)’i babasının ardından giden bir çocuk gibi izlemesidir. İkincisi ise eski Arapça kullanımda amcanın çoğunlukla baba olarak, yeğenin de oğul olarak tanımlanmasıdır. Yani Kur’an’da yer alan bu belagat ve icazat yüklü mücmel ifadeler tarihi gerçeklerin üstüne örülen Arap dil ve örfünün yansımasıdır.

Bunun yanı sıra Kur’an-ı Kerim’in kıssalar ve peygamberler silsilesi anlatımlarında Tevrat’taki kıssa ve peygamberler sıralaması ve silsilesine muhalefet eden bir durum müşahade edilmemiştir. Bundan dolayı Hz. Yakub, Hz. İbrahim’in oğlu değil torunudur. Kur’an’da “Hz. Yakub’un, Hz. İshak’ın oğlu olduğuna”¹⁹² işaret edildiği gerçeğinin altını çizmekte birkez daha yarar görmekteyiz.

Hz. Yakub’un annesinin ismi de Refaka’dır.¹⁹³ Yakub Aleyhisselamin, kardeşi Ays ile ikiz olarak doğarken, elini, Ays’ın ökçesinden tutmuş olduğu halde, arkasından doğduğu için, Yakub diye anıldığı ve kardeşi Ays, tarafından öldürülmek korkusuyla,

¹⁹¹ Enam Suresi, 6/ 84-86.

¹⁹² Hud Suresi, 11/ 71.

¹⁹³ Mustafa Asım Köksal, **Peygamberler Tarihi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1989, s. 263.

dayısının yanına gitmek üzere, gündüzleri saklanıp, geceleri yürüdüğü içinde, kendisine İsrail adı verildiği rivayet edilir.¹⁹⁴

2.2. Evlatlarıyla İmtihanı

H. Yakub (a.s) ömrünün büyük bir kısmını oğlu Yusuf'un hasretiyle geçiren, kavuşma özlemiyle yanıp tutuşan, yanık bağırlı, hüznü bir peygamberdir. Oğlu Yusuf'u özlemle beklerken kendisine bir hüznler kulübesi inşa etmiş ve bekleyişini orada sürdürmüştür. Oğlunun hasretinden ağlamaktan ak düşmüştür gözlerine. Bu hüznü bekleyişin ve sabrın ardından, Allah ona vuslatı nasip etmiştir.

H. Yakub evlatları içerisinde en çok H. Yusuf'a sevgi ve yakınlık duymuştur. Onun Yusuf'a duyduğu bu üstün sevgisi imtihanı olmuş ve yaşamının büyük bir kısmını en sevdiğinden ayrı geçirerek yaşamıştır. Babalarının Yusuf'a duymuş olduğu derin sevgi diğer evlatlarının da ilgisini çekmiş. Yusuf kendilerinden daha çok sevildiği için ondan kurtulmak istemişler.

H. Yakub'un oğullarıyla yaşamış olduğu imtihan ve uzunca seneler oğlu Yusuf'a hasret kalışı Yusuf suresinde genel hatlarıyla anlatılmaktadır. Yusuf Sûresinde H. Yakub'tan ismi geçmeden gizli özne şeklinde ve "Baba" nidâsı, öznesi ile oldukça çok bahsedilmiştir.

Yusuf suresinin 4. ayeti kerimesinde anlatıldığı üzere bir gün Yusuf babasına: *"Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana secde ediyorlardı."* demişti. Yakub oğluna: *"Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma yoksa, sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır. Anlaşılan Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Kuşkusuz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."*¹⁹⁵ H. Yusuf (a.s)'un gördüğü bu rüyada baba, anne ve kardeşlerinin güneş, ay ve yıldız olarak temsili anlatımı H.

¹⁹⁴ Köksal, a.g.e., s.263.

¹⁹⁵ Yusuf Suresi, 12/ 4-5-6.

Yusuf'un şanının yüceliğini anlatmaktadır. Ayrıca Yusuf'un görmüş olduğu bu rüya onun peygamberlik görevinin bir işaretidir. Oğlunun rüyasını yorumlayan Yakub, Yusuf'un ileride yüce bir makama ulaşacağını anlamış ve diğer oğullarının rüyayı duyduklarında ona kötülük edeceğinden endişe etmiştir. Yusuf'u rüyasını kardeşlerine anlatmaması konusunda da uyarmıştır. Bu olay Yakub peygamberin son derece basiret sahibi olduğunun da bir nevi göstergesidir. Yusuf'un rüyasında gördüğü güneş, babası Yakub; ay, annesi Rahel; yıldızlar ise on bir kardeşidir. En küçük olan Bünyamin dışındaki kardeşleri üvey Yusuf'un üvey kardeşleriydi. Sadece Yusuf ve Bünyamin Yakub'un Rahel adlı eşinden dünyaya gelmiştir (Şevkânî, III, 9).¹⁹⁶ Yusuf suresi 6. ayeti kerime de bahsi geçen *"Anlaşılan Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek..."* cümlesi Yusuf'a rüyaları yorumlayabilme özelliğinin verileceğini ifade ettiği gibi herşeyin hakikâtini kavrayabilme, hayatı anlama ve olaylara çözüm üretebilme yeteneğinin de verileceği anlamına gelmektedir. Yahut bu cümle ilahî kitapların ve peygamberlerin sünnetlerinin hükmünü anlayabilme anlamına da gelmektedir. Ayetin devamında yer alan Allahu Tealâ'nın Yusuf'a olan nimetini tamamlamasından maksat ona peygamberlikle birlikte devlet idareciliğini de nasip etmiş olmasıdır. Ataları İbrahim ve İshak gibi Yakub soyu da başka hiçbir kavmin ulaşamayacağı bir şerefe nail olmuştur.¹⁹⁷

*"Andolsun, Yusuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır. Hani kardeşleri demişlerdi ki: Yusuf ile öz kardeşi babamızın gönünde bizden daha değerli. Hâlbuki bizim sayımız daha çok. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanılğı içindedir."*¹⁹⁸ Ayetlerde bahsedildiği üzere Yusuf üstün vasıflarıyla babasının sevgisini kazanmış, aynı anneden doğdukları Bünyamin de Yakub'un en küçük çocuğu olması hasebiyle ayrı bir yere sahipti. Ayetten anladığımız kadarıyla Yakub'un diğer oğulları babalarının Bünyamin ve Yusuf'a duydukları derin sevgiden dolayı yanılğı içinde olduğunu düşünmekteydiler.

¹⁹⁶ Hayreddin Karaman v.d., **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2007, C:3, s. 216

¹⁹⁷ Hayreddin Karaman v.d., **a.g.e.**, C:3, s. 217; ayrıca bk. Mâide Suresi, 5/20.

¹⁹⁸ Yusuf Suresi, 12/ 7-8.

Yusuf'un kardeşlerinin ona karşı olan kıskançlıkları o kadar çok artmıştı ki onu öldürme de tereddüt dahi etmediler. Ağabeyleri kendi aralarında şöyle diyorlardı: *“Yusuf'u öldürün veya onu bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra (tövbe edip) salih kimseler olursunuz.”*¹⁹⁹ Kardeşler Yusuf'u ortadan kaldırdıklarında tövbe derek salih kimseler olacaklarını ve babalarının teveccühünün yalnızda kendilerine kalacakları yanılgısına düşmüşlerdi. Ancak kardeşler arasından birinin vicdanı Yusuf'un öldürülmesine el vermedi. Yusuf'un öldürülmesini istemeyen vicdanlı kardeşi diğerlerine şöyle dedi: *“Onlardan bir sözcü, Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yaparsanız böyle yapın”*²⁰⁰ onun bir kuyuya atılma fikrini sundu. Onun düşüncesine göre kervanlardan biri Yusuf'u alıp götürecekti ve böylece Yusuf'u babalarından uzaklaştırmış olacaktı. Rivayete göre Yusuf'un bir kuyuya atılma fikrini sunan Yakub'un en büyük oğlu “Rûbîl”dir (Taberî, XII, 155-156; Tevrat'ta Ruben şeklinde geçer).²⁰¹ Büyük oğlu “Rûbîl”in sunduğu teklif uygun bulunur ve uygulamaya geçirmek üzere babalarının yanına gelirler.

Oğulları Yakub'un yanına geldiklerinde ona şöyle dediler: *“Ey babamız! Niçin Yusuf hakkında bize güvenmiyorsun? Oysa biz onun iyiliğini isteyen kimseleriz. Yarın onu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yesin içsin, oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.”*²⁰² Yakub oğullarının teklifi üzerine onlara: *“Onu götürmeniz beni endişelendiriyor; farkında olmadığınız bir sırada onu bir kurdun kapmasından korkuyorum.”*²⁰³ dediğinde evlatları ona: *“Biz böylesine kalabalık iken onu kurt yerse o zaman gerçekten bize yazıklar olsun!”*²⁰⁴ diyerek cevap verdiler.

Kardeşleri daha önce de Yusuf'un kendileriyle birlikte kıra gitmesini istemişler fakat Yakub evlatlarına güvenmediği için onların isteklerini geri çevirmiştir. Aslında Yakub (a.s) evlatlarına güvenmediği halde bu güvensizliğini onlara hissettirmemek için; *“...farkında olmadığınız bir sırada onu bir kurdun kapmasından korkuyorum.”*

¹⁹⁹ Yusuf Suresi, 12/9.

²⁰⁰ Yusuf Suresi, 12/10.

²⁰¹ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s. 219.

²⁰² Yusuf Suresi, 12/11-12.

²⁰³ Yusuf Suresi, 12/13.

²⁰⁴ Yusuf Suresi, 12/ 14.

İfadelerini kullanmıştır. Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki: *“İnsanların hatırlarında olmayanı hatırlatarak onlara ipucu vermeyin, sonra yalan söylerler.”* Efendimizin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, Yakub oğullarına *“...onu bir kurdun kapmasından korkuyorum...”* ifadeleriyle oğullarına telkinde bulunduğu için onlar da babalarına Yusuf’u kuyuya attıklarında onu bir kurtun yediğini söylediler.

Yusuf’un kardeşleri onu koruyacaklarını dair babalarına güven verince Yakub Yusuf’u onlarla birlikte kıra gönderdi. Ancak kardeşleri Yusuf’u kuyuya atma kararlarını hemen uygulamaya geçirdiler ve onu kuyuya attılar. Ayeti kerime de geçen *“Biz de Yusuf’a; Kardeşlerinin yaptıklarını bir gün onlara kendileri (senin kim olduğunun) farkına varmadan mutlaka haber vereceksin, diye vahyettik.”*²⁰⁵ İfade ile ilgili iki görüş vardır. Birinci görüşe göre Hz. Yusuf’a peygamberlik kuyuya atılma hadisesi sırasında verilmiş. İkinci görüşe göre ise bu ayette geçen vahiyden maksat *“İlham”*dır. Yusuf’a henüz peygamberlik verilmemiş olup, bu tür ilhamlar yerine Kur’an’da vahiy kavramının kullanıldığına da sıklıkla rastlanmaktadır (Râzî, XVIII, 99).²⁰⁶

Kardeşleri Yusuf’u kuyuya attıktan sonra onun gömleğini öldürdükleri bir hayvanın kanına bulayarak Yakub’un yanına ağlayarak getirdiler. Ona kendi aralarında yarış yapmak için Yusuf’un yanından uzaklaştıklarını ve Yusuf’u da eşyalarının yanında bıraktıklarını bu sırada da onu bir kurdun yediğini söylediler.²⁰⁷ Acı haberi duyan Yakub çok üzüldü ve Yusuf’un kanlı gömleğini yüzüne sürerek şu ifadeleri kullandı: *“Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle kötü bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah’tır.”*²⁰⁸ Yakub’un evlatlarına söylediği: *“Nefisleriniz sizi aldatıp böyle kötü bir işe sürükledi...”* ifadesi ise Yakub’un oğullarının söylediklerine inanmadığının bir göstergesidir.

²⁰⁵ Yusuf Suresi, 12/ 15.

²⁰⁶ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e.,C: 3, s. 221.

²⁰⁷ Yusuf Suresi, 12/16.

²⁰⁸ Yusuf Suresi, 12/18.

Oğullarının bu ihanetine karşılık Yakub (a.s) yaşadığı bu derin acıyı kalbine gömerek sabr-ı cemîl²⁰⁹ göstermiş ve Allah’a sığınarak sadece ondan yardım istemiştir. Onun uzun seneler göstermiş olduğu metanet sonucunda Allahu Teâla Yakub’a sabrının sonucu olarak en sevdiği evladı Yusuf’a kavuşma vuslatını yaşatacaktır.

2.3. Ahlaki Özellikleri

Kaynaklardan edindiğim bilgilere göre Hz. Yakub, güzel yaratılışlı, güzel yürekli, sabırlı, Allah sevgisiyle dolu bir kalbe sahip, kuvvetli ve basiret sahibi bir peygamberdir.

Kur’an’da Yakub peygamberin de dedesi İbrahim ve babası İshak Peygamber gibi keskin bir zekâya ve güçlü bir iradeye sahip olduğundan bahsedilmektedir. Kendisi ve soyu hayırlı ve seçkin insanlardır (Sâd Suresi, 38/45-47). Onlar erdemli, dürüst, salîh (Enbiyâ Suresi, 21/72), muhsin (En’âm Suresi, 6/84), muhlis (Sâd Suresi, 38/45-47) kullardır.²¹⁰

*“(Ey Muhammed!) Güçlü ve basiretli kullarımız İbrahim’i, İshak’ı ve Yakub’u da an.”*²¹¹

*“Şüphesiz biz onları, ahiret yurdunu düşünme özelliği ile (temizleyip) ihlâslı kimseler kıldık.”*²¹²

*“Şüphesiz onlar, bizim katımızda hayırlı, seçkin kimselerdendir.”*²¹³

Hz. Yakub, İbrahim ve İshak Peygamberlerin güçlü ve basiret sahibi olduklarından bahseden Sâd suresinin tefsirine göre Mekke’deki putperest inancına sahip kişilerin islamı reddetme tutumları ve efendimize olan küstahça davranışları karşısında Hz. Muhammed’e Hz. Yakub ve atalarının olumsuz olaylar karşısında gösterdikleri güçlü

²⁰⁹ İnsanlara şikâyetle bulunmaksızın gösterilen sabırdır.

²¹⁰ Ömer Faruk Harman, “*Ya’kûb*”, **İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., C: 43, İstanbul 1967, s. 275.

²¹¹ Sâd Suresi, 38/ 45.

²¹² Sâd Suresi, 38/ 46.

²¹³ Sâd Suresi, 38/ 47.

iradeleri ve basiretli tutumları hatırlatılmaktadır. Onlar dünyada her türlü sıkıntıya maruz kalsalarda bile ahiretin varlığını asla unutmamışlardır. Kezâ Hz. Yakub en sevdiği oğlu Yusuf'un hasretiyle yanıp tutuşmasına rağmen hiçbir zaman onun yaşadığından ümidini kesmemiş basiret sahibi bir insandır. O yaşadığı onca olumsuz olaya rağmen hiçbir zaman isyan etmemiş, her zaman metanetini korumuştur. Aynı Yakub peygamber gibi ataları İbrahim ve İshak peygamber de çektikleri onca sıkıntıya rağmen ahireti unutmadıkları için Allah kendilerini günahlardan arındırmış ve onları günahsızlık özelliği olan ismet sıfatıyla donatmıştır. Hz. Yakub peygamber de olduğu gibi onlar Allah katında seçkin ve iyiler arasında yer almışlardır. Hz. Yakub'un hayatının ayrıntılarına baktığımızda o hiçbir zaman dünya hayatının geçici zevklerini tatma arzusuyla yaşamamış, dinin ve ahlâkın buyruklarını yerine getirmekten uzaklaşmamış ve ahireti hatırlamada her zaman samimiyet göstermiştir.²¹⁴

*“Biz ona İshak'ı ve Yakub'u armağan ettik. Hepsini hidayete erdirdik. Daha önce Nûh'u da hidayete erdirmiştik. Zürriyetinden Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Hârûn'u da. İyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız.”*²¹⁵

*“Zekerîyya, Yahya, İsa ve İlyas'ı da doğru yola iletmiştik. Hepsi de iyilerden idi.”*²¹⁶

*“İsmail, Elyasa', Yunus ve Lût'u da hidayete erdirdik. Hepsini âlemlere üstün kıldık.”*²¹⁷

En'am suresinde Hz. İbrahim'in tevdit dinini hâkim kılma ve imanda hakikate ulaşma gayretinin bir ödülü olarak kendisine Hz. İshak ve Hz. Yakub'un armağan edilmesinden bahsedilmektedir. Söz konusu ayete göre Hz. Yakub gibi ayeti kerimede ismi zikredilen peygamberler Muhsin, iyilikte birbiriyle yarışan kullardır. Onlar bu ahlâkî vasıflarından dolayı âlemlere üstün kılınmışlardır.²¹⁸ *“Ona (İbrahim'e) İshak'ı ve fazladan da (torunu) Yakub'u verdik, her birini iyilerden*

²¹⁴ Hayreddin Karaman v.d., **a.g.e.**, C: 4, s. 585-586.

²¹⁵ En'am Suresi, 6/84.

²¹⁶ En'am Suresi, 6/85.

²¹⁷ En'am Suresi, 6/86.

²¹⁸ Karaman v.d., **a.g.e.**, C: 2, s. 435-436.

kıldık.”²¹⁹ Yine Enbiyâ suresinin ifadelerine göre de Hz. Yakub, Hz. İshak ve Hz. İbrahim iyi kullar arasında telakki edilmektedir.

2.4. israiloğullarının Filistin’den Mısır’a Göçü

Hz. Yusuf’un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasından sonra Yusuf’un bulunduğu kuyunun yakınlarına bir kervan gelmiş, sucularını suya göndermişlerdi. Kervanın sucusu kovasını kuyuya saldıgında Yusuf’u buldu. Onu Mısır vezirine köle olarak sattılar. Böylece Yusuf Mısır’a yerleşir ve orada büyür. Yusuf’a Allah tarafından rüyaları yorumlama özelliği, ilim ve hikmet verilmişti. Yusuf zamanla güzel görünüşlü bir genç haline gelmiş ve güzelliğiyle herkesin dikkatini çekmeye başlamıştı. Vezirin hanımı da Yusuf’a ilgi duymaya başlamış ve kendisinden murat almak istemişti ancak Yusuf Allah’tan korktuğu için onun bu teklifine karşılık veremeyeceğini belirterek oradan uzaklaştı. İstedigine ulaşamayan kadın Yusuf’a iftira ederek onun hapse atılmasına sebep oldu.

Hz. Yusuf hapisanedeki arkadaşlarının rüyalarını yorumluyor ve yorumladıkları gerçekleşiyordu. Mısır kralı bir gün rüyasında, yedi zayıf ineğin yedi besili ineği yediğini ve yedi yeşil başağın yanında yedi kuru başak gördüğünü söyledi. Kralın rüyasını kimse yorumlayamadı. Hapishaneden çıkan mahkûmlardan birisi krala Yusuf’un rüyaları yorumladığını haber verdi. Kralın görmüş olduğu rüyanın yorumu olarak Yusuf Mısır’da yedi yıl sürecek olan bolluk yıllarından sonra yedi yıl kıtlık olacağını, bolluk yıllarında kıtlık yıllarında kullanmak üzere yiyecek depolamalarını söyler. Yapmış olduğu bu rüya yorumu kralın beğenisini kazanır ve Yusuf zindandan çıkarak Mısır’a maliye bakanı olur. Bu arada Yusuf’a iftira edildiği de ortaya çıkmış ve Yusuf ahlaklı davranmanın ödülünü almıştır.

Hz. Yusuf kıtlık yılları için gerekli hazırlıkları yaparak yedi yıl süren bolluk yıllarında gıda topladı. Bolluk yıllarının ardından kıtlık başlamış her yerden kervanlar gıda satın almak için Mısır’a geliyordu. Uzun yıllar süren kıtlık Hz. Yakub ve ailesinin kaldığı Kenan bölgesini de etkilemiş, Yusuf’un ağabeyleri de erzak satın

²¹⁹ Enbiyâ Suresi, 21/ 72.

almak için Mısır'a gelerek Yusuf'la görüştüler. Yusuf ağabeylerini tanımış ancak onlar Yusuf'u tanımamışlardı.²²⁰ Ağabeyleri Yusuf'u kuyuya attıklarında o daha çocuk denecek yaşta olduğu için aradan geçen uzun yıllar Yusuf'un fiziki yapısında değişikliklere sebep olmuş ancak ağabeylerinde fazla bir değişiklik meydana gelmemişti. Yusuf kardeşlerine kim olduklarını sorduğunda onlar da Yakub peygamberin on iki oğlu olduklarını ancak bir kardeşlerini kırdı kurtun yediğini en küçük kardeşleri olan Bünyamin'in de babalarının yanında kaldıklarını söyledi.

Yusuf ağabeylerini misafir etti, onlara ikramlarda bulundu. Kardeşleri Yusuf'tan babalarının ihtiyarlığı sebebiyle küçük kardeşlerinin onun yanında kaldığını bu sebeple de tahıl almaya gelemediğini açıklayarak babaları ve kardeşleri için de tahıl istedi. Yusuf ağabeylerinin istedikleri yükleri hazırlatınca onlara şöyle dedi: *"Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ölçeği tam dolduruyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim. Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (zahire) bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın."*²²¹ Yusuf'un sözleri üzerine kardeşleri de ona bu isteğini yerine getireceklerini söylediler. Bünyamin'i getireceklerine dair kardeşlerinden kesin söz alan Yusuf parasızlık yüzünden gelememeleri gibi bir mazeretlerinin olmaması için emrinde bulunan görevlilerine kardeşlerinin ödedikleri zahire bedellerini erzaklarının içine koymalarını emreder.

Yakub'un yanına giden oğulları kardeşleri Bünyamin'i Mısır'a götürmedikleri müddetçe kendilerine artık ezrak verilmeyeceğini babalarına anlatmaya çalışırlar. Bunun üzerine Yakub oğullarına: *"Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir."*²²² dedi. Daha sonra evlatları yüklerini açtıklarında ödedikleri bedelin geri verildiğini görünce ezrak için tekrar Mısır'a gitme istekleri daha da arttı. Ağabeyleri küçük kardeşleri Bünyamin'i koruyacaklarına dair söz vererek kendileriyle gelmesi konusunda babalarına biraz daha ısrar ettiler. Rivayetlere göre Hz. Yusuf erzak almaya gelenlere kişi başı bir

²²⁰ Yusuf Suresi, 12/58., ayrıca bk. Yusuf Suresi, 12/15.

²²¹ Yusuf Suresi, 12/59-60.

²²² Yusuf Suresi, 12/64.

deve yükünden fazla erzak vermiyordu, kardeşlerine de on deve yükü erzak vermiş, on birinciye ise Bünyamin'i getirmeleri koşuluyla vereceğini söylemişti.²²³

Evlatlarının Bünyamin'i Mısır'a götürme konusunda yapmış oldukları baskı sonucunda Yakub onlara şöyle cevap verdi: *"Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermeyeceğim."*²²⁴ Hepsi Yakub'a kesin olarak Bünyamin'i koruyacaklarına dair söz verince onlara: *"Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben ona tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız ona tevekkül etsinler."*²²⁵ dedi.

Tefsirciler tarafından Yakub'un oğullarına ayrı ayrı kapılardan girmelerini emretmesi farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu farklı yorumlardan ilki, oğulları gösterişli ve güzel giyinimli oldukları için Yakub onlara göz değeceğinden korktuğu için ayrı ayrı kapılardan girmelerini söylemiştir. Göz değmesi olayının doğru olup olmadığı tefsirciler tarafından tartışılmış olmakla birlikte, Peygamberimizin torunları olan Hasan ve Hüseyin'i göz değmesinden koruması için Allah'a dua ettiği rivayetler arasındadır.²²⁶

Kardeşleri Bünyamin'i de yanlarına alarak Mısır'a giden kardeşlerine Yusuf güzel bir ziyafet verdirdi. Yusuf Bünyamin dışındaki kardeşlerini masaya ikişer ikişer oturturdu ancak Bünyamin tek kaldı. Bünyamin'in bu duruma üzülmeye üzerine Yusuf onu kendi sofrasına oturttu. Yemek bittikten sonra yine ikişerli şekilde kardeşlerini evlere misafir verdi. Bünyamin yine tek kalmıştı, bu yüzden Yusuf onu kendi evinde gece misafir etti. Ona ölen kardeşinin yerine kendisini kardeş olarak kabul eder misin diye sorduğunda Bünyamin ona: *"Senin gibi bir kardeşi kim bulabilir?; fakat sen babam Yakub ile annem Rahel'den doğmadın."* diye cevap

²²³ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s. 245.

²²⁴ Yusuf Suresi, 12/66.

²²⁵ Yusuf Suresi, 12/67.

²²⁶ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s.245.

verince Yusuf ağlayarak kardeşine onun öz kardeşi Yusuf olduğunu açıkladı. (Râzî, XVIII, 177.)²²⁷

Ertesi gün olduğunda Yusuf'un kardeşleri erzaklarla birle yola çıkmak üzereyken Yusuf kralın su kabını Bünyamin'in yükü içine koydu. Yusuf'un amacı kardeşinin yanında kalmasını sağlamaktı. Müfessirlerin yorumuna göre bu planı Yusuf ve kardeşi Bünyamin birlikte hazırlamış, kardeşlerini suçlayabilmek için de yüklerini kardeşlerine de görevlilerle birlikte hazırlatmıştı.²²⁸

Görevliler yola çıkmak için hazırlanan Yusuf'un kardeşlerinin kervanına seslenerek kralın kaybolan su kabını aradıklarını ve onların hırsız olduğunu söylediler. Kardeşleri de hırsız olmadıklarını ve ülkeye fesat çıkarmak amacıyla gelmedikleri açıklamasını yaptılar. Ancak görevliler aradıklarında kralın su kabını Bünyamin'in yükünün içinde buldular. Mısır kanunlarında hırsıza sopa ile vurulup çaldığı malın iki katı ödettirilirdi. Hz. Yakub'un kanunlarına göre ise hırsız çaldığı malın karşılığında mal sahibine hizmet etmek zorundaydı (Beydâvî). Hz. Yusuf da bu kanundan yararlanarak Bünyamin'i alıkoydu. Yusuf planını uygularken dikkat çekmemek için önce üvey kardeşlerinden arama yapmaya başlamıştı. Sıra Bünyamin'in yüküne geldiğinde kralın su kabı ondan çıkmıştı bunun üzerine Bünyamin Mısır'da esir olarak alıkonuldu.²²⁹

Kardeşleri Bünyamin'in su kabını çalmasının anlaşılması üzerine Yusuf'a: “*Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı.*”²³⁰ diye söylenerek Bünyamin'in öz kardeşine yani Yusuf'a hırsız muamelesi yapmışlardır. Rivayete göre Yakub'un kız kardeşi yani Yusuf'un halası onu çok sevdiği için yanında kalmasını istedi ancak Yakub buna izin vermeyince halası, atası İbrahim'den kalan kuşağını Yusuf'un beline bağladı. Sonra kuşağın kaybolduğunu söyledi ve kuşak da Yusuf'un belinden çıkınca kanun gereği Yusuf halasının yanında alıkonuldu. İşte ayeti kerimenin behsettiği kardeşlerinin Yusuf hakkında da hırsızlık yaptığı muamelesinde

²²⁷ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s.248.

²²⁸ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s.248.

²²⁹ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s. 248-249.

²³⁰ Yusuf Suresi,12/77.

bulunduklarıdır. Şevkânî uydurma olarak nitelendirdiği bu rivayeti bildirdikten sonra Kurtubî'nin yorumunu tercih etmiştir. Buna göre Yusuf'un ağabeyleri daha önce kuşağın çalınması olayında olduğu gibi yalan söylemiş ve iftirada bulunmuşlardır.²³¹

Yusuf suresi 77. ayet-i kerimeye atfen Katâde'den rivayet buyrulduğu üzere Said b. Cübeyr der ki: “Hz. Yusuf'un çocukluğunda, annesinin telkinleri ve öğretmesiyle anne tarafında dedenin putunu çalıp kırarak pisliğe atmıştı.”²³²

Yusuf'un yaptığı plandan bi haber olan ağabeyleri ona: “*Ey Aziz! Gerçekten onun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizden birini alıkoy. Şüphesiz biz senin iyiliksever biri olduğunu görüyoruz.*”²³³ dedikleri zaman, Yusuf onlara suçlunun yerine başkasının cezalandırılmayacağını söyledi.

Bünyamin'in bırakılmasından ümitlerini kesen kardeşleri bir araya gelip konuştuklarında kardeşler arasında en büyük olan onlara: “*Babanızın Allah adına sizden söz aldığını, daha önce de Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır. Siz babanıza dönün ve deyin ki: Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik. Bulunduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da sor. Şüphesiz biz doğru söyleyenleriz.*”²³⁴ dedi.

Kardeşler arasında en büyük olandan maksat yaş olarak büyük olan “Ruben” mi yoksa akıl olarak üstün olan “Şem’un (Şimeon)” mu olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Taberî rivayetlerinde “Ruben”in kastedildiğini bildiren görüşün daha doğru olduğu kanaatindedir.²³⁵

²³¹ Hayreddin Karaman v.d., **a.g.e.**, C: 3, s.249.

²³² <http://feyzulfurkan.com/sureler/yusuf-suresi/> (07.09.2018)

²³³ Yusuf Suresi, 12/78.

²³⁴ Yusuf Suresi, 12/80-82.

²³⁵ Hayreddin Karaman v.d., **a.g.e.**, C: 3, s.251.

H.z.Yakub'un çocukları arasında en büyükleri olan "Ruben", Bünyamin ile ilgili babalarına verdikleri sözü, daha önce de H.z. Yusuf'a yaptıklarını onlara hatırlatmış ve o kardeşleri Yusuf'u öldürmek istediklerinde onun kuyuya atılma fikrini sunmuş ve Yusuf'u ölümden kurtarmıştı. (ayet 10; Taberî, XII, 155-156).²³⁶

Oğulları Ruben ve Bünyamin'i Mısır'da bıraktıktan sonra Yakub'un yanına gittiler ve onlara başlarından geçenleri anlattılar. Anlatılanlar üzerine Yakub onlara: *"Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."*²³⁷ dedi. Duyduğu bu üzüntülü olay üzerine Yakub'un Yusuf'a olan hasreti yeniden depreşti ve üzüntüden gözlerine perde indi. Yakub'un başına gelen bu olay iki farklı şekilde açıklanmaktadır. Birincisi, müfessirlere göre gözüne perde inmesinden kasıt "Üzüntüden ve ağlamaktan dolayı gözünün kapanmasıdır." Uzmanlar tarafından üzüntüden gözde katarakt oluştuğu ve daha sonra yaşanan bir şok ile bunun düzelebileceği belirtilmiştir. Keza Yusuf suresi 96. ayette belirtildiği üzere: *"Müjdecî gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi."* Cümlesi bunun en güzel örneğidir. Bu konuda rivayet edilen ikinci görüşe göre göze perde inmesinden maksat gözün yaşa boğulması, açılması ise ağlamanın sona ermesidir. Bu ikinci görüşe Râzî de katılmaktadır. (XVIII, 195)²³⁸

Yusuf hasretinin tekrar pekişmesi sonucu Yakub'un gözlerine perde inmesi üzerine oğulları ona: *"Allah'a andolsun ki, sen Yusufum! diye diye sonunda ya hasta olacaksın ya da büsbütün helâk olacaksın!"*²³⁹ dediler. Yakub'un bildiği ise Allah'ın imtihanına sabrederse selâmete ulaşacağından ümidini kesmemesidir. Yusuf'a kavuşmaktan ümidini kesmeyen Yakub onu ve kardeşini bulmaları için oğullarına tekrar Mısır'a erzak almak için gitmelerini söyler.

H.z. Yakub'un ısrar etmesi üzerine oğulları hem erzak almak hem de Yusuf'u aramak için üçüncü kez Mısır'a gittiler. Yusuf'un huzuruna çıktıklarında erzak almak için

²³⁶ Hayreddin Karaman v.d., a.y., C: 3, s. 251.

²³⁷ Yusuf Suresi, 12/ 83.

²³⁸ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s.252.

²³⁹ Yusuf Suresi, 12/ 85.

tekrar geldiklerini söylediklerinde Yusuf artık kendisini tanıtmanın zamanı geldiğini düşünerek onlara : “Siz (henüz) cahil kimseler iken Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?”²⁴⁰ dedi. Bunun üzerine kardeşleri ona Yusuf olup olmadıklarını sorduklarında artık Yusuf gerçek kimliğini açıkladı ve : “(Evet) ben Yusuf’um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü, kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez”²⁴¹ dedi. Böylece Yusuf kuyuya atıldığı zaman kendisine vahyedilen gerçekleşmiş oldu.²⁴²

Yusuf’un gerçek kimliğini öğrenen ağabeyleri yaptıkları hatayı itiraf edip kendisinden özür dileyince Yusuf da onları affetme büyüklüğünü gösterdi. Kardeşlerinin Yusuf’a duyduğu kıskançlıkları onun yükselmesine engel olamamıştır. Sonunda onlar yaptıkları hatanın farkına varıp Yusuf’un üstünlüğünü itiraf etmişlerdir. İnsanların bir kimseye duyduğu kıskançlık Allah’ın o kişi için takdir ettiği nimeti engelleyemez. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) de duasında şöyle demiştir: “Allahım! Senin verdiğine engel olacak yoktur. Senin engel olduğunu da verecek yoktur” (Buhârî, “Ezân”, 155)²⁴³

Ağabeyleri Yusuf’a babalarının kendisinin hasretinden gözlerine perde düştüğünü anlatınca Yusuf onlara kendi gömleğini vererek, onu babalarına götürmelerini ve böylece gözlerinin şifa bulacağını söylemelerini istemiştir.²⁴⁴

Yakub’un gözlerine perde inme olayı yukarıda da belirttiğimiz gibi bir hastalık olarak anlaşılrsa da, gözlerinin açılması olayı bir mucizedir. İslam akaidinde de Yakub’un, oğlu Yusuf’un gömleğini kör olan gözüne sürmesi sonucu gözlerinin açılması olayı mucizeler arasında telakki edilmektedir.²⁴⁵ Başka bir yoruma göre ise, Yakub’un gözlerine perde inmesi Yusuf’a duyduğu hasretten kaynaklı psikolojik sıkıntılarla açıklanmaktadır. Yakub’un oğlunun yaşadığı haberini duyması sonucu psikolojik olarak rahatlaması onun gözlerinin açıklamasını sağlamıştır. Yine Yusuf

²⁴⁰ Yusuf Suresi,12/ 89.

²⁴¹ Yusuf Suresi,12/ 90.

²⁴² Yusuf Suresi,12/ 15.

²⁴³ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s.254.

²⁴⁴ Hayreddin Karaman v.d., a.y., C: 3, s.254.

²⁴⁵ Yusuf Suresi,12/92-96.

da babasının sürekli üzüntü ve yaşadığı stres sonucu gözlerinin görme duyusunun zayıfladığını anlamış ve gözlerinin açılması için gömleğini babasına göndermiştir. (Râzî, XVIII, 206).²⁴⁶

Kardeşleri Hz. Yusuf'un gömleğini babalarına getirmek üzere Mısır'dan ayrılarak Kenan'a doğru yola çıktıklarında Yakub'un oğlunun gömleğinin kokusunu hissetmesiyle yanındakilere: “*Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yusuf'un kokusunu alıyorum.*”²⁴⁷ demesi müfessirler tarafından mucize olarak açıklamışlar. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır bu konu hakkında şöyle der: “Hangi şekilde olursa olsun, bu olayın hârikulâde ilâhî bir tervih (kokuyu hissettirme) olduğunda hiç şüphe yoktur.”

Yusuf suresi 94. ayeti kerime bizlere mucizevi bir olayı açıklamakla birlikte bugünkü teolojik gelişme açısından da ilhamlar vermektedir. Kafile Yusuf'un gömleğiyle birlikte Kenan'a gitmek üzere yola çıkar çıkmaz Yusuf'un kokusu Yakub'a ulaşmıştır. Ses naklinden daha ince bir kanun ile koku kuvvetinin nakledilmesi dahi elektrik akımından yararlanmak suretiyle mümkün olabilmektedir. Gerçi Yakub'un Yusuf'un kokusunu çok uzaklardan daha Mısır'dan çıktıkları andan itibaren duyması “fennî” bir olaydan ziyade mucizevidir. Ayeti kerimenin ifadesinden çıkan anlam ise, Yusuf'un kokusunun rüzgâr içinde duyulmuş olabileceğidir. Gerek Hz. Yusuf'un ve gerekse Hz. Yakub'un peygamber olmalarından dolayı olat tamamiyle bir mucizeden ibarettir.²⁴⁸

Yakub'un oğlunun kokusunu duyduğunu söylemesi üzerine yanındakiler onun şaşırması olabileceğini düşündüler. Ancak Yusuf'un yaşadığına dair malumat getiren müjdecî geldiğinde, gömleği yüzüne sürmesiyle birlikte Yakub'un gözleri açıldı. Bu olay üzerine kendisine inanmayanlara Yakub şöyle dedi: “*Ben size, Allah tarafından,*

²⁴⁶ Hayreddin Karaman v.d., a.y., C: 3, s.254.

²⁴⁷ Yusuf Suresi,12/94.

²⁴⁸ Hayreddin Karaman v.d., a.g.e., C: 3, s.256.

sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi? ”²⁴⁹ ayeti kerime bizlere gösteriyor ki Hz. Yakub son derece basiret sahibi bir kuldur.

Yakub’un oğulları suçlarını itiraf ederek babalarından hatalarını bağışlamasını istediler. Ancak Yakub’un oğullarına karşı kırgınlığı büyüktü, kendisi hemen affettiğini söylemekle birlikte Allah’ın onları affetmesi için hemen duaya yanaşmadı, duasını bir süre erteledi.²⁵⁰

Hz. Yakub yakınlarıyla birlikte Kenan diyarından ayrılarak Yusuf’un yanına gitmek üzere yola çıktı. Bazı rivayetlere göre Yakub ve ailesinin Mısır’a doğru yola çıktığı haberini duyan Hz. Yusuf ve Mısır hükümdarı onları kalabalık bir toplulukla karşıladı. (Râzî, XVIII, 210-211).²⁵¹

Yakub ve ailesi Yusuf’un yanına vardıklarında, Yusuf ana babasını bağrına bastı. Yusuf’un ayeti kerimede bahsedilen annesi, teyzesidir, çünkü Yakub ve ailesi Mısır’a gitmeden önce Yusuf’un öz annesi vefat etmişti (Beydâvî).²⁵² Daha sonra Yusuf anne ve babasını tahtın üzerine çıkardı ve hepsi Yusuf’un önünde saygıyla eğildiler. Yusuf babasına: *“Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim beni zindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*²⁵³ dedi. Ayeti kerimede geçen *“İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur.”* İfadesinden Kurtubî Yusuf’un gördüğü bu rüyanın kırk yıl önce gerçekleştiğini belirtmektedir. (Kurtubî, IX, 29)²⁵⁴ Ayetin devamında belirtilen Yakub ve ailesinin Yusuf’un önünde eğilmesi konusunda da farklı rivayetler mevcuttur. Bunlardan ilkinde göre, onlar Hz. Yusuf’a karşı duydukları saygıdan yere kapanmışlardır. Yusuf suresi 4. ayet bu hadiseyi

²⁴⁹ Yusuf Suresi,12/96.

²⁵⁰ Hayreddin Karaman v.d., **a.g.e.**, C: 3, s.257.

²⁵¹ Hayreddin Karaman v.d., **a.g.e.**, C: 3, s.258.

²⁵² <http://feyzulfurkan.com/sureler/yusuf-suresi/> (07.09.2018)

²⁵³ Yusuf Suresi,12/100.

²⁵⁴ <http://feyzulfurkan.com/sureler/yusuf-suresi/> (07.09.2018)

destekler niteliktedir. Bu konuda beyan edilen ikinci görüşe göre ise, Yusuf'a kavuştuklarından dolayı onlar Allah'a şükretmişlerdir.²⁵⁵

Hz. Yusuf bir tevazu örneği sergileyerek sahip olduğu ihtişamın kendisine Allah tarafından bahşedildiğini ifade etmiştir. Zor durumda olan kardeşleri kendisine sığındığında onlardan intikam almayı düşünmemiş, yaptıkları hataları yüzlerine vurmamıştır ve onları affetme büyüklüğünü göstermiştir. Kenan'dan ayrılan Hz. Yakub ve ailesi bundan böyle artık Mısır'da hayatlarını devam ettirmişlerdir.

²⁵⁵ Hayreddin Karaman v.d., a.y., C: 3, s.258.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES VE KURAN-I KERİM İN HZ. YAKUB'UN ELE ALINIŞ BAKIMINDAN KARŞILAŞIRILMASI

3.1. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Yakub

Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim karşılaştırıldığında Hz. Yakub'u tasvîr etme biçimlerinin oldukça farklı olduğu görülmüştür.

Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Yakub (a.s)'ın hayatı anlatılırken kronolojik bir sıralama ile tarihî olaylarda geçen kişiler, yaşanan zaman ve mekân ayrıntılara inilerek detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Kur'an-ı Kerim'e bakıldığında ise Hz. Yakub'un anlatıldığı ayetler yukarıda sözü geçen zamana ve mekâna dair verilen bilgilerde aşırı ayrıntıya girilmemiştir. Kronolojik bir sıranın olmamasının yanı sıra, kullandığı metot ise çeşitlilik arz etmektedir. Çeşitliliğin sebebi ise insanların kavrama yetilerinin birbirinden farklılık arz etmesidir. Kur'an-ı Kerim İslam inancına göre muhtelif yöntemlerle hemen her kesime hitab etme imkânı elinde olan, içerisinde derinlikler ve incelikler taşıyan bir Kutsal Kitaptır. İslam inancına göre O, hiçbir zaman değişikliğe uğratılmamış ve uğratılamayacak olan, asırlardır süregelen bir Allah kelmadır.

Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Yakub'un kardeşi, eşleri, çocukları, çocukluğu, annesinin adı, şekil-şemai, doğumu, ölümü ve yaşadığı türlü türlü hadiseler yer verilirken; Kur'an-ı Kerim'de bu ayrıntılara yer verilmeden; Hz. Yakub ile ilgili Hz. İbrahim'in oğlu olan Hz. İshak'ın oğlu oluşundan, nesebinden, sabredenler içerisinde yer aldığından, oğlu Yusuf'a olan hasretinden, imtihanla geçen sürecinden ve her an Allah'a sığınan bir kul oluşundan bahsedilmektedir. Tüm bunlara ek olarak İslami kaynaklarda Hz. Yakub'un soyu, şekil- şemai, çocuklarının isimleri, yaşı ve ölümü gibi bilgilere Kitâb-ı Mukaddes'te yer verildiği kadar söz edilmediği gözlenmiştir.

Bunların içeriği hususunda ise genel olarak Kitab-ı Mukaddes ve İslami kaynakların Hz. Yakub'un şekil- şemaili, soyu, kardeşleri, evlatları hakkındaki bilgilerin küçük nüanslar haricinde birbirine benzer olduğunu söylemek mümkündür.

3.1.1. Yâkub (a.s)'ın Nesebi

Kur'an-ı Kerim, Hz. Yakub'un soyundan ayrıntılı bir biçimde bahsetmekle birlikte bazı özel bilgilere de yer vermektedir. Bunlardan hareketle Hz. Yakub, Nuh (a.s)'ın nesebine dayandırılan bir peygamber olarak tasvîr edilmektedir. Bu olguyu ise Kur'an-ı Kerim'deki Nisâ Suresi, 4/163 ayetinden bilmekteyiz:

‘‘Biz Nuh’a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, (Resulüm!) şüphesiz sana da vahyettik. Nitekim İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, torunlarına, İsa’ya Eyyüb’e, Yunus’a, Harun ve Süleyman’a da vahyetmiş, Davud’a da Zebur’u vermiştik.’’Nisâ Suresi, 4/163

Nisâ suresi 163. ayeti kerimeye göre Yakub peygamberin soy silsilesi Hz. Nuh'dan başlayarak Hz. İbrahim ve Hz. İshak peygamberler aracılığıyla kendisine ulaşmaktadır. Ayete göre Hz. Yakub, İshak peygamberin oğlu, İbrahim peygamberin ise torunudur. İlgili ayete baktığımız zaman:

‘‘Biz O’na İshak ve Yakub’u da armağan ettik...’’(Enam Suresi, 6/84). ‘‘O esnada (İbrahim’in) hanımı ayakta idi ve (bu sözleri duyunca) güldü. Ona da İshak’ı, İshak’ın ardından da Yakub’u müjdeledik.’’(Hud Suresi, 11/71).

Yine Kur'an'da, Yakub Peygamber sonrası ‘‘silsile’’, dedesi İbrahim Peygambere izafeten şu şekilde açıklanmıştır:

‘‘...(İbrahim’in) O'nun soyundan, Eyyub’u, Yusuf’u, Musa’yı ve Harun’u...’’ (Enam Suresi, 6/84).

Yukarıdaki ayette geçtiği üzere Hz. Yakub sonrasında silsile; ‘‘Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. Eyyub’’ şeklinde sıralanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yakub (a.s)'ın suyu hakkında sözü geçen bilgilere dair önemli bulduğumuz bir noktanın altını çizmekte yarar olduğunu düşünmekteyiz. Kur'an-ı Kerim'de verilen soy silsilesinde Hz. Yakub (a.s)'ın soyunun akidevî özelliği, etnik yapısına nazaran daha fazla ön plana çıkarılmıştır. Böylelikle Hz. Yakub'un hem kendisinin hem de aslından ve furûundan gelen İslam peygamberlerinin getirmiş olduğu buyrukların temelinde “İslam”, bir diğer ifadeyle “tevhîd” inancına dikkat çekildiği görülmüştür.

Kur'an'ı Kerim'in soya yaptığı bu atıfla Hz. Peygamberden önceki peygamberlerin getirdiği inanç temasına dikkat çekilmiştir. Ayrıca Kur'an'ı Kerim'in nâzil olduğu vasatta o dönemde yaşayan Yahudilerde görülen olumsuz ırkî-dini bakışın kırılmak istenmesinin yanında, Hz. Muhammed (s.a.v)'e ve onun getirdiği vahye temayül edilmesi isteği yatmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda Kur'an-ı Kerim, Hz. Yakub'un hayatını ele alırken, Ehl-i Kitâb ile ortak bir noktada buluşulmasını temin etmeye çalışmaktadır. Aşağıdaki ayetler bu durumu açıklar:

“Yoksa siz, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve esbâtın Yahudi, yahut Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?...” (Bakara Suresi, 2/140)

“Yoksa Yakub'a ölüm geldiği zaman siz orada mı idiniz? O zaman (Yakub) oğullarına: Benden sonra kime kulluk edeceksiniz? Demişti. Onlar: Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz; biz ancak O'na teslim olmuşuzdur, dediler.” (Âl'i İmran Suresi, 3/84)

Kur'an, Yakub peygamberin nesebini verirken “İsrailoğulları” ve “Yahudi” isimlendirmesi yapmaktadır. Ancak bu yapı etnik bir temadan ziyade süreç içerisinde dini bir muhtevaya evrilmiştir. Dolayısıyla Kur'an da “İsrailoğulları” veya “Yahudi” olarak adlandırılan bu oluşumdan ile İslamî bir kisveyi kastetmektedir.

Kur'an zamanla oluşan “Yahudi ve Hristiyan” dini ayırımına temas ederek peygamberler arasındaki ayırımın yanlışlığını belirtmektedir. Kur'an'da bütün peygamberlerin “İslam” üzere olduğu anlayışı vurgulanmaktadır. Önemli olan “etnik

ve dinci ayrıştırıcılık” değil peygamberler ve onlara uyan insanlardaki “Allah’a kulluk ilkesi” yani “İslam çizgisi”dir.

Hız. Yakub’un soyuna dair dikkat çeken bir diğerkonu ise onun nesebi hakkında Kur’an’da anlatılan bilgiler ile Tevrat’taki bilgilerin birbirleriyle örtüşmesidir.

Kaynaklardan anlaşıldığı üzere, Hız. Yakub, Hız. İbrahim’in oğlu olan Hız. İshak’ın oğludur. Her iki kutsal kitapta da bu şekilde anlatılır. Lakin Kur’an-ı Kerim, Hız. Yakub’un soy ağacı konusunda Kitab-ı Mukaddes kadar ayrıntılı bilgilere yer vermez. Kitab-ı Mukaddes’ten derlediğimiz bilgilere göre Hız. Yakub’un soyu ve şeceresi şu şekildedir: “Atası, Hız. İbrahim’dir. Babası Hız. İshak’tır. Esav adında bir ikiz kardeşi vardır. Lea, Rahel, Bila ve Zilpa adında eşleri vardır. Yusuf ve Bünyemin Rahel’den doğan çocuklarıdır. Diğer çocukları ise: Levi, Reuben, Şimon, Aşer, Dina, Zevulun, İssakar, Naftali, Gad, Dan, Yahuda’dır. Dina hariç diğer evlatları oğlandır.”²⁵⁶

3.1.2. Hız. Yakub’un Şeceresi

Hız. Yakub’un soyu ve oğullarının sayısı hakkındaki bilgiler Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim ile örtüşür.

Hız. İshak, Hız. Yakub’un babasıdır; Hız. İshak’ın babası da Hız. İbrahim’dir.²⁵⁷ Hız. Yakub’un on iki oğlu vardı.²⁵⁸ Kitab-ı Mukaddes’te yer alan ayrıntılı mâlûmata göre, Hazreti Yakub’un babası Hız. İshak çok yaşlanmıştı ve artık gözleri görmüyordu. Hız. İshak, peygamberin kendisinden sonra büyük oğlu Esav’ın olmasını istiyordu. Fakat Esav’ın ikiz kardeşi Yakub, babası İshak’ın gözünün görmeyişini fırsat bildi ve peygamberliği hile ile babasının elinden almıştır. Bundan dolayı kardeşi Esav’ın kendisine düşman olmasından korkup²⁵⁹ ; dayısının bulunduğu yere kaçmıştır. Yakub dayısına bir müddet yapmış olduğu hizmetler karşılığında dayısının kızları olan Rahel ve Lea ile evlenmiş, daha sonra iki kişiyi daha kendine cariye yapmıştır. Bu

²⁵⁶ Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış

²⁵⁷ Yusuf Suresi, 12 /6,38.

²⁵⁸ Yusuf Suresi, 12/4.

²⁵⁹ Yaratılış, 27/1-46.

şekilde dört eşinden oniki erkek evladı olmuştu. Yusuf ve Bünyamin Hz. Yakub'un Rahel'den en son doğan oğulları idi. En küçüğü ise Bünyamin'dir.

Hz.Yâkub, babası Hz. İshak'ın ölüm haberini alınca sürüleri ve ailesi ile birlikte Kenan iline gitmiş, oraya yerleşmişlerdi.²⁶⁰ Ve Hz. Yakub da peygamberlik görevini orada devam ettiriyordu.

Hz. Yâkub'un yaşamış olduğu bölge, oniki oğlunun ve eşlerinin adları gibi bilgileri detaylı olarak işleyen tarih kitapları olmadığından dolayı başvurulacak tek kaynağın Kitâb-ı Mukaddes olduğu görülmektedir. Lâkin Kitab-ı Mukaddes'in Hz. Yakub'un peygamber oluşunu anlatış biçimi Kur'an-ı Kerim'le son derece çelişki içerisindedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'e göre peygamberlik vasfı bir diğer peygamber tarafından değil, yalnızca Allah tarafından verilir.²⁶¹ Bununla beraber; hiçbir peygamberin gayr-i meşru bir şekilde bir diğerinin hakkını gaspetmesi de aklen mümkün olmayıp peygamberlik ruhuna yakışmamaktadır.²⁶²

Bu anlayış Yahudilik ile İslam arasındaki en temel farktır. Yahudi kutsal kitabında gerek Yakub gerekse diğer peygamberler hakkında iftiraya varan yaklaşım islam açısından kabul edilemezdir.

3.2. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'in Hz. Yusuf'a Bakışı ve Hz. Yakub'un Yusuf Kıssası'ndaki Yeri

Hz. Yakub'un hayatını en kapsamlı olarak ele alan Kur'an-ı Kerim'de geçen Yusuf Suresi üzerinden ve Yusuf Kıssası'nın Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan kısımlarıyla mukayese etmenin bizlere Hz. Yakub ile ilgili en kapsamlı bilgileri vereceğini düşünmekteyiz.

Yusuf Kıssası, hem Kur'an-ı Kerim'de hem de Kitab-ı Mukaddes'in bölümlerinden biri olan Tekvin'de "Yaratılış" kısmında anlatılmaktadır. Bu kıssanın mukayesesi

²⁶⁰ Yaratılış, 36/1.

²⁶¹ Bakara Suresi, 2/90; Zuhuf Suresi, 43/32.

²⁶² Âl'i İmran Suresi, 3/5-11.

sonucu vermek istediğimiz ilk bilgi; üslup, verilmek istenen mesaj ve kıssada anlatılanların yer yer farklılıklarıdır. Kitab-ı Mukaddes'in Kur'an-ı Kerim ile kıyasla üslubu çok farklıdır. Ahlak unsuruna ters düşen cümleler bulunur. Ama Kur'an-ı Kerim öz bilgi verir. İnce ayrıntılara girmeden; ince, düşündürücü, ibret verici, derin anlamlar barındıran bir yaklaşım ihtiva eder.

3.2.1. Yusuf (a.s.)'ın Rüyası

Hz. Yakub'un oniki erkek çocuğu vardı. Hz. Yâkub, oğlu Yusuf'u diğer kardeşlerine nazaran daha çok seviyordu. Hz. Yakub'un Yusuf'tan büyük olan evlatları, babalarının Yusuf'a duyduğu büyük muhabbetin idrakinde olduklarından dolayı Hz. Yusuf'a karşı kıskançlık duyuyorlardı. Kıskançlık duygusunun yanı sıra nefret de ediyorlardı. Yusuf bir gün gördüğü rüyayı babasına anlarmıştı. Söz konusu hâdiseyi şu ayetlerle haber verilir:

“Hani bir zaman Yusuf babasına: Babacığım, inan ki ben (rüyamda) on bir yıldızla, güneş ve ayı gördüm, hem de onlar bana secde ediyorlardı. demişti.” (Yusuf Sûresi, 12/4)

“(Babası Yakub) dedi ki: Ey yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar (şeytana uyup sana kötülük ederler). Çünkü şeytan insan için apaçık bir düşmandır.” (Yusuf Suresi, 12/5)

“Rabbin seni böylece (rüyandaki gibi) seçecek, sözlerin/rüyaların çözüm ve yorumundan sana (bir şeyler) öğretecek; sana da, Yakub'un aile efradına da (tevbeleri neticesinde) nimetini, tıpkı daha önce ataların İbrahim ve İshak'a tamamladığı gibi tamamlayacak (seni peygamber yapacak)tır. Rabbin hakkıyla bilen, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Yusuf Sûresi, 12/6)

Kur'an-ı Kerim'de buraya kadar anlatılanlarla, Kitab-ı Mukaddes'te anlatılanlar arasında bir kısım farklılıklar vardır. Kitab-ı Mukaddes'e göre Yusuf iki rüya görmüştür.

Yusuf gördüğü ilk rüyada kardeşleriyle birlikte bir tarlada ekin destelerken kendi yaptığı destelerinin ayakta durduğunu, kardeşlerinin destelerinin ise ona doğru eğildiğini görmüştü. Yusuf gördüğü rüyayı kardeşlerine anlattığında onlar bu rüyanın yorumu olarak Yusuf'un kendilerine nispetle üstün olacağı şeklinde yorumlamışlardı. Yusuf'un görmüş olduğu ikinci rüya ise Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen rüyadır. Ancak Kitab-ı Mukaddes'te Yusuf'un gördüğü bu rüyayı hem babasına hem de kardeşlerine anlattığından bahsedilmekte ve Yakub'un oğlunun anlattığı bu rüyayı dinledikten sonra Yusuf'a kızarak, "Ben, anan ve kardeşlerin sana eğilecek miyiz?" şeklinde karşı bir tavır sergilediği ifade edilmektedir".²⁶³

Görüldüğü üzere Kitab-ı Mukaddes'teki üslup ile Kur'an-ı Kerim'deki üslup çok farklıdır. Kitab-ı Mukaddes bizlere birçok bilgi sunmakta olup üslup ve anlatış bakımından Yahudi karakteri hakkında ipuçları verir. Kutsal kitapların da onların tarihleri, kültür ve gelenekleri, mizaçları hakkında pek çok bilgi bulmak mümkündür. Aslında bütün bunlar, birçok Yahudi filozof, düşünür ve âlimin de itiraf ve ifade ettikleri üzere, Kutsal kitaplarının şu haliyle tam bir vahiy mahsülü olmadığı gerçeğini göstermektedir. Zira bu kitabın muhtevasında, Yahudilerin binlerce yıllık serüvenleri içerisinde teşekkül eden gelenek, tarih ve kültürlerinin büyük etkisini görmek mümkündür. Elbette bizim konumuz kutsal kitapların sıhhat derecesini tartışmak değildir. Bizim yapmaya çalıştığımız şey, bu konu etrafında iki kutsal kitabın muhtevasını tartışmak ve değerlendirmeye çalışmaktır. Zira gerek bu konuda ve gerekse diğer konularda olaylara aynı pencereden bakmasını beklemek de doğru olmaz.

3.2.2. Yusuf'un Kayboluşu ve Hz. Yakub'un İmtihanla Geçen Süreci

Yusuf'un büyük kardeşleri, babalarının sadece kendileriyle ilgilenmesini isteyip bu sebeple Yusuf'u öldürmek için plan kurarlar. Onu koyun otlattıkları bir kıra, eğlendirip oynatmak; biraz da çobanlığı öğretmek bahanesiyle götürmek isterler. Yakub, Yusuf'u kurtların yiyeceğinden korkar ve biricik oğlunun gitmesine razı olmaz. Lâkin kardeşleri Yusuf'u koruyacaklarına dair garanti vererek babalarını ikna

²⁶³ Kadir Polater, "Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Yusuf Kısası", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2007, sayı:3, sayfa:14-15.

ederler. Yakub, bu işe pek razı olmasa da Yusuf'u onlarla kıra gönderir. Kıra gittiklerinde Yusuf'un kardeşleri, hain planlarını harekete geçirmeye başlarlar. Kur'an'ın anlatımına göre kardeşlerinden biri; *"Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun derinliklerine atın. Böyle yaparsanız yolculardan biri onu bulup alır."*²⁶⁴ Sonra aralarında anlaştıkları gibi Yusuf'u kuyuya attılar. Gömleğini bir hayvanın kanına bulayıp, ağlama numaralarıyla ellerinde getirdikleri Yusuf'un kanlı gömleğini karanlık çökünce babaları Yakub'a gidip *"Kardeşimizi kurt yedi"*²⁶⁵ dediler.

Kitab-ı Mukaddes'te hikâye edildiğine göre Yakub oğlu Yusuf'u abilerinin yanına sürüyü kolağan etsin diye kıra yollamış; Yusuf da kardeşlerini bulmuştur. Kardeşleri, Yusuf'un yalnız bir şekilde gelişini fırsat bilerek hemen orada bir plan kurup onu kuyuya atmışlardır.²⁶⁶

Kanaatimizce burada tartışılması gereken konu, Hz. Yusuf'un kardeşlerinin basit bir kıskançlık sebebiyle O'nun canına kast etmiş olmadığıdır. Bilakis bunun arkasında derin bir sebebin olduğudur. Bir baba olarak Hz. Yakub'un evlatları arasında sevgide ayırım yaptığını düşünmek doğru değildir. Hz. Yusuf'un öksüz oluşu, ahlakının güzel oluşu, görünüş ve edebinin güzelliği gibi birçok sebepten diğer kardeşlerine nazaran babasının daha fazla muhabbetine mazhar olması zahirî sebeplerden sadece biridir. Ancak onun gelecekte ulu bir zat olacağının alametlerini taşıyor olması hem babasının hem de kardeşlerinin dikkatinden kaçmamıştır. Burada üç farklı imtihanın varlığından söz etmek mümkündür. Hz. Yakub'un bir cihetten evlatlarının ihanetiyle sınanırken, diğer cihetten evladı Yusuf'un yokluğuyla sınanmasıdır. Diğer üçüncüsü ise Hz. Yusuf'un kardeşlerinin acımasız düşmanlığına muhatap oluşudur.

Kur'an-ı Kerim'e göre Yusuf'un kuyuya atılmasının ardından olaylar şu şekilde cereyan eder: Dinlenme amacıyla kuyuya yakın bir yerde konaklayan bir kafileden, su içmek maksadıyla kuyuya yaklaşan bir şahıs kovanı kuyuya bırakır; kovayı gören Yusuf ipe tutunur, böylelikle Yusuf kuyudan çıkar. Yusuf'u bulan kervancılar

²⁶⁴ Yusuf Suresi, 12/8-10.

²⁶⁵ Yusuf Suresi, 12/11-17.

²⁶⁶ Yaratılış, 37/12-17.

Yusuf'u az bir fiyata Mısır'da köle olarak satarlar. Hz. Yusuf'un köle olarak satılması aşağıdaki ayetlerle ifade edilmektedir:

*“Onu, yanlarında alıkoymak istemediler, ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar.”*²⁶⁷

Kitab-ı Mukaddes'te geçtiğine göre Yusuf'un ağabeyleri, o dönemde kendileriyle ticaret yapmanın kârlı olacağını düşündükleri İsmailî tüccarların geldiklerini öğrenince, Yusuf'u onlara köle olarak satmanın daha isabetli bir seçim olacağı düşüncesiyle onu attıkları yerden geri çıkarmaya karar vermişlerdi. Lakin kuyuya geri döndüklerinde Yusuf'un orada olmadığını görmüşlerdi. Çünkü daha evvel oradan geçen Midyanlı tâcirler, Yusuf'u attıkları yerden çıkarıp; İsmailî tüccarlara satmışlardı.²⁶⁸

Kur'an-ı Kerim'de anlatıldığına göre “Yusuf'u kurt yedi” diye Hz. Yakub'a feryâd-ı figân ederek babalarına koştuklarında babaları üzüntüsünden kendinden geçmiş ve aynı zamanda Allah'a teslimiyet içinde oğullarına şunları söylemiştir:

*“Sizi nefsiniz bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana düşen, güzelce sabretmektir. Anlattıklarınıza karşılık ancak Allah'tan yardım dilenir.”*²⁶⁹

Bu ayetten çıkarılanlara göre, Hz. Yakub Hz. Yusuf'u kurdun yediğine inanmamış ve büyük oğullarının Yusuf'a kötülük yaptığını anlamıştır.

Kutsal Kitap'ta anlatıldığı üzere Yakub, Yusuf'un kanlı gömleğini görünce “Bu oğlum Yusuf'un giysisidir. Kendisini kötü bir canavar yemiştir. Yusuf mutlaka parçalanmıştır.” dediği anlatılır. Yine Yakub'un kendisine ulaşan bu haberden sonra üzüntüsünden elbiselerini parçalamış; beline bir bez parçası bağlayarak oğlu Yusuf'un ardından uzunca bir müddet yas tuttuğu anlaşılır.²⁷⁰

²⁶⁷ Yusuf Suresi, 12/20.

²⁶⁸ Yaratılış, 37/18-36.

²⁶⁹ Yusuf Suresi, 12/18.

²⁷⁰ Yaratılış, 37/34.

Acı, üzüntü, keder insanî duygulardır ve peygamber de olsa insanın üzülmesi normaldir. Hz. Yakub'un bu olay karşısında anlatılan üzüntüsünün şeklini değerlendirecek konumda değiliz. Çünkü her dinin şeriatı ve kutsal kitabı aynı olaya farklı yaklaşabilir. Bir dinin şeriatında helal ve mübah olan şey, başka bir dinin şeriatında haram olabilir. Dolayısıyla biz bu bilinçle bir peygamberin acısının üzerinden edebiyat yapmanın Müslümana yakışmayacağı kanaatindeyiz.

Yusuf'un Mısır'da olduğu bu süre zarfı içerisinde Mısır hükümdarının veziri Potifar'a²⁷¹ köle olarak satılmıştır. Potifar ve eşi Züleyha Yusuf'u evlet edinmiş ve aynı zamanda sarayda çeşitli görevler vermişlerdir. Yusuf'un yaşı ilerleyince Potifar'ın eşi ona âşık olmuş ve onu elde etmek istemiştir. Yusuf bu kirli tekliften, bu kirli oyundan Allah'a sığınıp kaçarken Züleyha Yusuf'un gömleğine asılmış ve gömlek arkadan yırtılmıştır. Tam o esnada Potifar karşılarında belirmiştir. Züleyha kendini aklamak maksadıyla, Hz. Yusuf'un, kendisine saldırdığını bu sebeple onun cezalandırılması gerektiğini talep etmiştir. Yusuf ise, işin iç yüzünün yalnızca Allah tarafından, ne yaparsa yapsın ne söylerse söylesin kendisine inanılmayacağını fakat kendinin bir suçunun olmadığını beyân etmiştir. Potifar ise, yaşanan olay hakkında bir de Züleyhâ'nın akrabalarından olan bir kadının görüşünü almak istemiştir. Kadın, "Eğer gömlek önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiştir; erkek yalancılardandır. Eğer gömlek arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir; erkek doğrulardandır" diyerek çözüm önerisinde bulunmuştur. Böylelikle Potifar, Yusuf'un masum olduğunu anlamıştır.²⁷²

Kitab-ı Mukaddes'te Potifar'ın Yusuf'u hemen zindana attırması (Yaratılış, 39/19.) ifadeleri geçerken Kur'an-ı Kerim'de Potifar'ın karısının suçlu olduğunu anlaması ve olayın duyulmasını istemediği için konunun kapanması gerektiğini belirtmesi ifadeleri yer almaktadır.²⁷³

Kur'an'da anlatıldığı üzere şehrin bazı kadınları bu olayı işitmişler ve vezirin karısını kınamışlar. Vezirin karısı bunun üzerine, kendisini kınayan kadınları davet ederek bir

²⁷¹ Yaratılış, 39/1.

²⁷² Yusuf Suresi, 12/24-29.

²⁷³ Yusuf Suresi, 12/29.

ziyafet hazırlamış ve ellerine keskin birer bıçak vermiştir. Yusuf içeri girdiğinde, kadınlar onun güzelliği karşısında şaşkınlıkla ellerini kesmişlerdir (Yusuf Suresi,12/30-31). Bunun üzerine vezirin karısı onlara şöyle demiştir: “*İşte beni yerdiğiniz budur. Ben onun olmak istedim, fakat o, iffetinden dolayı bundan sakındı. Emrimi yerine getirmezse, kesinlikle hapse atılacak ve kahra uğrayanlardan olacaktır*”.(Yusuf Suresi,12/32) Bu olay karşısında Yusuf’un cevabı şu olmuştur: “*Rabbim! Hapis benim için bunların benden istediklerinden daha iyidir. Eğer onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum*” (Yusuf Suresi,12/33). Bundan sonra Hz.Yusuf hapse atılmıştır. Hz. Yusuf’a zina teklifi, aslında vezirin karısından geldiği halde, ayette bunların benden istediklerinden ifadesinde çoğul zamirlerin kullanılmasının sebebi, oradaki kadınların Hz. Yusuf’a, vezirin karısının isteğini kabul ettirme çabaları olabilir. Kitâb-ı Mukaddes’te vezirin karısının, diğer kadınlara verdiği ziyafetten ve bu arada geçen olaylardan kesinlikle söz edilmez.”²⁷⁴

3.2.3. Yusuf’un Zindandan Saraya Geçiş

Yusuf’un zindandan kurtuluşuna Allah’ın yardımıyla yaptığı rüya tabirleri vesile olmuş ve bu durum Hz. Yakub’u Yusuf’a biraz daha yaklaştırmıştır. Geçen bu süre zarfı içerisinde Hz. Yakub, Yusuf’tan yıllarca haber alamamış; sabır ve üzüntü içerisinde hasretle günlerini geçirmiş, hasretle Allah’a sarılıp vuslatı beklemiştir.

Hz. Yusuf ‘un zindan safhasını kutsal kitaplar ışığında şu şekilde ortaya koyabiliriz:

Hz. Yusuf’un zindanda olduğu günlerden bir gün iki adam onun yanına gelip gördükleri rüyaları yorumlamasını isterler. Bunlardan biri, rüyasında “üzüm sıkıldığını”; diğeri ise, “başında ekmek taşıdığını ve kuşların gelip bu ekmekleri yediğini” gördüğünü söyler. Yusuf ilk anlatılan rüyayı “hükümdara şarap takdim edeceği” şeklinde yorumlarken, ikinci rüya sahibinin rüyasını ise “asılacağı” şeklinde tevil eder. Yusuf’un yapmış olduğu bu rüya yorumları gerçekleşir. Yusuf kurtulan

²⁷⁴ Polater, a.g.e., s:20.

mahkûmdan durumunu krala anlatmasını ister fakat bu şahışın Yusuf'un durumunu krala anlatmayı unutması üzerine Yusuf uzun yıllar zindanda kalır.²⁷⁵

Yine Hz. Yusuf'un zindanda bulunduğu günlerde kral, rüyasında yedi tane zayıf ineğin, yedi tane besili ineği yediğini ve yedi tane yeşil renkte başak ile yedi tane kuru renkte başak görür. Bu rüyanın yorumunu merak eder. Kimse bu rüyayı yorumlayamaz. Hemen zindandan kurtulmuş olan kişinin aklına, Hz Yusuf gelir. Zindana gider, rüyanın yorumunu Yusuf'a sorar. Hz. Yusuf bu rüyadan yedi sene bolluk olacağı, ardından gelen yedi senede ise kıtlık baş göstereceği yorumunu çıkarır. Bolluk yıllarındaki fazla mahsûlün depolanarak, kıtlık yıllarında yaşanabilecek zorlukların bertaraf edilebileceğini, sonrasında ise yağmurlu ve verimli bir yılın olacağını haber verir.²⁷⁶

Zindandaki bu iki kişinin ve hükümdarın rüyalarına bakıldığında, Kur'an'da anlatılanlarla Kutsal Kitap'ta hikâye edilenlerin birbirleriyle örtüştüğü görülmektedir.²⁷⁷ "Lakin Kitâb-ı Mukadde'e göre, mahkûmların biri rüyasında, bir asma çubuğundan üç salkımın çıktığını, diğeri de rüyasında, başında ekmek dolu üç sepet taşıdığını görmüştür. Hz. Yusuf da; bu üç salkımın, o rüyayı görenin üç gün sonra hapisten çıkacağı, üç sepetin de, bunu rüyasında görenin, üç gün sonra asılacağı anlamına geldiğini söylemiştir."²⁷⁸

Kur'an'da Hz. Yusuf'un, rüya yorumlarından önce rüya gören bu kişileri tevhid dinine dâvet ettiği haber verilmektedir.²⁷⁹ Ancak Kutsal Kitap'ta bu dâvet hakkında bilgi verilmemiştir. Zindandan çıkan kişi Kral'a, Hz. Yusuf'un rüya yorumlamadaki bu kabiliyetini bildirince, bu durum Kral'ın çok hoşuna gider ve Yusuf'u huzuruna ister. Haberci, zindana gelip Hz. Yusuf'a bu daveti iletir. Yusuf, hemen Kral'ın huzuruna gitmez. Öncelikle Züleyha'nın ve ellerini kesen kadınların sorgulanmalarını; kendisinin zindana atılmasına sebep olan ma'lum olayın açığa

²⁷⁵ Yusuf Suresi, 12/35-42.

²⁷⁶ Yusuf Suresi, 12/43-49.

²⁷⁷ Yaratılış, 40/1-23; 41/1-56., Polater,a.g.e., s: 25.

²⁷⁸ Yaratılış, 9-20, Polater, A.y., s:25.

²⁷⁹ Yusuf Suresi, 12/37- 40, Polater, A.y, s:25.

kavuşturulmasını talep eder.²⁸⁰ Ellerini kesen kadınlar, Yusuf'tan herhangi bir kötülük görmediklerini söylerler. Züleyhâ ise, “Şimdi gerçek ortaya çıktı. Onun olmak isteyen bendim. O ise doğrulardandır”²⁸¹ der. Hz. Yusuf da kadınların sorgulanmasını isteme maksadını şöyle dile getirir: “Maksadım vezire, gıyabında hıyânet etmediğimi ve hainlerin tuzaklarını Allah'ın başarıya erdirmediğini bilmesi içindi. Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis, Rabbim'in merhameti olmadıkça kötülüğü emreder”.²⁸² Kitâb-ı Mukaddes'te ifade edilen bilgiye göre ise Yusuf'un, hükümdarın huzurunda söz konusu rüyayı yorumladığı ve alınacak tedbirleri bizzat bildirdiği geçmektedir.²⁸³ Ayrıca, Kitâb-ı Mukaddes'te Hz. Yusuf'un, masumiyetinin ortaya çıkması için vezirin karısı dâhil olmak üzere diğer kadınların sorgulanmasını istediği ve bu sorgulanmanın yapıldığı ile ilgili hiçbir açıklama bulunmamaktadır.

3.2.4. Kıtıktan Vuslata

Kur'an'a göre Kral, bilgece yaptığı Rüya tabirinden ötürü Yusuf'u Mısır devletinin hizmetine alır ve O'nu ülkede çok yüksek bir mertebeye getireceğini söyler. Lakin Hz. Yusuf hazine yönetimi ister ve bu göreve getirilir. Hz. Yusuf, bolluk yıllarında bütün siloları (ambarları) buğdayları başaklarından ayırmadan doldurtur. Bu saklama yöntemi iste buğdayın kıtlık bitene kadar çürümesini önler. Kıtlık yıllarında buğdayları halka dağıtmaya başlar. Kıtlık sadece Mısır'ı değil, Mısır'ın komşu ülkelerini de etkilemiştir. Aynı kıtlık Hz. Yakub'un memleketi Kenan diyârında da yaşanmaktadır. Hz. Yakub ve ailesinin açlık ve kıtlık ile olan çetin mücadeleleri, Hz. Yakub'un on oğlunun Mısır'a buğday almaya gitmesine sebep olmuştur. Yakub'un Yusuf ve Bünyamin dışındaki oğulları bu sebepten ötürü Mısır diyârına giderek kardeşleri Yusuf'un karşısına çıktılar. Yusuf Mısır'a gelen kardeşlerini tanır ancak onlara kendilerini tanıdığını belli etmez. Yusuf Bünyamin'i getirmeleri şartıyla kardeşlerine buğday vereceğini bildirir. Kardeşleri de Yusuf'tan almış oldukları buğdayla Kenan'a giderek babaları Hz. Yakub'a durumu anlatırlar. Hz. Yakub, oğlu Yusuf'un başına gelmiş olan olayları tekrardan kardeşlerine hatırlatarak, böyle bir olayın Bünyamin'in başına geleceğini düşündüğünden dolayı kardeşlerinin yapmış

²⁸⁰ Yusuf Suresi, 12/50, Polater, A.g.e, s:26.

²⁸¹ Yusuf Suresi, 12/51, Polater, A.y, s:26.

²⁸² Yusuf Suresi, 12/52-53, Polater, A.y s:26.

²⁸³ Yaratılış, 41/14, Polater, A.y, s:26.

olduğu teklifi kabul etmez ama ailenin şiddetli geçen açlığı sebebiyle öbür oğullarından küçük oğlunu koruyacaklarına dair söz alarak Bünyamin'i kardeşleriyle beraber Mısır'a gönderir.²⁸⁴

Kitab-ı Mukaddes'in anlatımına göre Hz. Yusuf kardeşlerini casuslukla itham etmektedir. Bu sırada gerçekleşen karşılıklı konuşmalar sırasında Yusuf'un büyük kardeşleri, babaları Hz. Yakub'dan ve küçük kardeşlerinden bahsetmekteydiler. Hz. Yusuf da onlardan casusluk etmediklerini kanıtlamak için küçük kardeşleri Bünyamin'i getirmelerini ve Bünyam'i getirinceye kadar da diğer kardeşlerinin içlerinden birisini de rehin olarak tuttuğu anlatılır.²⁸⁵

Bu olay hakkında anlatılan başka bir rivayet de şudur: Kardeşleri yanına girdiği zaman Yusuf onları tanımamazlık yapmıştır. Daha sonra Yusuf kralın su kabını eline alarak şöyle dedi: “Bu cam kâse, sizin hakkınızda bazı haberler veriyor. Sizin, adı Yusuf olan baba bir kardeşiniz var mı? Babanız onu sizden çok seviyormuş. Siz de onu götürüp kuyuya atmışsınız. Sonra da babanıza, onu kurtların yediğini söylemiş ve ona âit gömleğe sahte bir kan sürerek onu babanıza getirmişsiniz, öyle mi?” Bu olaydan sonra kardeşleri su kabının bunları haber vermesini hayretler içerisinde izleyerek birbirleriyle bakışmaya başladılar. Onlar bu su kâsesinin tüm bunları nasıl bileceğini düşündüler.²⁸⁶ Bahsi geçen bu rivayetin Kutsal Kitapta bulunmamasına rağmen bu rivayette yine de Kutsal Kitabın etkilerini görmekteyiz. Bahsettiğimiz etkiye ortam hazırlayan durum ise Kitab-ı Mukaddes'te bulunan Yusuf'un kardeşi Bünyamin'in heybesinden çıkan su kabının Yusuf'un fal baktığı kâse olmasına dair ifadelerdir.²⁸⁷ Bu durumu Kur'an ve İslamiyet açısından yorumlayacak olursak, bir peygamberin fala bakması peygamberlerin vasıflarıyla bağdaşmaz. Kur'an'ı Kerim'in anlatımına göre Hz. Yusuf, kardeşi Bünyamin huzuruna girdiğinde kardeşine kendisini tanıtmaya çalışarak olacak olan olaylardan dolayı korkmaması gerektiğini ona tembihler. Sonunda Yusuf orada görevli olanlara kendisine ait olan kıymetli kâselerden birini kardeşi Bünyamin'in çuvalına koyma emrini verir. Kafi

²⁸⁴ Yusuf Suresi, 12/54-58.

²⁸⁵ Yaratılış, 42/9-21.

²⁸⁶ Polater, *a.g.e.*, s:29

²⁸⁷ Yaratılış, 44/5.

yola çıkacağı sırada oradaki görevliler Yusuf'a ait olan bir kâsenin çalındığını ve kafiledekilerin üstlerinin aranacağını söylerler. Görevlilerin aradığı kâse Yusuf'un en küçük kardeşi olan Bünyamin'in heybesinden çıkmıştır. Bunun üzerine görevliler Bünyamin'in alıkonulacağını söylerler. Yusuf'un Bünyamin dışındaki diğer kardeşleri ise görevlilere babalarının bu duruma dayanamayacağını beyan ederek içlerinden birinin alıkonulması teklifini yaparlar. Ancak Yusuf kardeşlerinin yapmış olduğu bu teklifi reddeder.²⁸⁸ Kur'an-ı Kerim'deki ifadelerle benzer olarak Kitab-ı Mukaddes'te de Yusuf'un kardeşi Bünyaminle karşılaşması, Yusuf'un değerli kâsesinin kardeşinin heybesinden çıkışı ve bu olay akabinde diğer kardeşlerin Bünyamin'in yerine içlerinden birini esir olarak alma teklifleri geçmektedir.²⁸⁹ Kitab-ı Mukaddes'te bahsedildiğine göre daha sonra Hz. Yusuf kardeşlerine kendisinin asıl kimliğini tanıtmış ve onlara hasretle sarılarak hepsini affettiğini söylemiştir.²⁹⁰ Oysaki Kur'an-ı Kerim'in anlatımına göre Hz. Yusuf bu sırada kendisinin kim olduğunu kardeşlerine söylememiştir. Kardeşleri içerisinde en büyüğü babalarına verdikleri sözü tutamadıklarından dolayı babalarından izin alınca kadar "Allah onun hakkında bir hüküm verinceye kadar" kendi isteğiyle Mısır'da kalır. Yusuf'un diğer kardeşleri Kenan'a dönerek babalarına başlarına gelen olayları anlatırlar. Hz. Yakub'un gözü oğullarının anlatmış olduğu bu olay üzerine kör olmaktadır. Fakat Hz. Yakub, oğullarına; *"Ey oğullarım! Gidin, Yusuf'u ve kardeşini arayın. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Doğrusu, kâfirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez."*²⁹¹ diye söylemektedir. Yaşanılan bu olay üzerine Hz. Yakub oğullarını tekrar Mısır'a gönderir. Kur'a-ı Kerim'de bahsedildiği üzere Hz. Yusuf'un kardeşleri onun yanına gittiklerinde ailelerinin kıtlıktan etkilenecek erzak sıkıntısı çektiklerini ve erzak yardımı konusunda kendilerine yardım etmesi ricasında bulunmaktadırlar. Kardeşlerinin anlattıkları bu olay üzerine Yusuf (a.s) asıl kimliğini kardeşlerine açıklar. Kardeşlerinin kendisine yaptıklarından dolayı Hz. Yusuf bir peygambere yakışır bir şekilde onları affettiğini, onlara karşı herhangi bir kin tutmadığını ve onları kınamayacağını söyler. Kardeşleriyle aralarında geçen bu konuşmalardan sonra Hz. Yusuf üstündeki

²⁸⁸ Yusuf Suresi, 12/69-79.

²⁸⁹ Yaratılış, 44/1-34, ²⁸⁹Polater, a.g.e., s:30

²⁹⁰ Yaratılış, 45/1-4, 14-15, Polater, A.y, s:30

²⁹¹ Yusuf Suresi, 12/87.

gömleğini çıkartarak Hz. Yakub'un üzüntüden kör olan gözlerine sürmesi için kardeşlerine verir ve onlara gömleği babalarının gözlerine sürdüğü takdirde gözlerinin açılacağını söyler. Daha sonra Yusuf tüm aile fertlerini Mısır'a davet etmektedir.²⁹² Kitab-ı Mukaddes'te bahsedilen ifadelerle göre Hz. Yusuf tüm aile fertlerini hükümdarın emriyle Mısır'a davet etmiştir. Yine Kitab-ı Mukaddes'te ailesi için yiyecek yüklü arabalar ve hayvanlar hazırlatan ve bunlarla tüm aile fertlerini Mısır'a getiren kişinin Hz. Yusuf olduğundan bahsedilmektedir.²⁹³ Ancak Kitab-ı Mukaddes metinlerinde Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen "Hz. Yusuf'un gömleğini göndermesi, babasının Yusuf'un kokusunu hissetmesi ve gömleği gözlerine sürünce gözlerinin açılması" şeklindeki hiçbir ifadeye rastlanmamaktadır. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan ifadelerle göre Yakub (a.s) oğlu Yusuf (a.s)'ın yaşadığından hiçbir zaman ümidini kesmemiştir. Hz Yakub'a oğlu Yusuf'un yaşadığı haberini getiren kabile yaklaştığında *"Doğrusu ben Yusuf'un kokusunu duyuyorum. Keşke bana bunamış demesiniz"*²⁹⁴ diye belirtmesi üzerine etrafındakiler, Yakub'un oğlunun hayatta olmasını ummasını²⁹⁵ tuhaf bularak, *"Allah'a yemin ederiz ki sen, hâlâ eski şaşkınlığındasın"*²⁹⁶ demişlerdi. Yakub (a.s)'ın Hz. Yusuf'un hayatta olmasından ümidini kesmemesini anlatan başka bir olay da şu şekilde cereyan etmiştir: Yakub, en küçük oğlu Bünyamin Mısır'da tutulmasının ardından şu ifadeleri kullanmıştı: *"Ey oğullarım! Gidin, Yusuf'u ve kardeşini arayın. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin"*.²⁹⁷

Kitab-ı Mukaddes'te bahsedilen ifadelerle göre Yakub (a.s) oğlunun Mısır'a vezir olduğunu duyduğunda şaşırıp kalmış ve bu olaya inanmamıştı.²⁹⁸ Yakub'un, "Yusuf'un hayatta olduğuna inanması ise, Yusuf'un gönderdiği arabaları görmesinden sonra olmuştur."²⁹⁹ Çünkü Hz. Yakub, "Yusuf'un bir canavar

²⁹² Yusuf Suresi, 12/80-86.

²⁹³ Yusuf Suresi, 12/87.

²⁹⁴ Yusuf Suresi, 12/88-98.

²⁹⁵ Yaratılış, 45/16-28, Polater, a.g.e., s:30.

²⁹⁶ Yusuf Suresi, 12/94.

²⁹⁷ Polater, A.y, s:30.

²⁹⁸ Yaratılış, 45/26, Polater, A.y, s:30.

²⁹⁹ Yaratılış, 45/27-28, Polater, A.g.e., s:31.

tarafından parçalanmasına Yusuf'un kanlı gömleğini gördüğü andan itibaren inanmıştı.”³⁰⁰

3.2.5. Hz.Yakub ve Ailesinin Mısır'a Gelişi

Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği üzere; “Ailesi, Mısır'a vardığında Hz. Yusuf anne ve babasını tahta oturur; diğer on bir kardeşi ise, Hz. Yusuf'un önünde secde ederler.” Bu sürede Yusuf (a.s); “*Babacığım, işte bu vaktiyle gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, beni hapisten çıkaran, sizi çölden getiren Rabbim, bana pek çok iyiliklerde bulundu. Doğrusu Rabbim, dilediğine lütfkârdır. O şüphesiz, Alîm (bilen)'dir, Hâkimdir*”³⁰¹ der. Bu şekilde İsrailoğulları, Filistin'den Mısır'a gelip yerleşmiş olur. Yusuf'un ayeti kerimede bahsedilen annesi, teyzesidir, çünkü Yakub ve ailesi Mısır'a gitmeden önce Yusuf'un öz annesi vefat etmişti (Beydâvî)³⁰²

Kitab-ı Mukaddes'te bu safhada kardeşlerinin Hz. Yusuf'a secde ettiklerinden bahsedilmez. Kardeşlerinin ona secde etmeleri, yiyecek almak için ilk geldiklerinde³⁰³ ve Hz. Yakub'un ölümünden sonra olmak üzere iki farklı zamanda meydana gelmiştir. Kardeşlerinin Yakub'un ölümünden sonra secde etmeleri, Yusuf'un intikam duygusunun yeniden canlanıp kendilerine kötülük yapacağı endişesine kapılmaları ve bu yüzden yeniden af dilemelerine dayandırılmıştır.³⁰⁴ Ayrıca Kitab-ı Mukaddes'te, Hz. Yusuf'un annesinin Mısır'a gelişinden kesinlikle bahsedilemez.³⁰⁵ Kitab-ı Mukaddes'te geçen ifadelerle göre annesi Yusuf daha küçükken ölmüştür.³⁰⁶

Kitab-ı Mukaddes metinleri içerisindeki Yaratılış bölümünde; “Yakub'un ailesinden Mısır'a gelen kişilerin isimleri, Hükümdar'ın, Yusuf'un akrabalarına Mısır'da sağladığı geniş imkânlar, Hz. Yakub'un ölümü yaklaştığı esnada oğullarını sesleyip

³⁰⁰ Yaratılış, 37/33, Polater, A.y, s:31.

³⁰¹ Yusuf Suresi,12/100.

³⁰² <http://feyzulfurkan.com/sureler/yusuf-suresi/> (07.09.2018)

³⁰³ Yaratılış, 42/7, Polater, A.g.e., s:31.

³⁰⁴ Yaratılış, 50/15-18, Polater, A.y, s:31.

³⁰⁵ Yaratılış, 46/29-30.

³⁰⁶ Yaratılış, 35/19.

onlara yaptığı konuşma ve Yakub'un vefat ettiği vakit, Hz. Yusuf'un babasını Kenan diyarına götürüp defnetmesi" detaylı bir biçimde anlatılmaktadır.

SONUÇ

Hız. Yakub gerek Yahudilikte ve gerekse İslam dininde önemli bir peygamberdir. Bu çalışmada onun her iki din açısından önemi bütün yönleriyle ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada hipotezimizi tezleştirdik. Şöyle ki hipotezimizde Hız. Yakub'un peygamberlik vasfının ötesinde birçok açıdan ilklerin sahibi olması açısından önemi ortaya çıkmıştır.

Bunlardan ilki Yahudi geleneğine göre fazilet ilk erkek çocuğun hakkı iken, bazen zorla, hileyle de olsa değıştiren kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yahudi kaynakları onun bu hilesini bütün detaylarıyla izah etmektedir. Bu anlayışa göre dolayısıyla ilk oğulluk hakkına rağmen o, bu uygulamayı ihlal etmiş ve tabiri caizse gayret, çabasıyla, alın teriyle faziletli olma hakkını elde etmiştir. Yahudi inancına göre onun bu eylemi, hakkın kimin olduğundan ziyade, kimin eline geçtiğiyle alakalıdır. Yakub peygamber, peygamber hakkını hileyle de olsa elde ettikten sonra bu görevin hakkını vermiş ve Yahudilerin en önemli atalarından biri olmuştur.

Hız. Yakub'un ikinci önemli özelliği ise İsrailoğullarının atası unvanını taşımasıdır. İlk olarak İsrailoğulları ifadesi Yakub (a.s) ile başlamış ve bir ulusun önemli bir mümeyyiz vasfı olarak İsrailoğulları onunla anılmıştır. Bu Yahudi tarihindeki önemli bir kesiti ihtiva etmektedir. Sadece Yahudi kaynaklarında değil bilakis islam kaynaklarında da onun İsrailoğullarının atası olması konusunda da hem fikirdir.

Hız. Yakub'un ilklerinden bir diğeri de çocuklarının kardeşleri Hız. Yusuf'u kıskanarak onun canına kast etmesi ve hileyle babasının elinden alarak onu yok etmeye çalışmış olmalarıdır. Peygamberler tarihinde kardeşin kardeşe hasedi, kıskanması ve hatta canına kast etmesi görülmüş ve yaşanmış hadiselerdir. Ancak Hız. Yakub'a kadar ki süreçte evlatların bireysel haset ve kavgaları söz konusuysen, Hız. Yakub'un evlatlarında toptan kıskanma, kin ve nefret eylemi söz konusudur. Grup halinde bütün kardeşlerin Hız. Yusuf'u kıskanması ve ortadan kaldırmak istemesi, peygamberlik tarihinin ilk hadisesidir. Esasen bu da bize şunu göstermektedir; insanın veya peygamberin makamı ve derecesi ne kadar üstünse,

yaşadığı imtihan da bir o kadar ağır olmaktadır. Kanaatimizce Hz. Yakub'un evlatları tarafından maruz kaldığı bu ihanet, onun derecesinin de üstün oluşunun göstergesidir.

Hipotezimizi tezleştiren bir diğer husus ise, Hz. Yakub'un evlat acısına sonsuz sabrı ve tahammülüdür. Bir taraftan hain evlatlarıyla aynı çatı altında yaşamaya tahammül gösterirken, diğer yandan ise biricik evladının elinden alınarak yok edilmesine evlat acısına olan sabrıdır, özlemidir, umududur. Esasen her peygamber birçok imtihana tabii tutulmuştur. Evlat imtihanı da bunlardan birisidir. Hz. Yakub'a kadar ki olan peygamberlerin evlatlarıyla imtihanlarına baktığımızda ya iki kardeş arasındaki kavga Habil- Kabil örneğinde olduğu gibi ya da Hz. Nuh'un oğlu Kenan'ın iman etmeyip gemiye binmeyerek helak oluşu gibi. Oysa Hz. Yakub'un evlat imtihanı gerçekten çok çetin ve tahammülü birçok açıdan zor olmasına rağmen o, taşıdığı ismin hakkını vermesini bilmiştir.

Peygamber seçilmiş olmanın Cenab-ı Allah katında belli bir kriteri muhakkak vardır. İnsanlar olarak da bildiğimiz peygamberlerin sıdk (doğru sözlü), emanet (güvenilir), fetanet (akıllı ve zeki), ismet (günahsız), tebliğ gibi elçilik vasıfları vardır. Ancak tarihte bazı peygamberler varki, onların Allah'a olan sonsuz teslimiyeti, insani sabrı, olumsuzluklar karşısında takındıkları tutum, onları diğerlerinden farklı ve üstün bir konuma taşımaktadır. Mesela Hz. Nuh, Hz. İbrahim peygamberler buna en güzel örnektir. Ulul- Azim olarak anılan diğer peygamberler de bu örneğe dâhildir.

Tezimizin ana hipotezini de Hz. Yakub (a.s.)'un peygamberlik görevinden ziyade onun sahip olduğu insani vasıflardır ki biz bu hipotezimizi bu çalışmamızda ispatlayarak tezimizin hedefine ulaştık. Mesela Hz. Yusuf'tan ayrı kalışına olan sabrı ve ölmediğine olan inancı, Harran'da dayısı Lavan tarafından hileyle küçük kız yerine büyük kızla evlendirilmiş olmasına rağmen sabretmiş ve küçük kız ile de evlenebilmek için yedi yıl daha dayısının hizmetinde bulunması onun aşkındaki samimiyet ve sadakatının bir göstergesidir. Kanaatimizce Yakub'un dayısı tarafından büyük kızla hileyle evlendirilmesi kardeşi Esav'dan hileyle ilk oğulluk hakkını almasının bir nevi rövanşı olabilir. Belki de Yakub'un dayısının kendisine yaptığı hileye sabredişinin arkasında küçük kıza duyduğu sevginin ve aşkın da ötesinde daha

önce kendisinin kardeşi Esav'a yaptığı hilenin bir karşılığı olarak görmüş olabileceği düşüncesi yatmaktadır.

Hz. Yakub'un aynı anda iki kız kardeşle evleniyor olması, İslam dinine göre ters olsa da, Yahudi dini açısından normal olduğu görülmektedir. Bu konunun da altını çizmekte yarar vardır. İki din açısından bu fark hemen göze çarpmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. C.(2001). *Hız. İshak ve Hız. Yakub*. İstanbul: Bahar Yayınları.
- Adam, B. (2010). *Yaşayan Dünya Dinleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Aslan, N. (2008). “Risalet”. (DİA) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aydın, M. (2005). *Ansiklopedik Dinler Tarihi Sözlüğü*. Konya: Din Bilimleri Yayınları.
- Aydın, M. (2008). *Dinler Tarihi'ne Giriş*. Konya: Damla Ofset.
- Bağdâdî, A. (1928) *Usûlü'd-dîn*. İstanbul.
- Besalel, Y. (2001). “İbraniler”. Yahudilik Ansiklopedisi. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın.
- Cevherî, İsmail b. Hammad. (1990). *es-Sıhah tacü'l-lüğa ve sıhâhu'l-Arabiyye*. Beyrut.
- Cürcânî, S. Ş. (1990). *Kitabu't-tarifat*. Beyrut.
- Çınar, A. (2016). *Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu'na armağan*. İzmir: Tibyan Yayıncılık.
- De Vaux, R. (1978). *The Early history of Israel*. (trans. Eng. David Smith). London 1978.
- Ergin, M. (1997). *Orhun abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Firestone, R. (2004) *Yahudiliği anlamak (Avraam/ İbrahim'in Çocukları)*. Çev. Çağlayan Erendag- Levent Kartal. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın.

- Firuzabâdî, Muhammed b. Yakub eş-Şirâzî. (1991). *Kâmûsu'l-muhît*, Beyrut.
- Fisher, M. P. (2008). *Living Religion*. 7th edition. Hong Kong: Prentice Hall.
- Gölcük, Ş.& Toprak, S. (2001). *Kelam*. Konya: Tekin Kitabevi.
- Graves, R. – Patai, R. (2013). *İbrani Mitleri*. Çev.: Uğur Akpur, 2. bs. İstanbul: Say Yay.
- Greenspahn, F. E. (2005). “*Jacob*”. ER. Ed. Lindsay Jones. 2. bs. Thomson Gale. New York.
- Gürkan, S. L. (2008). *Yahudilik*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Gürkan, S. L. (2016). “*İbrânîler*”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gürkan, S. L. (2017). İsrâil ve Yâ’kub isimlerinin üzerine bir değerlendirme. *İslâm Araştırmaları Dergisi*.
- Haleva, Y. (2010). *Tora ve Aftara I*. Çev. Moşe Farsi. İstanbul: Gözlem Gazetecilik.
- Harman, Ö. F. (1967). “*Ya’kûb*”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Harman, Ö. F. (1988). “Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları”, İstanbul.
- Harman, Ö. F. (2008). “*Ahd-i Atik*”. TDVİA. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Harman, Ö. F. (2008). “*Kitab-ı Mukaddes*”. TDVİA. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Hasanoğlu, E. (2014). “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*.

- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el- Ensârî (1990). *Lisânü'l-Arab*. Daru'n Neşr. Beyrut.
- İnci, S. (2001). *Eski Ahit'te Peygamberlere Atfedilen Ahlaki Zaaflar ve Günahlar*. Sakarya Üniversitesi SBE. YL Tezi. Sakarya.
- Johnson, P. *Yahudi Tarihi*. Çev. Filiz Orman. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Josephus, A. (2007). Complete works of Josephus Antiquities of the Jews the wars of Jews against apion. USA basım tarihi yok. I, 26; P. VI. 305.
- Josephus, A. (1998). *The Complete Works (trc. W. Whiston)* Nashville. ("Antiquities of the Jews". I: 146).
- Karaman, H. v.d. (2007). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.
- Kitab-ı Mukaddes. (1981). *Eski ve Yeni Ahit*. İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi. Ser Ofset Basımevi.
- Kitab-ı Mukaddes. (2011) "*Ahd-i Cedid*". İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi.
- Köksal, M. A. (1989). *Peygamberler Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Küçük A. & Tümer G. (2009). *Dinler Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Louis, I. R. (2007). "Israel", EJ, edt. F. Skolnik-M. Berenbaum, 2nd edit, Jerusalem.
- Özbek, D. (2002). *Saduddin Teftazani ve Nübüvvet Görüşü, Peygamberlere İsnat Edilen Günahlar ve Cevapları*. Konya: Sebat Ofset.
- Pat, F. M. (2008). *Living Religion*. Hong Kong.

- Polater, K. (2007). ‘‘Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes’te Yusuf kıssası’’. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*.
- Rabinowitz, L. I. (2007) *‘‘Israel’’*. EJ. Ed. Fred Skolnik, 2. bs. Jerusalem: Keter Publishing.
- Râğıb el-İsfahânî (2002). *‘‘el-Müfredât fî garîbi ’l-Kur’ân’’*, Beyrut: Dârü’l-İhyâ.
- Seltzer, Robert M., (2005), *‘‘Jewish People’’*, ER, ed. Lindsay Jones, 2. bs., Thomson Gale, New York, C: VIII.
- S. W. Baron, (1937). *‘‘A social and Religions History of the Jews’’*, New York.
- Taberî, M. (2001). *Câmiu ’l-beyân*. nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, I-XXVI, Cîze: Dâru Hecer.
- Tanyu, H. (1966). Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları İlmi İnceleme ve Tenkidi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- Teftazânî, S. (1989). *Şerhu ’l-mekâsıd*, Beyrut.
- Tehânevî, Muhammed Ali İbni Ali (2009). *Keşşâfu ıstılâhâtı ’l-ulûm*. Beyrut: Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye.
- Tora (2002) *Türkçe çeviri ve açıklamalarıyla Tora ve Aftara*, I. Kitap: Bereşit, (trc. Moşe Farsi v.dğr.) ed. Yitshak Haleva v.dğr., İstanbul: Gözlem Yay.
- Waterhouse, S. D. (2001) *‘‘Who are the ħabiru of the amarna letters?’’*, *Journal of the Adventist Theological Society*. 12/1.
- Yavuz, S. S. (2012). *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*. İstanbul: İnsan Yay.
- Yıldız, A. (2014). *Yahudi ve İslâm kutsal literâtüründe hz. Yakub ve Seçilmişlik kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. DEÜSBE. Basılmamış YL Tezi. İzmir.

Zakovitch, Y. (2012). *Jacob–Unexpected Patriarch*. London: Yale Univ. Press.

Zebidî, Muhammed Murtaza el-Huseynî (1988). *Tâcü'l-Arûs*. Beyrut.

<http://feyzulfurkan.com/sureler/yusuf-suresi/> (07.09.2018)

kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=753&mc=1&sc=705, (12.07.2019).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik#3-inanc-esaslari> (04.10.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Esmâ YETİŞKEN KAPLAN

Doğum Yeri ve Yılı : Merkez-KASTAMONU, 1989.

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : esmayetiskenskaplan@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Kastamonu Abdurrahman Paşa Anadolu Lisesi

Lisans : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi- Dünya Dinleri Bölümü

Mesleki Deneyim

İş Yeri : Ankara Ayaş Abdülhamid Han Anadolu İmam Hatip Lisesinde
İHL Meslek Dersleri Öğretmeniyim. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde
öğretmenliğim halen devam etmektedir.